

30K-1
2600

7

11

БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

МЕНСК

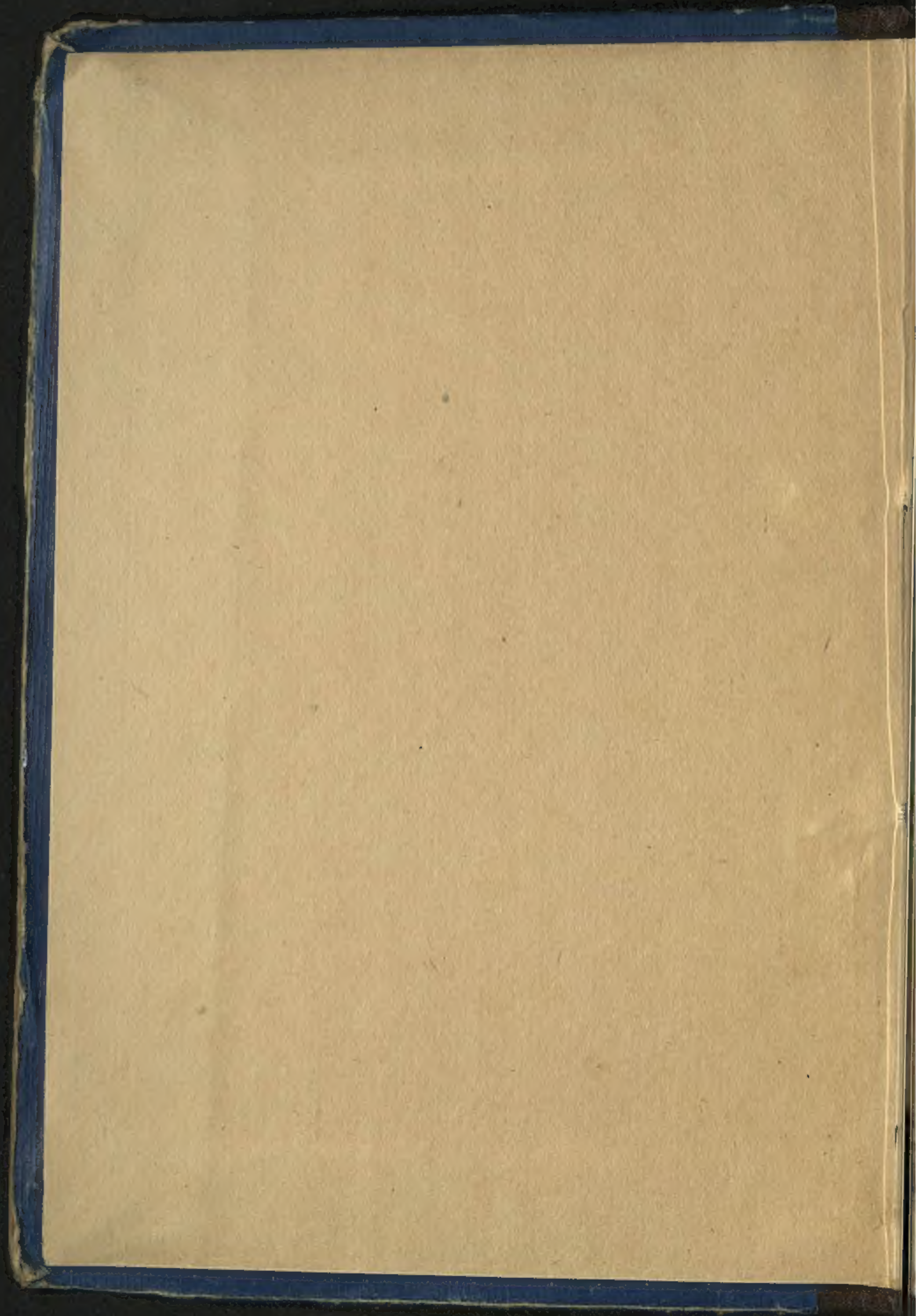
1931

У НУМАРЫ: К. Ленінін. Крызіс у Злучаных Штатах Паўночнай Амерыкі паглыбляецца. А. Люзькоў. Аб Кастрычніку і грамадзянскай вайне на Беларусі. О. Конакцін. Літаратура на службу сацыялістычнаму будаўніцтву. В. Аксельрод. Марксыска-Ленінскія прынцыпы кантролю за выкананнем плана. Гоўзман. Рэс. КП(б) у першым квартале 1931 г. Я. Эйдэльман. Рэчыца пазнае перабудаванне. Е. Салд-а. Вопыт перабудовы партработы.

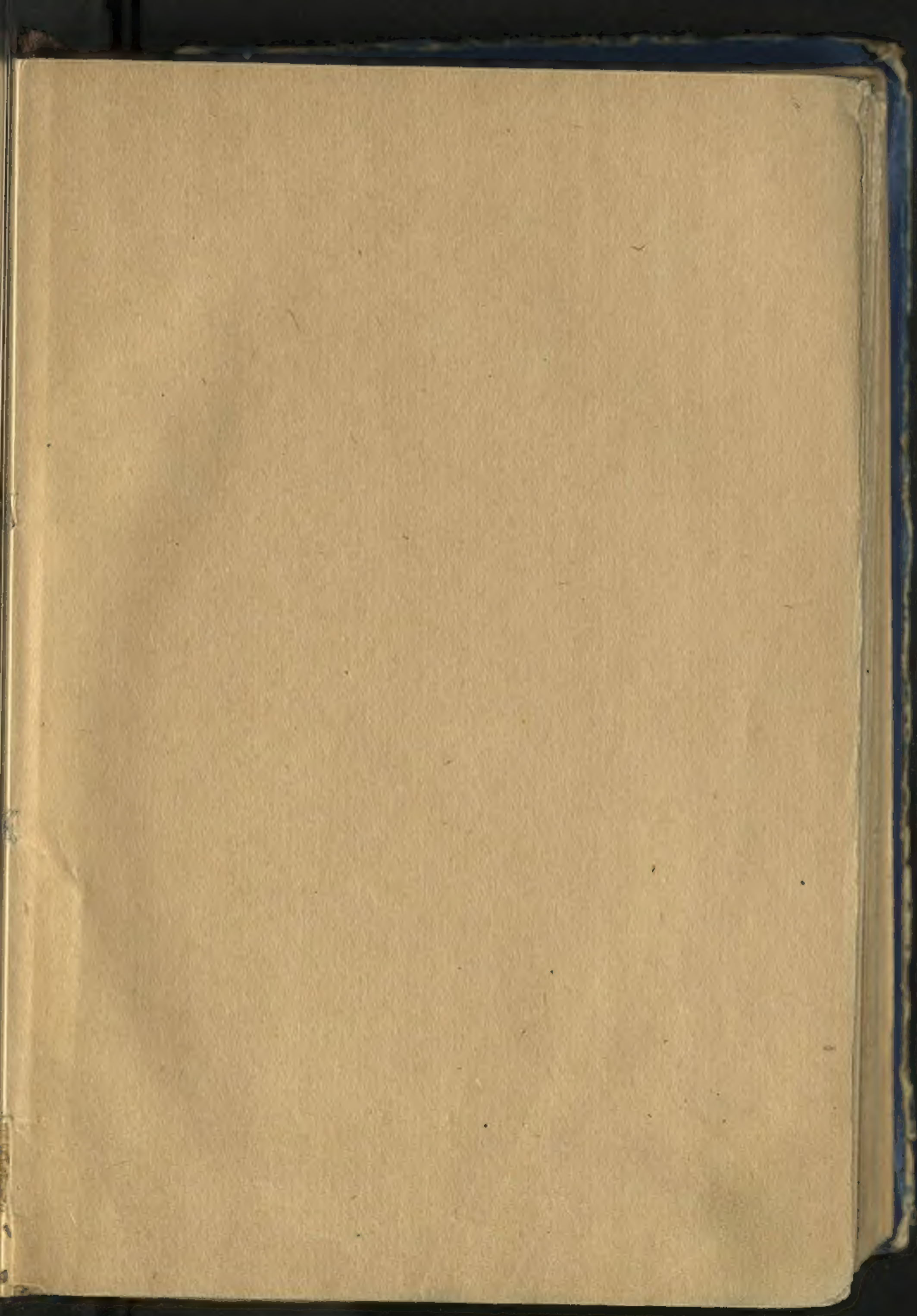
Матэрыялы і дакументы.

Рэзолюцыя аб становішчы на філзофскім фронце ВССР. Аб разгортванні сеткі партасветы на новы навучальны год.

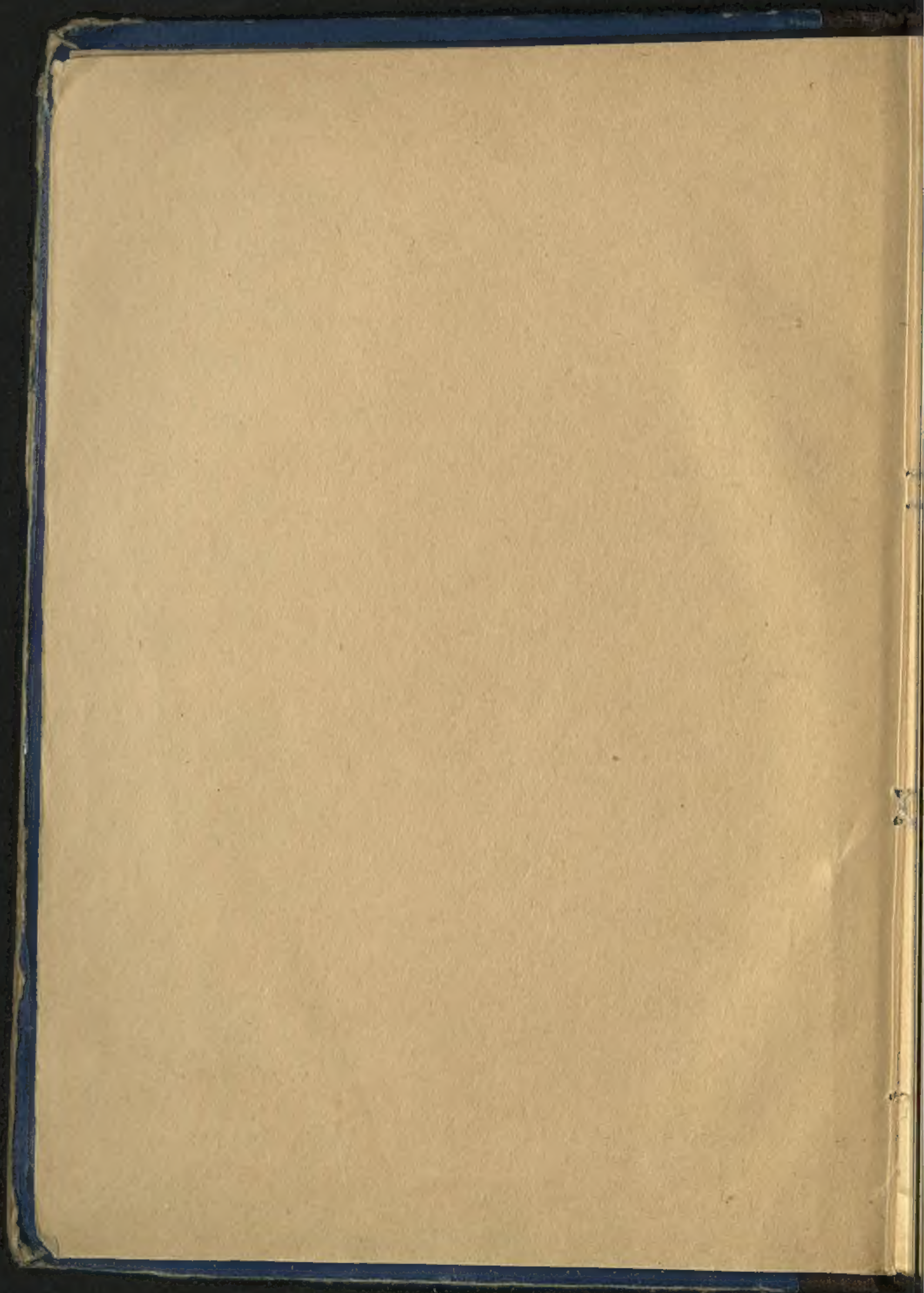

30к - 1
2600

Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!

ЦЕНТР. РОСКИБЛІОТЕКА Т.С.С.Р.

Инд. № 26

БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

ЧАСОПІС ПОЛІТЫКІ І ПРАКТЫКІ
ПАРТЫЙНАЙ ПРАЦЫ
ОРГАН ЦК КП(б)Б

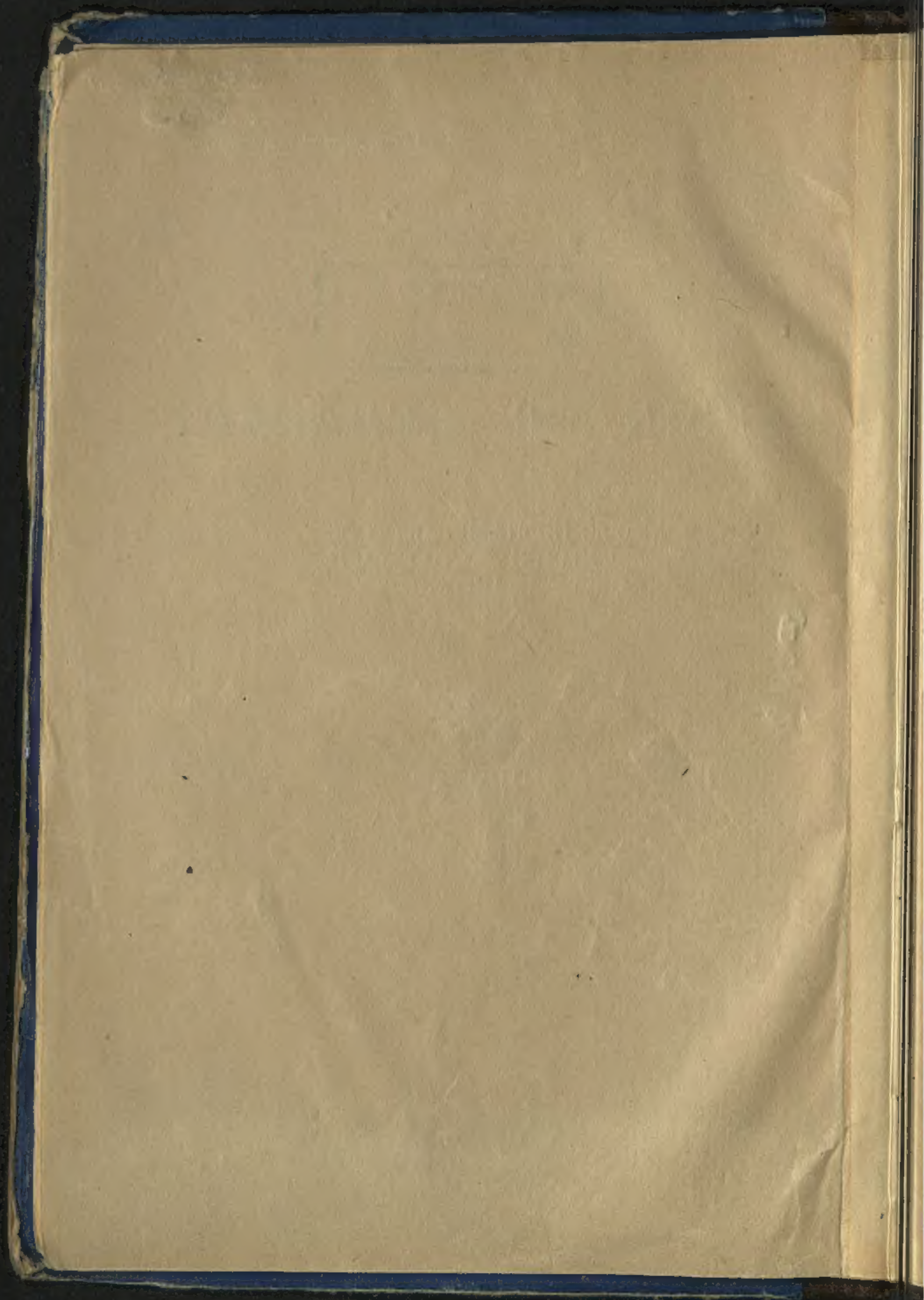
№ 7

ЛІПЕНЬ

МЕНСК — 1931

64 858

К. Леновіч

Крызіс у Злучаных Штатах Паўночнай Амерыкі паглыбляецца

Амерыка зрабілася „обетованной землею“ для ўсіх трубадураў капіталізму. Асабліва ўлюбёным каньком усіх песняроў капіталістычнай сыстэмы была легенда аб славуце „проспэрыты“ (дабрабыт), якая нібыта панавала ў Амерыцы, аж да „дэпрэсіі“, якая распачалася біржавым крахам у 1929 г., а канца якой нават найбольш оптымістычныя дасьледчыкі дагэтуль ня бачаць. Ідэолёгі і політыкі капіталізму, а таксама іх агенты ў радок рабочае клясы і соцыял-фашысты, рэфармісты і опартуністы ўсіх адценьняў ахвотна езьдзілі на коніку амерыканскай „проспэрыты“, каб сеяць ілюзіі аб „моцных падставах“ капіталістычнай стабілізацыі, аб „з’арганізаваным капіталізьме“, аб пераходным характары „гаспадарчых затрудненьняў“, якія пануюць у іншых капіталістычных краінах, якія зьяўляюцца нібыта „часовай перашкодай у разьвіцьці“ капіталізму.

Гаспадарчая магутнасьць Злучаных Штатаў была таксама падставай іншай памылковай тэорыі, якая таксама служыла ідэолёгічнай падставай для раду рэфармістычных і опартуністычных тэорыяк, ідучых па лініі „з’арганізаванага капіталізму“. „Тэорыя“ гэта зусім ня новая.

Уж некалькі гадоў таму назад вядомы нямецкі буржуазны эканоміст Вэрнэр Зомбарт у сваім творы „Чаму няма соцыялізму ў Злучаных Штатах?“ разьвіў тэорыю „асаблівасьці“ Злучаных Штатаў, сьцьвярджаючы, што соцыялізм там немагчымы з прычыны надзвычайных умоў і адносін, пануючых у гэтай краіне і неабмежаваных рэзэрваў сіл капіталізму, высокі жыцьцёвы ўзровень рабочых, магчымасьць узбагачэньня для паасобных рабочых, і—як вынік усяго гэтага—ня досыць выразны клясавы падзел амерыканскага грамадства.

Гэта вера ў надзвычайную творчасьць і сілу амерыканскага капіталізму, у яго нязвычайную здольнасьць перамаганьня ўсялякіх цяжкасьцяў, у яго здольнасьці забесьпячэньня ня толькі фундаментальных патрэб рабочых мас, але таксама забесьпячэньня іх жыцьцёвага комфорту і пэўнасьці заўтрашняга дня—заўсёды адзначала амерыканскі соцыял-рэформізм. „Занадта добра жывецца амерыканскаму работніку, ён мае замнога жыцьцёвых выгад, каб хацець рэволюцыі“—цвёрдзілі Гількіт і К-о.

Таксама правыя опартуністы, якія былі ў куністычных радок—цяперашнія рэнэгаты леўстонаўцы, выкінутыя з партыі—зьяўляюцца гарачымі прыхільнікамі і носьбітамі гэтай рэакцыйнай легенды аб „асаблівасьці“ амерыканскага капіталізму. У сваіх „тэзісах большасьці“ на VI зьездзе куністычнай партыі Амерыкі, які адбыўся ў сакавіку 1929 г.—г. зьн. перад формальным „пачаткам“ цяперашняга крызісу

які страсануў амэрыканскай капіталістычнай гаспадаркай да найглыбейшых падстаў і пахіснуў веру ва ўсемагутнасьць і трываласьць амэрыканскага капіталізму, правыя пісалі:

„У Злучаных Штатах мы маем справу з магутным ростам сілы амэрыканскага імперыялізму і з агульнай тэхнічнай рэволюцыяй... Дэпрэсія 1928 г. не разгарнулася ў крызіс, але ператварылася ў новую хвалю роськвіту („проспэрыты“)... У Злучаных Штатах адбываецца магутнейшая рацыяналізацыя, узрост вытворчых сіл, якія можна параўнаць з другой прамысловай рэволюцыяй“.

Такія псалмы сьпявалі опартуністычныя лёкаі амэрыканскага капіталу ў апошнія тыдні слаўтай „проспэрыты“, а калі наступіў біржавы крах, пасьпешна сьпяшаліся супакоіць Валь-Стрээт і працоўныя масы — што крах гэты „не зьяўляецца вынікам упадку амэрыканскай капіталістычнай гаспадаркі“ (Леўстон). Псеўда-марксысты са школы Леўстона і Пэпэра зьявіліся большымі ідэалізатарамі магутнасьці капіталізму, чым Гэнры Форд.

Вялікае гістарычнае значэньне сучаснага гаспадарчага крызісу ў Злучаных Штатах заключаецца, галоўным чынам, у тым, што ён бязьлітасна і ўшчэнт ломіць усякія легенды аб „асаблівасьці“ і „проспэрыты“, аб непераможнай магутнасьці амэрыканскага капіталізму, што пад уплывам гэтага надзвычай вострага крызісу, які ўсё больш паглыбляецца ў гэтай крэпасці сусьветнага капіталізму, лопаюць як мыльны пузыр ўсякія тэорыі аб „з’арганізаваным капіталізьме“, так што гэты крызіс найбольш яскрава сьведчыць аб хісткасьці капіталістычнай стабілізацыі, аб банкруцтве капіталістычнага ладу. Краіна найбольш магутнага капіталізму зрабілася краінай найбольшага эканамічнага крызісу. Праслаўленая краіна найвышэйшага жыцьцёвага ўзроўню рабочых зрабілася краінай з дзесяцімільёнай арміяй беспрацоўных, краінай голаду і галечы мільённых рабочых мас і фэрмэраў. Скарбніца сьвету, край, які мае надмер хлеба, гародніны, садоўны, мяса, цукру, кавы, а таксама малочных produkтаў, воўны, бавоўны, скуры і шоўку, вугалю, мэталю і дрэва — зрабілася краінай вялізарных „хвастоў“ за бурдой і дабрачынным хлебам і філянтропійных начлежных дамоў, краінай галодных бунтаў.

Прыступаючы да ацэнкі амэрыканскага крызісу, трэба адразу зазначыць, што памылковым зьяўляецца погляд, як быццам цяперашні крызіс пачаўся вялікім біржавым крахам у кастрычніку 1929 г. Задойга перад гэтым крахам у цэлым радзе важнейшых галін прамысловасьці былі выразныя адзнакі дэпрэсіі. Ужо ў ліпені 1929 г. „Аналіст“ сьцьвердзіў паніжэньне produkцыі сталі, прадугледжваў далейшае паніжэньне ў надыходзячых месяцах, а 13 верасьня ўжо піша: „Бягучая статыстыка паказвае зьмяншэньне актыўнасьці ў асноўных галінах прамысловасьці. Зьмяншэньне колькасьці будаўнічых контрактаў, купляння сталі і яе цаны зьяўляюцца адзнакамі надыходзячага застою“.

Вялікі біржавы крах быў толькі праявай, адлюстраваньнем даволі далёка пасунутай „дэпрэсіі“ ў прамысловасьці ў выніку надprodukцыі. Амэрыканскі крызіс — таксама як і крызісы ва ўсіх іншых капіталістычных дзяржавах — зьяўляецца вынікам уласьцівай капіталістычнаму ладу супярэчнасьці паміж produkцыяй і консумпцыяй. Чым больш разьвіта тэхніка, чым далей пасунута капіталістычная рацыяналізацыя, тым больш тавараў вытвараецца і выкідаецца на рынак. Але адначасова гэта самае ўдасканаленьне тэхнікі і рацыяналізацыі ва ўмовах капіталістычнай таварнай гаспадаркі выклікае павялічэньне беспрацоўя, паніжэньне пакупной здольнасьці найшырэйшых мас насельніцтва,

змяняе консумцыі. Ні адзін выдуман опортуністамі розных гатункаў „з’арганізаваны капіталізм, пры дапамозе ўсіх яго трэстаў, картэляў, фэдэральных бамавых сыстэм і г. д. ня ў стане пазбыцца тэй *анархіі* капіталістычнай прадукцыі і супярэчнасцяй, якія з яе вынікаюць.

Крызіс надпрадукцыі не з’яўляецца чымсьці новым у Злучаных Штатах. Мы мелі справу з сур’ёзнымі крызісамі ў 1885, 1894, 1896, 1908, 1914 і ў 1921 г. Нават у пэрыоды росквіту прамысловасці бязупынна *ўзрастала беспрацоўе*. Пачынаючы ад 1910 г., ніколі ў Амэрыцы ня было менш чым *мільён беспрацоўных*, а ў сярэднім $2\frac{1}{2}$ мільёны. У гады крызісу лічба беспрацоўных хісталася паміж 4 і 8 мільёнамі, г. зн. ад 10—25% і вышэй амэрыканскага пролетарыяту (агульная лічба наёмных работнікаў у Злучаных Штатах складае крыху больш чым 32 мільёны) з’яўляецца пастаянна без работы.

Капіталістычныя політыкі сьцьвярджаюць, што заробкі амэрыканскіх рабочых такія высокія, што дазваляюць зьберагаць на чорную гадзіну. У сапраўднасьці-ж большасьць рабочае клясы ў „багатай“ Амэрыцы, за выключэньнем невялікай колькасьці рабочай арыстократыі, зарабляе менш чым офіцыяльна ўстаноўлены жыццёвы мінімум. У 1927 годзе, пры наогул даволі высокай кон’юнктуры, сярэдні гадавы заробтак рабочых ва ўсіх галінах прамысловасці складаў 1.299 доляраў, а ў 1926 годзе гадавы заробтак некваліфікаванага рабочага складаў 1.184 доллары ў той час, калі мінімальны кошт утрыманьня вылічаўся ў 1.921 амэрыканскіх доляраў. Трэба адзначыць, што гэтыя лічбы вылічаны на падставе 300-дзённай работы ў працягу году, у той час, калі ў сапраўднасьці „некваліфікаваныя работнікі шчаслівы, калі працуюць 3 або 4 дні ў тыдзень“.

Улетку 1929 г. — а, значыцца, у найвышэйшы пэрыод „проспэрыты“ — адзел працы Нью-Ёрку абсьледваў 536 рабочых сем’яў, у якіх і жонка зарабляе, а ў справаздачы офіцыяна гаворыцца, што „ні адна з гэтых сем’яў ня мела даволі даходу, каб утрымаць сям’ю з 5-ці асоб на ўзроўні наймінімальнейшых выгадаў“. Вядомы буржуазны эканоміст Ірвінг Фішэр сьцьвярджае, што „ $\frac{1}{2}$ насельніцтва, або больш 90 мільёнаў людзей — ледзь зьвязваюць канец з канцом і ня ў стане адкладаць на чорную гадзіну“.

Злучаныя Штаты адначасова перажываюць магутны аграрны крызіс. Справаздача Міністэрства Зямляробства за 1928 г. — а, значыцца, год „проспэрыты“ — сьцьвярджае, што фэрмэры гнуцца пад цяжарам даўгоў (агульная запазычанасьць фэрмэраў узрасла з 3.172 мільёнаў доляраў у 1910 г. і 7.858 млн. у 1920 г. да 9.469 млн. доляраў у 1928 г.).

Дык вось як выглядала выхваляная песьнярамі капіталізму „проспэрыты“, якая была прадметам тугі капіталістаў і іх „соцыялістычных“ і рэформістычных лёкаў і опортуністаў ва ўсіх іншых капіталістычных краінах.

Аб ніякім істотным росквіце капіталізму ў пасляваеннай Амэрыцы нельга гаварыць. Бо які-ж гэта „росквіт“ пры бязупынным росьце беспрацоўя, пры хронічным фэрмэрскім крызісе, пры пастаянным разьвіцьці і паглыбленьні супярэчнасці паміж прадукцыяй і консумцыяй, пры ўсё большым згортваньні ўнутранага рынку? Можна толькі гаварыць аб частковым павышэньні кон’юнктуры, аб пэўным паляпшэньні ў некаторых галінах прамысловасці (у пэрыод так званай „проспэрыты“), прычым пэрыоды лепшай кон’юнктуры змя-

ніліся перыодамі дэпрэсіі, частковае-ж паляпшэньне — завострым крызісам.

„Аналіст“ у сваёй ацэнцы гаспадарчай сытуацыі за мінулы 1930 г. сьцьвярджае, што гаспадарчы паказальнік атрымаў у сьнежні м. г. *найніжэйшы пункт у працягу апошніх 50 год*. Параўноўваючы шэсьць год найніжэйшага ўпадку гаспадарчага жыцця ў працягу апошніх 50 год, выяўляецца, што паказальнік узроўню дэпрэсіі быў у:

лютым	1885 — 77
чэрвені	1894 — 72
лістападзе	1896 — 78
сакавіку	1908 — 76
лістападзе	1914 — 81
сакавіку	1921 — 82
сьнежні	1930 — 75,7

Пры гэтым „Аналіст“, маючы на ўвазе сваё капіталістычнае пасланьніцтва, угаварвае сваіх чытачоў, паводле пагаворкі, што „жаданьне зьяўляецца бацькам мысьлі“, што крызіс ужо дасягнуў свайго кульмінацыйнага пункту, пасля чаго павінен наступіць... „зварот да нормальнага стану“. „Даказваецца“ гэта пры дапамозе нясур’ёзнага трукі з лічбамі і сваяасаблівай дэдукцыі: бо, бачыце, у адным з памянёных 6 выпадкаў гэты „зварот“ працягваўся 17 месяцаў, у іншым 13, або 15, або 10 і 19 месяцаў, а, значыцца... „Аналіст“ „прадбачыць“ у 1932 г. (не раней) і на гэты раз зварот да „нормальнага“ стану. Але гэта зноў арыя з іншай опэры, а іменна з „офіцыяльнага оптымізму“, які зьяўляюцца вельмі непераконваючым нават для яго профэсіянальных пашыральнікаў. Факт фактам, што *крызіс атрымаў нячуваную глыбіню*.

Наступная параўнаўчая табліца паказальнікаў „Аналіста“ (гл. на стар. 7), якая ахоплівае ўсю „гаспадарчую дзейнасьць“, паказвае тэндэнцыю паніжэньня—хаця „няроўнамерную“—капіталістычнай гаспадаркі і асаблівую вострасьць сучаснага крызісу ў Злучаных Штатах.

Параўноўваючы, напрыклад, вытворчасць сталі, аўтамабіляў лёгкіх і грузавых, а таксама вагонных грузаў за паасобныя месяцы 1929 і 1930 г., мы бачым пастаяннае паніжэньне прадукцыі загрузак.

Спробы сталёвага трэсту штучна выклікаць павышэньне вырабу сталі пры дапамозе контролю і маніпуляцыі цэн давалі да яшчэ больш хаатычнай сытуацыі і да паніжэньня паказальніку гэтага вырабу. Становішча ў сталёвай прамысловасьці адлюстроўвае становішча ўсіх іншых асноўных галін прамысловасьці: пабудова машын, будаўніцтва аўтамабільнай прамысловасьці, чыгункі, караблі і г. д.

Што-ж мы бачым у сталёвай прамысловасьці? У 1930 г. было выраблена каля 40 млн. тон сталі (дакладныя даныя яшчэ не агалошаны), а ў 1929 г. было амаль 55 млн. тон, а ў 1928 больш 50 мільёнаў, а, значыць, вытворчасць сталі ў мінулым годзе зьменшылася параўнальна з мін. годам на 27%, а параўнальна з 1928 на 20%. Вельмі цікава, што гэта паніжэньне ня ёсьць роўнамернае ў працягу ўсяго цэлага году. У той час, калі ў першым паўгодзьдзі выраблена 24 млн. тон, дык у другім паўгодзьдзі 1930 г. толькі 16 мільёнаў, а, значыць, паніжэньне дасягнула 33%. У сьнежні выраб сталі дасягае да 35% свайой прапускной здольнасьці параўнальна з 45% у лістападзе і звыш 50% у кастрычніку.

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Студзень .	103,4	111,3	82,4	87,1	108,1	104,0	102,4	102,3	102,2	98,0	105,5	95,0	74,4 ¹⁾
Люты . .	97,9	111,3	82,2	91,1	108,1	105,0	102,9	103,2	104,7	99,7	106,1	94,8	74,5 ¹⁾
Сакавік . .	96,9	114,9	81,6	94,5	111,0	102,8	102,6	104,7	106,9	99,4	104,3	91,8	
Красавік .	98,9	118,8	82,5	89,2	114,2	99,3	103,4	103,7	104,4	99,9	108,8	95,1	
Май . . .	100,2	110,0	85,3	93,4	115,0	92,4	101,4	101,6	104,8	101,3	110,1	90,1	
Чэрвень .	103,0	113,6	85,1	98,7	111,8	86,9	98,5	103,2	103,4	98,7	108,9	89,1	
Ліпень . .	110,9	111,6	83,6	97,4	110,8	86,8	102,1	102,8	101,5	100,5	109,9	86,3	
Жнівень .	108,3	110,5	85,2	96,1	107,5	89,8	100,7	105,0	101,8	102,1	108,1	83,1	
Верасень .	108,6	106,2	85,5	98,1	105,8	95,7	100,8	107,1	100,9	102,4	107,3	82,4	
Кастрычні.	104,2	100,0	88,8	101,4	103,7	97,7	102,1	105,7	98,2	105,0	105,7	79,5	
Листопад .	106,3	94,2	86,7	106,0	103,0	97,4	104,0	105,7	95,5	103,7	96,9	75,9	
Снежык . .	108,4	90,0	86,3	108,8	100,8	101,5	103,8	105,0	93,7	102,0	92,1	75,7 ¹⁾	

¹⁾ Падлягае праверцы

Аб стане чыгунак, якія зьяўляюцца найбольш сур'ёзным спажывцом сталёвай прамысловасці, прэзідэнт чыгуначнай лініі Вільяр гаворыць наступнае:

У працягу 30 год да 1930 г. чыгуначныя грузы павялічваліся ад 60-80% у працягу кожнай дэкады, але у 1929 узрослі дасягнуў ледзь 8%, а на ўсход ад Місісіпі ніякага ўзросту ня было. Да 1920 г. пасажырскі рух, акрэслены колькасцю зробленых міль (1 ангельская мілья — 1.6 км), павялічваўся ў большай ступені чым перавозка тавараў, але ў працягу апошніх 10 год пасажырскі рух панізіўся на 34%. Выдавочна чыгунка перастае расці, або развівалася ў надзвычай павольным тэмпе.

Амерыка мае вялікі лішак грузавых вагонаў у добрым стане, а загрузка ўсё паніжаецца. У кастрычніку 1930 г. было на 20% менш грузаў чым у 1929 г. Адначасова заробкі Чыгуначнай Кампаніі паменшыліся ў 1930 г. на 30%, а з гэтай прычыны попыт на сталь яшчэ больш змяншаецца.

Палепшэнне сытуацыі можа наступіць толькі тады, калі палепшыцца становішча ў тых галінах прамысловасці, якія купляюць сталь. Але становішча чыгуначнага транспарту, аўтамабільнай прамысловасці, уключаючы пабудову мастоў, будаўніцтва, якія спажываюць 51,72% усёй прадукцыі сталі, зусім не падаюць надзеі ажыццелення сталёвай вытворчасці. Пры надзвычайным узросце прадукцыйнай здольнасці сталёвай прамысловасці і адначасовым змяншэнні попыту, няўхільным зьяўляецца ўзмацненне барацьбы за замежныя рынкі, але гэта самае зьявішча ўласціва і ўсім іншым краінам, вырабляючым сталь. А, значыць, сталёвая прамысловасць шукае выхаду з крызісу ў вайне, якая надзвычай павышае попыт на сталь.

У аўтамабільнай прамысловасці ўпалак прадукцыі за 1930 год складае амаль 40% у параўнанні з 1929 годам (3.300.000 машын у 1930 г. параўнальна з 5.358 тысяч у 1929 г.). І тут варта адзначыць, што ў першым паўгоддзі выраблена каля $\frac{2}{3}$ усёй прадукцыі (2.217.000 машын), у той час, як у другім паўгоддзі каля $\frac{1}{3}$ (1.335.000 машын). Такое самае паступовае змяншэнне прадукцыі ў працягу 1930 г. мела месца ў будаўніцтве, выпрацоўцы электраэнергіі, у таварным руху цяжкіх і г. д. Крызіс у будаўніцтве ўсё больш паглыбляецца, ня гледзячы на намаганні прэзідэнта Гувэра і ўсіх губарнагараў, каб пры дапамозе будаўніцтва „ліквідаваць“ крызіс. Уласціва ўпалак будаўніцтва пачаўся ўжо ў 1925 г., але агульны гаспадарчы крызіс, беспрацоўе і няздольнасць шырокіх мас насельніцтва ўносіць кватэрную плату, павялічылі крызіс у будаўніцтве. Урадавыя бюро статыстыкі працы паведамляюць, што колькасць дазволаў для будаўнічых работ у 1930 г. паменшылася на 53%, а ў адносінах да жыллёвых будынкаў на 73%.

Прадукцыя вугалю церпіць хронічную дэпрэсію. У працягу апошняга дзесяцігоддзя зусім ня было „фэномэнальнай прастэрыты“. Агульная прадукцыя мяккага вугалю панізілася да ўзроўню 1922 году, у той час, як здабыча антрацыту зменшылася напалову ў працягу апошніх 8 год.

Становішча ў здабычы вугалю ня можа палепшыцца без палепшэння агульнай здабычы. Зноў тое самае зачарованае кола супярэчнасцяў капіталістычнай гаспадаркі.

Пераапрацоўчая прамысловасць таксама знаходзіцца ў вельмі цяжкім стане, у стане ўпадку.

Для прыкладу возьмем баваўняную прамысловасць. Ад 1923 да 1929 году колькасць кроснаў панізілася звыш чым на $2\frac{1}{2}$ мільёны (37.409 тыс. у 1923 г. і 34.820 тыс. у 1929 г.). Калі ўзяць колькасць работнікаў баваўнянай прамысловасці ў 1923 г. за падставу (100), дык у 1924 г. працавала 86, а ў 1925—84, у 1926—83, у 1927—87, у 1928—79, а ў 1929 г.—набольшай „проспэрыты“—79. А ў снежні 1930 г. па даных міністэрства працы паказальнік баваўнянай прамысловасці панізіўся да 64. Гэта значыць, што на кожную сотню работнікаў, занятых у баваўнянай прамысловасці ў 1923 г. 36 было бяз працы. У 1930 абсалютная лічба работнікаў баваўнянай прамысловасці складала звыш 404.000.

Наступная табліца „Аналіста“ за апошні квартал 1930 г. і даныя за першы квартал 1931 г. выразна паказваюць упадак гаспадарчага жыцця багатых і магутных Злучаных Штатаў.

	Кастрычнік.	Лістапад.	Сьнежань.
Продукцыя жалеза	68,1	60,6	53,5
Продукцыя сталі	61,1	56,8	50,0
Загрузка таварных вагонаў	83,9	80,1	80,0
Продукцыя электрычнай сілы	88,6	85,3	84,7
Продукцыя мякага вугалю	85,0	84,9	85,5
Выраб аўтамабіляў	47,3	64,3	86,0
Консумцыя воўны	80,5	67,0	—
Выраб абутку	82,1	70,5	—
Консумцыя бавоўны	72,8	72,0	71,4
Продукцыя цынку	83,2	65,2	63,6
Агульны паказальнік.	79,5	75,9	75,7

Малюнак даволі распачлівы і пагражаючы для капіталістаў і песьняроў „фэномэнальнай“ амерыканскай сыстэмы.

Асабліва сучаснага крызісу сусветнай капіталістычнай гаспадаркі зьяўляецца, паміж іншым, і тое, што прамысловы крызіс (а таксама ў галіне гандлю і фінансаў) ідзе ў пары з нячувана вострым аграрным зямельным крызісам. Гэта адносіцца цалкам, зразумела, і да амерыканскага крызісу. Аграрны крызіс у Злучаных Штатах усё больш завазраецца. Паводле бюлетэню цэн ангельскага эканомічнага часопісу цэны пшаніцы панізіліся за год, лічачы ад 24/X-1929 г. да 23/X-1930 г. на 33%, а цана бавоўны на 52%. 11 лістапада мінулага году пшаніца прадавалася па цане менш 70 цэнтаў за бушэль. Гэта найніжэйшая цана ад 1902 г. Індэкс цэн зямельных produkтаў „Аналіста“ паказаў у кастрычніку 1920 г. 110,8, калі ў параўнаньні са студзенем гэтага году паказальнік быў на ўзроўні 136,7, а, значыць, зніжэньне цэн амаль на 20% ў працягу 10 месяцаў.

Самі амерыканскія капіталісты пачынаюць ужо ўяўляць сабе, што паглыбленьне зямельнага крызісу робіцца адным з найбольш паважных фактараў завастрэньня агульнага крызісу амерыканскага капіталізму. „Аналіст“ ад 24/X падае, што большая частка збожжа дробных фэрмераў прадаецца з вялікай стратай. Гэта павінна было прывесці да значнага паніжэньня пакупной сілы шырокіх фэрмэрскіх мас. Адна з кіраўнічых буржуазных статыстычных устаноў у канцы 1919 г. вылічыла, што зямельны даход за 1930 г. панізіцца на 2.400 міль. доляраў, або на 17% ніжэй, чым у 1929 г.

Фермеры, якія куплялі або маглі-б купіць с.-г. машыны на вылату, зараз пагразьлі ў даўгох у той час, калі іх продукты прадаюцца з вялікай стратай. Чым больш крызіс завастраецца, тым больш стогнуць фермеры пад цяжарам гэтых сплат.

Міністэрства Земляробства Злучаных Штатаў шукае выхаду з гэтай сытуацыі у прапагандзе змяншэння тэрыторыі засева. Але як излосьць ураджай быў ня кепскі і ўраджай бавоўны амаль той самы як у мінулым годзе, ураджай кукурузы, ня гледзячы на засуху, толькі крыху меншы чым у мінулым годзе, а ўраджай пшаніцы нават большы. Бяручы пад увагу, што сусветны ўраджай пшаніцы і бавоўны большы чым у папярэднім годзе, а консумцыя дзякуючы крызісу зменшылася, ясна, што далейшы упадак цэн нямінучы, што даходы фермераў надалей будуць змяншацца а фермерскія гаспадаркі яшчэ болей зруйнуюцца.

Найбольш адчуваюць вынікі зямельнага крызісу шырокія масы бедных фермераў, і зямельныя пролетарыят. Паводле даных Зямельнага дэпартаменту Злучаных Штатаў зароботная плата ў кастрычніку 1930 году была найніжэйшая ад 1923 году. У працягу апошніх месяцаў яшчэ больш паменшылася. Паводле даных „Бюро зямельнай эканомікі“ „падача“ рабочых рук на фермах на 40% большая, чым з 1929 года. У паўночна-атлянтыцкіх Штатах на 24% больш, у паўночна-заходніх Штатах на 49% больш. І кастрычніка зароботная плата зямельных работнікаў была на 7% ніжэй чым у ліпені, і на 16% ніжэй чым у кастрычніку 1929 году. Банковы бюлетэнь у ліпені 1929 года, што ў некаторых частках паўднёвых Штатаў зароботкі (галоўна, нявольніцкія — Л. Е.) работнікаў нэграў на баваўняных плянтацыях складаюць палову мінулагадніх. Дзікія, злачыныя оргі і лічаванні, якія павялічваюцца ў сувязі з завастрэннем крызісу, зьяўляюцца сродкам „самацыйным“ надзвычай „цывілізаванай“ белае амерыканскай буржуазіі і плянтатараў, купцоў, банкіраў, каб прымусіць да паслухання мільёныя масы работнікаў-нэграў і паўпрыгонніцкіх фермераў, каб яны спакойна зносілі ўзмоцненую эксплёатацыю ў інтарэсах капіталістычнай нажывы.

Найбольш пагражаючым вынікам крызісу для працоўных мас зьяўляецца проста катастрофічных разьмераў беспрацоўе і шалёны упадак жыццёвага узроўню рабочай класы і шырокіх фермерскіх мас. Дакладна ўстанавіць лічбу беспрацоўных у Амэрыцы немагчыма, бо ўрад і статыстычныя ўстановы вядуць страўсавую політыку „няпрызнаньня“ гэтага грамадзкага няшчасця, або ў найгоршым выпадку, калі не удаецца ўтаіць факты штучнага змяншэння колькасці беспрацоўных у офіцыяльных справаздачах. У гэтым фальшаванні сумнай рэчаіснасці капіталістам дзейна дапамагаюць фашысцкія прадстаўнікі з амерыканскай федэрацыі Працы. Аднак, можна на радзе камбінаваных вылічэнняў сцвярджаць, што цяпер Злучаныя Штаты маюць ад 9 да 10 млн. цалкам беспрацоўных, а значна больш паўпрацуючых. Паказальнікам Міністэрства Працы на конт занятых на фабрыках у 1929 годзе было 97.5. Паводле сьпісу насельніцтва фабрыкі тады займалі 8.742.761 рабочых. У сьнежні 1930 г. паказальнік панізіўся да ўзроўню 75.1, г. зн. нас 23%. Гэта значыць, што беспрацоўе толькі сярод фабрычных работнікаў павялічылася больш чым на 2 мільёны. Агульная лічба наёмных рабочых вылічваецца ў 32 мільёны зьлішкам. Калі дастасаваць да яе той самы паказальнік, што да фабрычных работнікаў, г. зн. 23% узросту беспрацоўя, дык убачым, што лік беспрацоўных у часе крызісу павялічыўся на 7.4 мільёна. Сюды не ўваходзяць

спаўпэрызаваныя фэрмэры і значная частка прыватных чыноўнікаў. Калі прымем пад увагу, што ў найлепшыя часы ў багатай Амэрыцы было 1-1½ мільёны беспрацоўных (у сярэднім 2-2½ мільёны), дык прыблізная лічба—9-10 мільёнаў ня будзе пераўвялічанай.

Яшчэ горш прадстаўляецца справа жыццёвага ўзроўню і пакупной здольнасьці працоўных мас. Паводле сьпісу 1929 г. выплачана ўсім фабрычным рабочым у Амэрыцы 11.422 мільёны доляраў. Паказальнікам міністэрства працы сярэдняй выплаты за 1929 г. быў 100,4. А ў сьнежні 1930 г. паказальнік панізіўся да 67,4. Рабочыя зарабавалі меншыліся, значыцца, на 33%, а ў абсалютных лічбах зьмяншэньне гэта выяўляецца ў 3.769 мільёнаў доляраў. Гэта датычыць выключна фабрычных работнікаў, якія складаюць амаль што ¼ усіх рабочых і служачых. Рабочыя заробкі зьменшыліся на 10%, больш, чым колькасць занятых. Гэта значыць, што заробкі занятых рабочых былі абрэзаны прынамсі на 10-15%, інакш агульная сума заробкаў не магла-б зьменшыцца на 10% больш, чым колькасць занятых на рабоце. Нават „Аналіст“ сьцьвярджае, што зьмяншэньне рабочага пэнсіі і пэнсіі служачых складае прынамсі мільярд доляраў штомесячна. Фактычна-ж на 20-25% больш.

Што-ж датычыць фэрмэраў, дык міністэрства зямляробства ацэньвае зьмяншэньне іх даходаў на 2½ мільярды доляраў. Пры тым фэрэцца пад увагу толькі вартасьць ураджаю, ня гледзячы на шалёнае паніжэньне іншых фэрмэрскіх даходаў.

Зьмяншэньне пакупной здольнасьці насельніцтва Злучаных Штатаў дасягае грандыёзнай сумы: амаль што 18-20 мільярдаў доляраў. (12-15 мільярдаў сярод пролетарыату, мінімальна 2,5-3 мільярды у фэрмэраў і прыблізна столькі-ж сярод дробнага мяшчанства).

З гэтай прычыны продаж харчовых produkтаў зьменшыўся ў 1930 годзе на 15%, а продаж адзеньня, хатніх рэчаў, мэблі і г. д. звыш чым на 30%. Запасы непраданных тавараў усе павялічваюцца, паміма зьмяншэньня produkцыі. Цэны (гуртовыя) падаюць. Такое становішча выклікала падаражэньне крэдытнай сыстэмы „сусьветнага банкіра“, якім лічаць Амэрыку. Пачалася эпідэмія банкавых крахаў. У лістападзе мін. году збанкрутавала 236 банкаў з укладамі на 204 мільёны доляраў. Наогул за 11 месяцаў 1930 г. збанкрутавала 956 банкаў з укладамі звыш 515 мільёнаў доляраў. А ў сьнежні збанкрутавала значная колькасць банкаў, сярод якіх 3 найбольшыя банкі мелі звыш 200 мільёнаў укладаў. Колькасць банкавых банкруцтваў (каля 1.100) і сума дэпозытаў, ахопленая гэтымі банкруцтвамі (каля 300 мільёнаў), перавышае ў тры разы найгоршы ў гэтых адносілах 1926 год. Пры такой сытуацыі новы біржавы крах на Валь-Стрээт можа быць чаканы ў недалёкім будучым.

Па меры звужэньня ўнутранага рынку ўсё большае значэньне набывае для амэрыканскага капіталу барацьба за замежныя рынкі, асабліва пытаньне экспарту гатовых фабрыкатаў. Але сусьветны крызіс нанес цяжкі ўдар амэрыканскаму экспарту. У 1930 г. амэрыканскі экспарт быў каля 1,5 мільярда доляраў менш (26%) чым у папярэднім годзе. У працягу першых 8 месяцаў 1930 году экспарт фабрыкатаў панізіўся на 22%, аўтамабіляў на 60%, сталі і жалеза на 28,9% параўнальна з тым-жа пэрыодам папярэдняга году. Паміж Штатамі і Англіяй, у першую чаргу, і Францыяй, Нямеччынай і Італіяй вядзецца вострая барацьба за рынкі збыту. Паўстаньні і колёніяльныя войны ў Кітаі, Індыі і Паўднёвай Амэрыцы, а таксама існаваньне і ўзрост гаспадарчай магутнасьці Савецкага Саюзу на павярхні „зямное кулі“

звужэння экспартных рын-
каў для амерыканскага капіталу, паніжэнне экспартных магчымасцяў.
На сярэднім вынікам гэтага становішча звужэння ўзмацненыя ўзбро-
ваныя дзеянні ўдзел амерыканскага імперыялізму ў рэвалюцыях Паў-
ночнай Амерыкі, ўзмацненая антысавецкая дзейнасць, узрастаючая
небяспэка вайны.

Гаспадарчы крызіс давёў ужо да так званага психалёгічнага кры-
зісу ў некаторых сферах амерыканскай буржуазіі, асабліва сяродніх
або ўжо. Характэрным звужэннем выступленне аднаго профэсара-антро-
паляга на канфэрэнцыі амерыканскага Навуковага Таварыства, які
павярдаў, што „капіталістычны лад... паказвае яўныя адзнакі разла-
жэння“, што ён вядзе да „самагубства, вайны“, што „ня можа ён
надалей існаваць“.

Амерыканская буржуазія шукае выхад з крызісу ва ўзмацненых
зваротах на рабочую клясу, у забойчай рацыяналізацыі і прыгонах пры-
рацы, у павялічэнні беспрацоўных нават тых нікчэмных рэштак
„грамадскага забеспячэння“, якія ім ўдалося яшчэ ўтрымаць рабочым
у некаторых эўрапейскіх дзяржавах; ва ўзмацненым тэроры ў адно-
сінах да змагаючыхся рабочых і фэрмераў; у фашызацыі дзяржаўнай
ўлады, у наганцы і дыакрамінацыі супроць работнікаў з іншых краін,
і лінчаванні нэграў з мэтай разбівання рабочае клясы; у антыса-
вецкай дзейнасці, у падрыхтаванні вайны.

А рабочыя масы радыкалізуюцца ўсё больш. Расьце іх баявая
актыўнасць і шукаюць выхад з крызісу ў барацьбе з капіталістычнай
сыстэмай, у пролетарскай рэвалюцыі. Магутныя выступленні беспра-
цоўных 6 сакавіка 1930 году (звыш 1 мільёну), грандыёзныя перша-
майскія дэманстрацыі, кампанія забеспячэння для беспрацоўных
у студзені і лютым, пры якой 1 1/2 мільёна рабочых і фэрмераў пад-
трымалі патрабаванні камуністычнай партыі наконт страхавання ад
беспрацоў, прычым каля 400.000 дэманстравалі па вуліцах прамысло-
вых цэнтраў, б'ючыся няраз з паліцыяй, вашынгтонская канфэрэнцыя
ў абарону неўраджэнцаў Амерыкі, баявыя дэманстрацыі ў абарону
СССР і г. д. — звужэння доказаў узрастаючай радыкалізацыі мас,
узросту іх баяздольнасці.

Абміркоўваючы амерыканскія пытанні, тав. Сталін зазначыў,
што „Амерыканская кампартыя есць адна з многіх на сьвеце, па-
чытую гісторыя ўсклала задачы рашаючай важнасці“. У сувязі з гэтым
маскоўская „Правда“ ад 15/VII-1930 г. праявіла зазначае:

„Магчымасці, якія стаяць перад камуністычнай партыяй Амерыкі,
спрад магутнага 30-мільённага пролетарыяту і з „арганізаванай арміяй
эсплітаваных і зруйнаваных фэрмераў — будуць залежыць ад дзей-
насці і энэргіі самой партыі... Партыя можа і павінна паставіць перад
собою задачу ўзмацнення міжнароднай пролетарскай рэвалюцыі такім
чынём, каб рэвалюцыйны рух амерыканскіх рабочых мас знаходзіўся
у першых радках сусьветнай рэвалюцыі і стаў на адным узроўні з рэво-
люцыйным рабочым рухам у Нямеччыне, Кітаі і Польшчы“.

Компартыя Амерыкі пасля ачысткі сваіх радоў ад леўстонаўскіх
рацкіісцкіх опартуністаў, вядучы непахісную барацьбу на два фрон-
ты, а асабліва супроць правай небяспэкі, як галоўнай на даным этапе
— яна ўжо на шляху, які вядзе да перамогі.

А. Зюзькоў

Аб Кастрычніку і грамадзянскай вайне на Беларусі

Кастрычнік звязаў у адзін моцны вузел усе пытанні папярэдняй гісторыі і даў шляхі далейшаму яе развіццю. На „растлумачэнні“ гэтага этапу ня мала паклалі працы і вялікадзяржаўныя шовіністы, і нацыянал-дэмократы. Ад гэтага вузлавога этапу ідуць шмат якія тлумачэнні і адных і другіх ня толькі гісторыі пазьнейшых часоў, але і сучаснай палітыкі партыі. Пагэгаму наша тлумачэнне Кастрычніка павінна быць ясным, дасканальным, без застаўленьня якіх-бы там было лазеяк для нашых ворагаў. З гэтага пункту погляду мы і разгледзім выпушчаную у мінулым годзе кнігу т. Шчарбакова „Кастрычнікавая Рэволюцыя на Беларусі і бела-польская окупацыя“, Менск, БДВ, 1930 г.

Кніга вышла ў ліпені, у самы разгар барацьбы з нацдэмаўшчынай. Яна ў шмат якіх мясцох поўна крытыкай нацдэмаўшчыны, поўна слоў аб тым, што нацдэмы няправільна тлумачаць гісторыю Кастрычніка. Але за гэтымі словамі мы не павінны забываць і сутнасці справы, бо словы могуць застацца словамі, а схэма, высвятленне фактаў, будзе сьцьвярджаць процілеглыя погляды. Калі мы з гэтага пункту погляду падыйдзем да брошюры тав. Шчарбакова, дык яна ні ў якім рэшэнні не зможа нас задаволіць.

Раней, як даказаць правільнасць гэтай думкі, застановімся на некаторых палажэннях вялікадзяржаўнага і нацдэмаўскага характару па асьвятленьні Кастрычніка на Беларусі. Гэта неабходна таму болей, што пытаньне аб асьвятленьні Кастрычніка ў вяртканай на літаратуры спецыяльна нікім не разбіралася, а бяз гэтага нельга ўсвядоміць сабе памылкі тав. Шчарбакова. Пры гэтым агаворымся, што мы будзем разбіраць толькі некаторыя палажэнні, не прэтэндуючы на паўнату ахопу ўсёй мэтодологіі нацдэмаўшчыны і вялікадзяржаўнікаў у галіне гісторыі, бо мы вельмі далёка адыйшлі-б ад тэмы.

Мы знойдзем у мэтодологіі абедзвюх варожых нам плыняў агульныя палажэнні. Карэнні і прычыны гэтага мы тут закранаць ня будзем. Такімі палажэннямі будуць іх пункты погляду, што рабочая класа Беларусі, па-першае, вельмі адсталая, прычым гэту адсталасць выводзяць з параўнання прамысловасці Беларусі не наогул з прамысловасцю Расіі, а з параўнаньня з самымі перадавымі прамысловымі прыемствамі Расіі. На Беларусі ня было ні Пуцілаўцаў, ні Пуцілаўцаў днёвых мэталюргічных заводаў-гігантаў — вось довад за слабасць і адсталасць рабочай класы на Беларусі. Такое параўнаньне не навуковае, нікуды ня вяртае. Ня будзем спрачацца на конт таго, што орга-

Ліная пабудова капіталу на Беларусі была ніжэй, чымся ў Расіі, што прамысловасць тут больш дробная, але розніца паміж прамысловасцю Беларусі і Расіі значна меншая, як паміж прамысловасцю Беларусі і Ленінграду, ці, яшчэ горш, Беларусі і Пуцілаўца. Што датычна вядучай ролі гігантаў, дык трэба не забывацца, што Беларусь была кінутая ў іх са сцягамі агароджана ад таго-ж Пуцілаўца, ад Данска і г. д. Шуканьне абавязкова тут, у Беларусі, заводаў і гігантаў, якіх вынік таго-ж самага нацдэмаўскага аднажывання, нацдэмаўскага разрыву Беларусі бяз усякай сувязі з Расіяй і іншымі краінамі.

Другое палажэнне аб рабочай клясе Беларусі ёсць тое, што рабочы клас за час вайны быў разбураны, прычым гэта разбурэнне адбывалася, як поўная адсутнасць рабочай клясы ў Беларусі. Можа і даць „права“ ніводнаму „гісторыку“ не заняцца пытаннем колькасці рабочых хоп-бы ў Менску і іншых вялікіх гарадах Беларусі? Простае сцвярджанне аб разбурэнні пролетарыату Беларусі, якіх далейшых доследаў. А з гэтага палажэння вялікадзяржаўнікі выводзяць вынік, што пролетарскую рэвалюцыю на Беларусі рабіў салдат фронту, ён вёў за сабою сялянства з гэтых мясцовасцяў. Супроць гэтага ня будзе супярэчыць і нацдэм, толькі ён працягне гэтае палажэнне да яго лёгічнага выніку: а пасля дэмабілізацыі арміі, хто застаўся праводзіць дыктатуру пролетарыату, калі ня было пролетарыату ў самой Беларусі? Адсюль абгрунтаванне нацдэмаўскіх лезунстваў аб сялянскай рэвалюцыі ў Беларусі, патрабаванне дыктатуры сялянства, чым і прыкрываліся спробы буржуазнай рэстаўрацыі.

Цяпер паглядзім некаторыя асаблівыя мэтадологічныя падыходы і асвятленні Кастрычніка ў тых і другіх.

Вялікадзяржаўнікі падыходзяць да разбору гісторыі Беларусі, як некаторыя гэтага працягу гісторыі Расіі, не звяртаючы ўвагі на тым асаблівасці, якія адрозніваюць адну краіну ад другой.

Нацдэмы, у процілегласць першым, разглядаюць Беларусь ізалявана ад Расіі, не закранаючы тых сувязяў, якія звязваюць гэтыя дзве краіны. А гэта вядзе да тых-жа лезунстваў „дыктатуры сялянства“, аб якіх мы вышэй гаварылі.

Дзякуючы гэтаму падыходу ні тыя ні другія не маглі адказаць на шмат пытанняў, якія ставіць перад намі гісторыя. Каб унікнуць гэтых пытанняў, прыцягваюцца факты „за вушы“, спецыяльна падбіраюцца гэтыя факты толькі з свайго пункту погляду, прыцягваецца такое „марксыцкае“ тлумачэнне гісторыі, як „выпадковасць“ і г. д. Калі да гісторыі падыходзіць марксист-гісторык, дык ён павінен адкінуць гэтую схэму, гэты падыход да гісторыі. А другое патрабаванне, якое мы прад'яўляем марксисту-гісторыку — гэта даць адказы на варожыя нам устаноўкі ня толькі з боку простага сцвярджання, што „белае ёсць белае“, нацдэмы — „ворагі Саветаў“, ня толькі паказаць факты контррэвалюцыйнасці нацдэмаў, але усёй сваёй схэмай, усёй сваёй работай паказаць, што толькі марксыцкі мэтад дае магчымасць адказаць на ўсе пытанні гісторыі. У іншым выпадку гісторык ня зможа выйсці з супярэчнасцяў, якія будуць няўхільны ў яго рабоце.

Ці адказвае гэтым запатрабаванням кніга тав. Шчарбакова? Трэба адказаць, што не адказвае.

Аб нацдэмакратах тав. Шчарбаков піша шмат, імкнецца ён паказаць і іх контррэвалюцыйнасць, але ён ня прыкмеціў, што карыстаецца іх зброяй, іх схэмай, іх палажэннем. Таму ўсё яго словы аб нацдэмах застаюцца вельмі пераканаўчымі, застаюцца проста словамі.

Перад тым як паказаць на факце вышэйпаданае, неабходна адзначыць, што на ўсім працягу кнігі, дзе шмат гаворыцца і аб сучасным становішчы Беларусі, тав. Шчарбакоў амаль ні слова не сказаў аб вялікадзяржаўным шовінізме. А калі ў адным месцы ён і ўспамінае аб „вялікадзяржаўных памылках КП(б)Б“, то ўслед за нацдэмамі кажа пра шовінізм гое, што было правільнай палітыкай партыі. Аб гэтым мы яшчэ будзем гаварыць ніжэй, а цяпер толькі неабходна спытаць тав. Шчарбакова: ці можна разглядаць гісторыю Беларусі за чатыры гады і не сказаць аб тым, супроць чаго так шмат прыходзілася весці барацьбу. Ня грэба забывацца, што партыя ня толькі на XVI З'ездзе ставіла пытаньне аб двух ухілах у нацыянальным пытаньні! Гэта гаварылася і шмат раней. Нечым гэта выклікалася, нейкія падставы былі для таго, каб партыя, каб Ленін вял. барацьбу з вялікадзяржаўнымі тэндэнцыямі, з ухіламі. Няўжо у Беларусі гэтага ўхілу ня было?

Там, дзе Шчарбакоў кажа пра памылкі КП(б)Б¹⁾ у нацыянальным пытаньні, дык ён прыводзіць наступны прыклад гэтых памылак: адлучэньне Віцебскай, Магілёўскай і Смаленскай губ. і гор. Гомелю ад БССР у 1919 г. Ці зьяўляецца гэта сапраўды памылкай КП(б)Б? Тут проста тав. Шчарбакоў не разумее тых суадносін, якія існавалі паміж рознымі савецкімі рэспублікамі да злучэньня іх у Савецк. Саюз. Услед за нацдэмамі ён паўтарае, што гэта было прычынай заняцця Беларусі беларускамі, бо БССР была „аб'ясчана“ гэтым аддзяленьнем. Паглядзімо ці сапраўды гэта так?

Якія факты мы ня возьмем, яны абвясняюць гэту вузканцыяналістычную ўстаноўку. Аднак і не ад Беларусі паказаных вышэй месцаў існуючый цяпер не магло аслабнець, у якіх-бы там ні было адносінах да Беларусі. Возьмем факты: Віцебская партарганізацыя ўжо пачала адлучэньні ад Беларусі мобілізаваць на Заходні фронт супроць беларусаў 50 проц. усёй партыйнай арганізацыі²⁾, псыля яшчэ дадаткова мобілізавала 15 проц. партарганізацыі, 20 проц. членаў, профсаюзу і 25 проц. комсамольскай арганізацыі. Петраград (Ленінград), Ноўгарад, Бранск, Смаленск, Магілёў, Казань і г. д. і г. д. мобілізавалі супроць беларусаў членаў РКП(б), КСМ, профсаюзаў, савецкіх дружалюбаў праводзілі суботнікі дапамогі Заходняму фронту. Ці гэтыя факты кажуць аб тым, што Беларусь заставілі адну ў барацьбе супроць беларусаў? Навошта рабіць нашу грамадзянскую вайну нацыянальнай? Вось да якіх памылак прыводзіць няправільная, нацыяналістычная ўстаноўка разглядаць рэволюцыйны рух Беларусі адмежавана ад рэволюцыйнага руху ў Расіі і іншых краінах.

Якраз у гэтым пытаньні партыя правільна паставіла асноўнае пытаньне, пытаньне дыктатуры пролетарыяту вышэй, чым нацыянальнае. Ці-ж гэта няправільна, тав. Шчарбакоў? Становішча Савецкай краіны было такім, што большую пагрозу стваралі іншыя фронты. Адтуль вораг больш пагражаў існаваньню Савецкай Рэспублікі, чым Заходні фронт. Савецкая краіна не магла звяртаць больш увагі на Заходні фронт, а таму стварылася пагроза, што БССР будзе занята белымі, якія паспрабуюць стварыць нешта падобнае да „БНР“ і будуць паграбаваць прылучэньня да яе усёй тэрыторыі БССР. Такая спроба і была з боку беларускіх нацыяналістаў. Напрыклад, у дзень прыезду ў г. Менск Пілсудзкага менскія газеты вышлі з аншлягамі, якія патра-

1) Кніга т. Шчарбакова, стар. 89-90.

2) Справа „Віт. ГК“. Протокол агульнага сходу РКП(б) ад 18/V-1919 г.

бавалі заняць Віцебскую, Смаленскую і Магілёўскую губ., як тэрыторыі „ротнай старонкі, бацькаўшчыны“ Пілсудзкага. Прычым вельмі цікавы факт, што аб гэтым „аб'яднанні“ „роднай“ Пілсудзкаму „старонкі“, г. зн. Беларусі, крычалі ня толькі беларускія нацыяналістычныя газеты („Звон“), але асабліва шмат крычалі расійскія, дзе сядзелі „мхровыя абзронцы „адзінай і недзялімай“. Гэта сьведчыць аб клясавым, контррэволюцыйнай сутнасці гэтага паграбавання, а не нацыянальнай. Дык ці трэба яшчэ даваць козыры ў рукі нацыяналістам? Каб гэта папярэдзіць, ЦК РКП(б) згадзіўся з адлучэннем. Тут, тав. Шчарбакоў не „пагоршаныя памылак КП(б)Б у нацытанні“, тут партыя правяла свой асноўны тэзіс правільнай, ленінскай політыкі.

Ужо адзін гэты „недахоп“ робіць кнігу тав. Шчарбакова аднабаковай.

Паглядзімо цяпер, як удаецца тав. Шчарбакоўу весці барацьбу з нацдэмократаўскімі ўстаноўкамі?

Тав. Шчарбакоў усьлед за нацдэмамі разглядае Беларусь ізолявана ад Расіі. Усьлед за нацдэмамі і вялікадзяржаўнікамі ён „распыляе“ пролетарыят Беларусі за час вайны. Да чаго даходзяць гэтыя „наплявацельскія“ адносіны да пролетарыяту Беларусі, бачна хоць-бы з наступнага месца ў кнізе тав. Шчарбакова: напярэдадні вайны „мы менш аднаго мільёну чалавек *пролетарскіх і поўпролетарскіх мас Гэта вялізная маса зьяўлялася рэзервам рэволюцыі*“).

А сюды тав. Шчарбакоў, у гэты мільён, залічыў і 86.000 фабрычных рабочых, 300.000 сельска-гаспадарчага пролетарыяту, 200.000 рамеснікаў і 700.000 адыходзячых на заробкі сялян, у якія ўваходзіць і сярэдняцтва Беларусі. Значыцца — пролетарыят Беларусі толькі рэзерв рэволюцыі? Гэта ведаецца, тав. Шчарбакоў, горш за нацдэмаўскую расстаноўку клясавых сіл у рэволюцыі 1917 году! Зьмяшаць рабочую клясу з рамеснікамі, з сярэдняцтвам і ўсіх паставіць у рэзерв — гэта новае „вынаходзтва“ ў галіне гісторыі Кастрычніка. Праўда, „вынаходзтва“ невялікае, бо такім вынаходствам карысталіся ўсе, хто не называў сябе марксыстам. Але хто-ж быў, тав. Шчарбакоў, авангардам рэволюцыі, якая кляса?

Хоць для тав. Шчарбакова гэта пытаньне не актуальна, бо ён усёроўна за час вайны пролетарыят „распыліў“.

Пры гэтых памылках невядома, як тав. Шчарбакоў адкажа на пытаньне, чаму была магчыма дыктатура пролетарыяту ў БССР, калі ня было тае клясы, якая праводзіла-б гэтую дыктатуру? Не забывайце, тав. Шчарбакоў, што гэта дае добрую падставу для тых, хто кажа аб дыктатуры маскоўскіх камісараў! Другое пытаньне — якім ж гэтыя рабочыя выбіралі Менскі Савет Рабочых і Салдацкіх дэпутатаў, Гомельскі, Віцебскі і інш.? Як гэта — пролетарыят распылены, а рабочы астатні?

Трэці пытаньне: што-ж, усе мясцовыя арганізацыі балышавікоў у гэтыя гады складаліся з прыхаўшых з Расіі, ці можа з салдатаў фронту?

Такіх пытаньняў можна задаць сотні. Каб выблытацца з іх тав. Шчарбакоў спрабуе заагла рэволюцыянізаваць адпаведна ў яго ўяўленьнях рабочых. Раней у тав. Шчарбакова гаварылася аб асталася пролетарыяту Беларусі, аб яго дробна-буржуазнасці, раней у маі месяцы 1917 г., калі рабочыя Петраграду, Масквы яшчэ ё горкім вопыце правяралі меншавікоў, аддае галасы больш паловы Менскіх рабочых за балышавікоў! Як гэта робіцца? *Кастрычнікаўскія* выбары ў Менскі савет, калі балышавікі атрымалі з 337 месца — 18

*) Кніга тав. Шчарбакова, стар. 10.

эсэры—60, меншавікі—21, Бунд—21, сіяністы—3 і 48 беспартыйных⁴⁾, тав. Шчарбакоў пераносіць на маі⁵⁾. Тав. Шчарбакову павінна было быць вядомым, што яшчэ ў маі і нават пазней у Менску большавікі знаходзіліся ў адной аб'яднанай арганізацыі з меншавікамі. Аб гэтым ён сам расказвае далей у сваёй кнізе. Як-жа тады з „майскімі“ выбарамі?

У маі аб'яднаная арганізацыя соцыйл-дэмократаў атрымала ў выканкоме савету 23 месцы, а эсэры — 13⁶⁾. А паколькі ў аб'яднаных арганізацыях былі ня толькі большавікі, але і меншавікі, дык і з гэтых 23 месц ня усе былі большавікамі. Як-жа гэта мог быць прэзыдыум „толькі з большавікоў“, як піша тав. Шчарбакоў⁷⁾. Нават і пасля Кастрычнікаўскіх выбараў у прэзыдыуме савету былі меншавікі і эсэры, але ў меншасці⁸⁾.

Тое-ж тав. Шчарбакоў прарабляе і з сялянствам. Другі Сялянскі Зъезд Менскай і Віленскай губ. толькі за тое, што старшыней зъезду быў абраны тав. Міхайлаў-Фрунзэ, тав. Шчарбакоў апісвае, як „выключна большавіцкі“, паказвае, як прыклад рэвалюцыінасьці сялян⁹⁾. Дрэжны прыклад. Гісторыку трэба глядзець ня толькі на выбары старшыні зъезду, а ўжо, калі няма часу праглядаць пастановы, дык лепш судзіць па выбарах Выканкому. А вось і тага вы і не зрабілі, тав. Шчарбакоў. Зъезд то быў *цалкам эсэраўскі*: усе пастановы былі прыняты тыя, якія прапанаваліся эсэраўскай фракцыяй, у Выканком увезены былі толькі эсэры, прычым толькі супроць трох была прынята пастанова, што пры выбарах ва Устаноўчы Сойм блекавацца сялянскім саветам дазваляецца толькі з эсэрамі. І хоць зъезд праводзіў тав. Міхайлаў-Фрунзэ перад закрыццём зъезду большай орацыяй, чым абраных выканкомаўцаў, але тут-жа яму было сказана, што тав. Фрунзэ не абраны у ВК, бо ён большавік. Як бачыце, дрэжны прыклад. А ёсць лепшыя прыклады рэвалюцыінасьці сялянства ў Беларусі. Возьмем ліпень месяц па звестках Галоўнага Кіраўніцтва па справах міліцыі (сюды даданы і звесткі па газетах). Першае месца па „зямельных правапарушэннях“ (захопы земляў, уралжыяў, памешчыцкіх маёнткаў і г. д.) па ўсёй Расіі займае Казанская губ. за ёю ідзе Магілёўская губ. (74 правапарушэння) далей Саратаўская (65), Смаленская, Менская, Віцебская і г. д. Вось лепшы прыклад рэвалюцыінасьці сялян у Беларусі!

Наогул у тав. Шчарбакова ўвесь шлях барацьбы большавікоў за Кастрычнік паказаны, як выключна-пераможны. Тая сапраўдная, вельмі цяжкая, напружаная праца, з паражэннямі, адступленнямі і слаўнымі перамогамі, якімі так характэрны шлях ад лютага да кастрычніка, у тав. Шчарбакова не паказана. Выключны трыўмф! Ужо з лютага большавікі вядуць за сабою масы. Толькі незразумелым застаецца пытаньне — навошта ім было аб'яднацца ў адну арганізацыю з меншавікамі, калі за імі ішла маса? Але-ж так паказан першы фронтавы Зъезд у першай палове красавіка 17 г. На заяўленьні тав. Шчарбакова гэты Зъезд быў „адкрытым выступленьнем большавікоў“, быў „выкрыццём соцыйл-згодніцкіх партый“ і г. д.¹⁰⁾.

Возьмем успамін тав. Мясынікова. Там ён кажа наступнае:

4) „Буревестник“, № 5, 1917 г.

5) Кніга т. Шчарбакова, стар. 20-21.

6) „Новое Варшавское Утро“ от 5 чэрвеня 1917 г.

7) Кніга т. Ш. стар. 22.

8) „Буревестник“ № 5 1917 г.

9) Кніга т. Ш. стар. 22-23.

10) Кніга т. Ш. стар. 21.

„На гэтым зьездзе наша партыя ў асобе існуючай бальшавіцкай фракцыі ролі не адыгрывала. Таварышы бальшавікі, якія былі на зьездзе, як асобная арганізацыя, ролі не адыгрывалі. Мы нават фракцыі ня мелі“. ¹¹⁾

Хто-ж гэта, тав. Шчарбакоў, выкрываў соцыял-згодніцкія партыі, калі бальшавікі нават сваёй фракцыі ня мелі, калі бальшавікі з гэтымі соцыял-згоднікамі прымушаны былі быць у адной арганізацыі?

Ці выпадковы ўсе гэтыя ламылі тав. Шчарбакова? Не, яны яму неабходны, каб як-небудзь выблытацца з пытаньняў, узнікаючых перад чытачом.

Аб тым, што нельга разглядаць гісторыю Беларусі адарвана ад ўсяго сьвету, адарвана ад Расіі, ці будзе ўжо хто-небудзь цяпер спрачацца. Пролетарыят Беларусі шчыльна звязаны з пролетарыятам Расіі. Значная частка першага праходзіла рэволюцыйную школу на буйных прадпрыемствах Расіі і была падрыхтавана да таго, каб выстаўляць і на Беларусі тыя-ж самыя лёзунгі, якія выстаўляў пролетарыят Расіі. Як бачым, тав. Шчарбакоў, дапамога расійскага пролетарыату адбывалася і адбываецца ня толькі шляхам грашовай дапамогі, а і перадачай вопыту сваёй рэволюцыйнай барацьбы, вопыту буйных прадпрыемстваў. Пры такіх умовах ці можна гісторыю рэволюцыйнага руху пад кіраўніцтвам пролетарыату, які так шчыльна звязаны з расійскім пролетарыятам, разглядаць без разгляду рэўруху Расіі, ізоляваць Беларусь так, як гэта зрабіў тав. Шчарбакоў?

Яўрэйская частка пролетарыату, дзякуючы „черте оседлости“, ня мела рэволюцыйнага вопыту Расіі, але яна мела даволі рэволюцыйны вопыт 1905 году, яна звязвала, разам з польскай часткай пролетарыату БССР, рэволюцыйны рух Беларусі з рэволюцыйным рухам Польшчы, Прыбалтыцкіх краёў. Усё гэта прымусіла рабочую клясу Беларусі праходзіць тыя этапы, якія праходзіў і пролетарыят Расіі пасля лютага. Ня трэба было рабіць яго „занадта рэволюцыйным“. Гісторыя нашай партыі і пролетарыату і бяз гэтага дастаткова рэволюцыйна!

Цяпер застановімся на „распыленасьці“ пролетарыату Беларусі. Возьмем Менск. Па звестках „Известий Минского Совета“ бачна, што на другім паседжаньні Савету 18 (5) сакавіка, г. зн. яшчэ да арганізацыі Савету Салдацкіх Дэпутатаў (19 сакавіка), прысутнічала 68 дэлегатаў ад 23-х буйных прадпрыемстваў гор. Менску з агульнай колькасьцю рабочых 9.189 чал. ¹²⁾ Так што, т. Шчарбакоў, у Менску было 23 прадпрыемствы, на кожнае з якіх прыходзілася ў сярэднім больш 100 рабочых. А трэба ўлічыць, што да другога паседжаньня Менсавету выбары прайшлі толькі на самых вялікіх прадпрыемствах!

Возьмем іншыя звесткі: на 1-га мая было арганізавана 20 рабочых профсаюзаў з 10 тысячамі членаў. ¹³⁾ Гэта лічба памяншаецца другой: па справаздачы ЦБ профсаюзу ў гор. Менску на 1-га чэрвеня было арганізавана ў профсаюзах, якія прыслалі сваіх прадстаўнікоў у ЦБ, 6.000 членаў, з якіх 1.500 чал. было служачых. Тут ня ўлічаны чыгуначнікі, ня ўлічаны беспрацоўныя, дый нягоў у той час профсаюзы ахоплівалі невялікі процант рабочых свайго прадпрыемства. Нават у 1918 годзе, ужо пры савецкай уладзе, профсаюзы ахоплівалі ад 20 да 50 проц. усіх рабочых.

¹¹⁾ Стэнограма выступленьня тав. Мяньнікова на вечары ўспамінаў 30 сьнежня 1922 г.

¹²⁾ „Новое Варшавское Утро“ № 418, за 1917 г.

¹³⁾ „Новое Варшавское Утро“ ад 17 чэрвеня 1917 г.

Аб вялікай колькасці рабочых у Менску ў 1917 годзе кажуць і лічбы беспрацоўных ў пачатку нямецкай окупацыі. Па даных аддзелу працы пры Менскай Думе ў гор. налічвалася ў першых лічбах красавіка 1918 г. наступная колькасць беспрацоўных: членаў вытворчых саюзаў — да 5.000, служачых — каля 6.000. Саюз чорнарабочых, які налічваў усяго 200 членаў саюзу, спрабаваў вызначыць колькасць беспрацоўных — чорнарабочых і налічыў некалькі тысяч.

Але-ж і гэта ня ўсё. У сувязі з абслугоўваннем фронту на Беларусі былі створаны даволі магутныя рознага роду заводы, майстэрні і ў. а. г. д., так і вайсковага ведамства — рамонт артылерыйскіх гармат, чыгуначная, аўтамайстэрня і г. д. У некаторых майстэрнях было па некалькі тысяч чалавек рабочых. А бралі сюды найбольш кваліфікаваных рабочых вялікіх заводаў Расіі, сюды-ж улічваліся ў выглядзе і кваліфікаваных і чорнарабочай сілы рабочых і Беларусі.¹⁴⁾ Так, у Б. Бруйску на заводзе Тэхнастрою ў пачатку снежня 1917 г. прымаў удзел у перавыборах у савет 1.131 рабочы, а ўсяго на заводзе было каля паўтары тысячы рабочых¹⁵⁾.

Як бачым, на Беларусі склаліся выключна добрыя абставіны да часу Кастрычнікавай рэвалюцыі, якія ні ў якім разе не кажуць аб „разбурэнскай“ пролетарыяту. Разбурэнне пролетарскіх арганізацый і час вайны — гэта зусім ня тое, тав. Шчарбакоў, што разбурэнне пролетарыяту, калі апошнім тэрмінам карыстацца, як паказчыкам адсутнасці тут пролетарыяту.¹⁶⁾

Фронту тав. Шчарбакоў адвёў вельмі малое месца. Ён і ня прыкмеціў у сваёй тэрыторыяльнай і нацыянальнай абмежаванасці, якую вялізарнейшую ролю адыгрываў фронт з яго шматмільёнай (праўда, не 5-ці мільёнай, як кажа т. Шчарбакоў) масай салдат. Таксама няправільна тав. Шчарбакоў звяртае ўвагу толькі на адзін бок справы: фронт рэвалюцыянізаваў тыл — Беларусь. Гэта ў корні ня верна. Фронт стварыў і шэраг цяжкасцяў. Дзякуючы фронту тут былі такія контр-рэвалюцыйныя цэнтры нават агульнарасійскага значэння, як Магілёўская стаўка, як моцныя афіцэрскія арганізацыі, як штаб Заходняга Фронту, усе згодніцкія фронтавыя арганізацыі, Армкомы і Фронтавы Камітэт. У выніку гэтага Беларусь у часы Кастрычніка зрабілася арэнай барацьбы ня толькі нацыянальнага, але агульнарасійскага значэння. Гэта яшчэ раз падкрэслівае неабходнасць разглядаць гісторыю рэвалюцыйнага руху на Беларусі не ізолявана ад Расіі.

Узаемаадносіны фронту і пролетарыяту Беларусі нельга разглядаць, як аднабаковы процэс, толькі як уплыў фронту на тыл. Возьмем ролю Менскага Савету. Невыпадкова цэнтрам усяго рэвалюцыйнага жыцця і фронту і, як тады Беларусь называлася „Заходняга краю“, з'явілася не фронтовая арганізацыя, не фронтавы згодніцкі камітэт,

¹⁴⁾ На жаль, пакуль што дакладныя лічбы майстэрняў і рабочых у іх мы прывесці яшчэ ня можам. Нашым даследчыкам у галіне гісторыі неабходна звярнуць увагу на гэты прабел.

¹⁵⁾ „Известия Бобруйского Совета“ № 87 ад 7 снежня 1917 г. У газэце памылка ўказана агульная колькасць рабочых — 403 чал., але па колькасці дэпутатаў (28) пры мандзе 1 ад 50, і па колькасці прысутнічаюшых на перавыборах савету рабочых мы можам сказаць, што ў газэце дапушчана памылка.

¹⁶⁾ Тут неабходна адзначыць адзін прыём, які прымяняецца для доказу адсутнасці пролетарыяту ў час Кастрычніка на Беларусі. Кажуць і наступленне нямецкай арміі прывяло да разбурэння, спынення прадпрыемстваў, г. зн. кажуць аб мясцовасцях, занятых немцамі, а вынік распаўсюджваюць і на сучасную ЕССР. Але-ж у раёне першае окупацыі і пролетарская рэвалюцыя не адбывалася ў кастрычніку 17 г. А там, дзе Кастрычнікавая рэвалюцыя праходзіла, там яшчэ фронт не было.

а больш гібкая арганізацыя менскіх рабочых і салдат. Аб вялікай ролі Менскага Савету мы тут распаўсюджвацца ня будзем, яна ўжо часткова асвятлялася ў друку. Возьмем невялікі Аршанскі савет, які абаліраўся на чыгуначнікаў і мясцовых рабочых. Яго роля ў ліквідацыі Карнілаўшчыны, у дні Кастрычніка, калі ў Воршы разбroyваліся тысячы „ўдарнікаў“, дзесяткі „бatalьёнаў смерці“, якія накіроўваліся на рэвалюцыйныя Маскву і Петраград, наогул яшчэ ня вывучана. Але ўсё-ж адмаўляць гэтую вялікую рэвалюцыйную ролю нельга. Тыя-ж прыклады можна прывесці і з саветамі Гомелю і інш. гарадоў.

З усяго гэтага бачна, што ні погляд вялікадзяржаўнікаў, ні погляд нацдэмаў на ролю фронту на ўзаемаадносіны фронту і Беларусі няправільныя. Таксама няправільна і недацэнка ролі фронту з боку тав. Шчарбакова і яго аднабаковы погляд на гэтую ролю фронту.

У сувязі з недацэнкай ролі пролетарыату Беларусі звязана і другая памылка тав. Шчарбакова — аб КП(б)Б. У час, калі вялікадзяржаўнікі і нацдэмократы сьцьвярджаюць, што бальшавіцкія арганізацыі ўзьніклі тут толькі ў 1917 г., а КП(б)Б толькі ў канцы 1918 г. („на абломках БСГ“), тав. Шчарбакоў ні слова аб гэтым ня кажа і сам пачынае гаварыць аб бальшавіцкіх арганізацыях толькі з 1917 г. Тым самым ён пібы згаджаецца з варожымі нам поглядамі. Калі і тав. Кнорын ў сваёй кнізе „17-й год в Белоруссии и на Зап. фронте“ таксама дапускае падобную памылку, таксама глядзіць на Беларусь, як толькі на Менск, прычым „дробна-рамесніцкі і мяшчанскі Менск, дзе бальшавіцкіх традыцый ніколі ня было“, ¹⁷⁾ дык, па-першае, гэта тлумачыцца поўнай адсутнасцю распрацоўкі папярэдняй гісторыі рэв. руху, бо кніга тав. Кнорына была *першай* спробай марксысцкага асвятленьня Кастрычніка на Беларусі, пісалася яшчэ ў 1925 г., у большасці на ўспамінах. Па-другое, тав. Кнорын ня раз гаварыў аб гэтай сваёй памылцы, пісаў аб ёй, аб чым т. Шчарбакоў павінен быў ведаць.

Тав. Шчарбакоў да часу сваёй работы меў схэму гісторыі КП(б)Б, распрацаваную Інстытутам Гісторыі Партыі, якая дэманстравалася на XIII З'ездзе КП(б)Б. Ня ведаць аб ёй тав. Шчарбаков ня мог хоць-бы ўжо таму, што ён у гэты час супрацоўнічаў у Інстытуце, а таму іншая ўстаноўка ў кнізе зьяўляецца нязгодай тав. Шчарбакова з схэмай Інстытуту. Дык трэба было аб гэтым проста і заявіць!

Зусім не асвятленым пытаньнем застаецца ў тав. Шчарбакова пытаньне аб прычынах рэвалюцыйнасьці сялянства ў 1917 г. Узяць хоць-бы факт выбараў ва Устаноўчы Сойм. Чаму бальшавікі атрымалі 63,2 проц. усіх галасоў на Менскім выбарчым участку ¹⁸⁾, па Віцебскім — 51 проц. і толькі па Магілёўскай губ. першае месца занялі эсэры? За абмежаванасьцю месца мы ня зможам спыняцца на прычынах гэтага, але падкрэсьлім, што абыйсьці гэта пытаньне пры разборы рэвалюцыі 1917 г. ніякім чынам нельга. Толькі т. Шчарбакову ўдалося абыйсьці гэта пытаньне, але ці пайшло гэта на карысьць справе, хай рассудзіць сам т. Шчарбакоў.

Няма яснага разуменьня ў тав. Шчарбакова і на конт дробна-буржуазных партый. Узяць хоць-бы ту ўдзельную вагу ў кнізе тав. Шчарбакова асобных партый, якую тав. Шчарбакоў ім адводзіць. Каб беларускім партыям ён адпущае шмат месца, дык літаральна некалькі слоў ён адпускае Бунду. А трэба сказаць, што ў гэты гады з Бундам КП(б)Б лавалася вельмі большую барацьбу, як, напрыклад, з БСГ.

¹⁷⁾ Кнорын „17-й Год в Белоруссии и на Западном фронте“ Менск, 1925 г., стар. 19.

¹⁸⁾ Заходні фронт не ўваходзіць у гэтую лічбу.

У тав. Шчарбакова заўважэнца ня толькі тэрыторыяльная, але і нацыянальная адмежаванасць у межах самой Беларусі. Сам т. Шчарбакоў у пачатку сваёй кнігі піша аб шматнацыянальным складзе насельніцтва БССР, але ўдзел іх у рэволюцыйным руху не паказаны. Возьмем, напрыклад, польскае насельніцтва. Шмат месца адпушчана контр-рэволюцыйнаму выступленьню Даўбор-Мусьніцкага, жудасным момантам белапольскай окупацыі і г. д., а няўжо-ж усё польскае насельніцтва спачувала гэтым выступленьням польскага пана? І калі тав. Шчарбакоў некалькі слоў адпушчае разлажэньню арміі Даўбор-Мусьніцкага, дык ні слова ня кажа аб сялянах-паляках і рабочых у часы польскай окупацыі. А маецца шмат матар'ялаў, калі рабочыя і сяляне-палякі шлі разам з беларусамі ў паўстанцы. Мы не закраналі шмат якіх яшчэ больш дробных памылак. Узяць хоць-бы пераблытанасць дат. Напрыклад: фронтавы зьезд адчыніўся ня 9, а 7 красавіка (стар. 21 кнігі), газета „Звезда“ выйшла ня 8, а 9 жніўня (стар. 27), немцы з Менску адыходзілі па тав. Шчарбакову і 10 сьнежня (стар. 76) і 7 сьнежня (стар. 94) і г. д. Невядома чаму днём перавароту у Віцебску аўтар лічыць ня 27, а 29 кастрычніка (стар. 30), як гэта артыкул у № 29 „Вольнай Беларусі“ (вышаў 11 лістапада) — „Расінскае безладзьдзе“, які піша аб Кастрычнікавай Рэволюцыі, перанесен на дакастрычнікаўскі час (стар. 54), як гэта магло быць лева-эсэраўскае паўстаньне супроць немцаў у Мсьціслаўскім павеце (стар. 73), калі немцы не займалі гэтага павету — аб усім гэтым ведае толькі аўтар.

Дастаткова. Ужо гэта паказвае, што нельга гісторыю пісаць голькі ножніцамі. Ужо гэта паказвае, што кнігу тав. Шчарбакова трэба грунтоўна перарабіць, каб яна магла прынесці карысьць пры нашым голадзе на падручнікі па гісторыі рэволюцыйнага руху Беларусі.

Літаратуру на службу соцыялістычнаму будаўніцтву

I.

Бацькаўшчына пролетарыату і прыгнечаных усяго сьвету—Савецкі Саюз—уступіў у пэрыод соцыялізму. „Наперакор „прароцтвам“ ворагаў і ня глядзячы на працягваючыся з іх боку захады шалёнай барацьбы з савецкай уладай, наперакор сумненьням і дробна-буржуазнаму нявер'ю опартуністаў у нашай краіне пытаньне аб перамозе соцыялізму вырашана, і перамога соцыялізму ў Саюзе ССР поўнасьцю забясьпечана“ (з пастановы VI зьезду Саветаў СССР). Краіна Саветаў у бягучым годзе завяршае пабудову соцыялістычнай эканомікі. „Гэта азначае абсалютную перавагу соцыялістычных элемэнтаў над капіталістычнымі ня толькі ў горадзе, але і ў вёсцы“ (Мануільскі—з прамовы на XI пленуме В. К. К. І. „Праўда“ №128 за 11 мая 1931 г.). Бядняцка-серадняцкая вёска справай давала, што яна ідзе, пад кіраваньствам рабочае клясы і яе партыі, да соцыялізму, аб'яднаўшы да 10 мая гэтага году 50,4 проц. сваіх двароў у колгасы. Такім чынам, гістарычная пастанова сьнежаньскага пленуму ЦК УсеКІІ(б) аб калектывізацыі ў 1931 годзе ў сярэднім па Савецкім Саюзе ня менш паловы сялянскіх гаспадарак выканана ў першай палове вызначанага тэрміну. „Цяпер ужо можна сказаць, што з пункту гледжаньня ўнутраных клясавых сіл пытаньне аб перамозе соцыялізму ў СССР вырашана. Тут вырашэньне праблемы „хто каго“ на карысьць соцыялізму забясьпечана“ (Мануільскі—там-жа).

Магутным поступам, з нябачнымі тэмпамі, якія яшчэ ня ведала гісторыя, краіна дыктатуры пролетарыату ідзе наперад да соцыялізму і канечнай мэты—кунізму. Ідэі кунізму ў выкананьні Ленінскіх плянаў стаяць перад намі жывымі фактамі. 518 новых соцыялістычных прадпрыемстваў, 1040 машына-трактарных станцыяў, якія ўступаюць у непераможную фалангу соцыялістычнага наступу ў гэтым годзе, 50,4 проц. калектывізаваных бядняцка-серадняцкіх двароў вёскі, творчы энтузіязм, соцыялістычныя мэтоды працы, тэмпы соцыялістычнага будаўніцтва перавышаюць у два з паловай разы самыя высокія тэмпы, якія ведала Амэрыка... і перавышаюць у 8-10 разоў звычайныя тэмпы капіталістычнага ладу“;—усё гэта жывыя факты, якія сьведчаць аб тым, што пролетарыат і працоўны Савецкага Саюзу пад кіраваньствам большавікоў-ленінцаў здзейсьняюць вялікія ідэі соцыялізму.

Адсталая ў мінулым у тэхнічна-эканамічных адносінах, маладзенькая, някультурная былая Расія—гэтая царская „турма народаў“

ператвараецца ў краіну соцыялістычнага будаўніцтва, у краіну пролетарскай культуры, у краіну соцыялізму, зьяўляючыся аплотам сусьветнай пролетарскай рэволюцыі.

На аснове соцыялістычнай матар'яльнай базы, створанай за гады барацьбы, за замацаваньне дыктатуры пролетарыяту, за гады соцыялістычнага будаўніцтва магуча разортваецца справа культурнай рэволюцыі.

„У нас політычны і соцыяльны пераварот аказаўся папярэднікам таму культурнаму перавароту, той культурнай рэволюцыі, перад тварам якой мы ўсё гэкі цяпер стаім. Для нас дастаткова цяпер гэтай культурнай рэволюцыі для таго, каб быць унаўне соцыялістычнай краінай, але для нас гэта культурная рэволюцыя прадстаўляе бязьмерныя цяжкасьці чыста культурнага парадку (бо мы няпісьменныя) і парадку матар'яльнага, бо для таго, каб быць культурным, патрэбна вядомае разьвіцьцё матар'яльных сродкаў вытворчасьці, патрэбна неабходная матар'яльная база“ (Ленін). Зараз ужо і гэта апошняя — „матар'яльная база“ — створана і краіна перайшла на абавязковае навучаньне, векавой няпісьменнасьці наносіцца апошні руйнуючы ўдар.

Культурная рэволюцыя становіцца справай мільённых мас пролетарыяту і працоўных. Растуць заводы — „Втузы“; разортваецца барацьба за аўлацаньне тэхнікі; панаўняецца армія рабселькораў — „камадзіраў“ пролетарскай грамадзкай думкі“, якія „становяцца пад кіраўніцтвам партыі, органам партыі мас для справы соцыялістычнага будаўніцтва, выкапаньня вытворчых плянаў і разгорнутага наступу на клясавых ворагаў“; нябачка расьце пролетарскі друк, адны толькі газэты ў I квартале гэтага году маюць разовы тыраж 30,5 мільёнаў; рабочая кляса дае сотні вынаходцаў, якіх ня ведаў капіталістычны сьвет за ўсю гісторыю свайго існаваньня так званата рошквіту культуры; ударнікі коласальнікі паказваюць лепшыя прыклады і соцыялістычныя мэтоды праны; граца у Савецкім Саюзе ня прымуся, а „справа сумленьня, справа славы, справа гонару і геройства“, пролетарыяты краіны Савецкага Саюзу павялоўвае вышэйшымі формамі культуры, даючы ўдарнікам у літаратуру, мастацтва; тэорытычны рост ужо не зьяўляецца справай адзінак, а справай мас.

Нават і пералічаных фактаў досыць, каб сказаць, што мы сапраўды змагаемся за соцыялістычную культуру, ствараем гэтую культуру. Наперакор сьцьверджаньням нашых ворагаў, нібыта культура справа „ізбраных“, мы даводзім, што гэтая справа шырокая, пролетарская мас, наперакор „вучоным“ сьцьверджаньням аб тым, што пролетарская культура магчыма толькі пасля сусьветнай рэволюцыі, — мы ў адной краіне будзем соцыялістычную культуру. Рост культуры ідзе ва ўмовах барацьбы за ленинскае разуменьне задач і сутнасьці культурнай рэволюцыі, барацьбы з контррэволюцыйнымі троцкіскімі ўстаноўкамі; барацьба з багданушчынай, бухарыншчынай, як з антыленинскімі ўстаноўкамі, і іншымі варожымі ўстаноўкамі ў гэтым пытаньні. Асаблівасьці культурнай рэволюцыі ў даны перыяд і складаюцца, галоўным чынам, з таго, што зараз ідзе аўладаньне культурай шырокіх мас пролетарыяту і працоўных, што зараз ідзе абвостраная клясавая барацьба за ленинскае разуменьне культурнай рэволюцыі супроць варожых пролетарыяту тэорый і ідэолёгіі.

Ва ўмовах, калі краіна ўступіла ў перыяд соцыялізму, калі адбываецца магучы ўздым культурнай рэволюцыі, які ахапляе мільённыя масы працоўных, калі рабочая кляса пад кіраўніцтвам партыі ў абставінах абвостранай клясавай барацьбы завяршае пабудову

фундаменту соцыялістычнай эканомікі—у гэтых умовах роля мастацка літаратуры як аднаго з сродкаў барацьбы за соцыялізм абліва ўзрастае.

Мастацкая літаратура ня толькі паказвае веліч поступу будаўніцтва соцыялізму, ня толькі ў мастацкіх вобразах паказвае творчы энтузіязм і натхненне рабочых і працоўных мас, якія героічнымі намаганнямі і нязломнай воляй у трэцім рашаючым годзе канчаюць набытую фундаменту соцыялістычнай эканомікі, але яна дапамагае авангарду пролетарыату—комуністычнай партыі—асвятляць шлях канчатковай пабудовы соцыялізму, паказваючы мастацкімі спосабамі перспэктыву будаўніцтва соцыялізму і сусьветную яго перамогу. Роля мастацкае літаратуры, якая зьяўляецца спэцыфічным сродкам пазнаваньня рэчаіснасьці і ўздзейнічваньня на яе і зброяй клясавога змаганьня, ня толькі ў паказе мінулае барацьбы, ня толькі ў адлюстраваньні дасягненьняў соцыялістычнага будаўніцтва, але ў тым, каб ленінскім мэтодам ускрываць законамэрнасьці і тэндэнцыі разьвіцьця сусьветнае пролетарскае рэволюцыі і соцыялістычнага будаўніцтва ў СССР.

Адказная роля ўскладзецца на мастацкую літаратуру гістарычнай задачай рабочае клясы і працоўных Саюзу ССР „ня больш, як на працягу бягучага дзесяцігодзьдзя—дагнаць і перагнаць у тэхніка-эканамічных адносінах перадавыя капіталістычныя краіны“.

Перамога соцыялізму ў нашай краіне забяспечана ўнутранымі суадносінамі клясавых сіл. Гэта дасягнута на падставе разгорнутага соцыялістычнага наступу па ўсім фронце, на падставе бязьлітаснага перамаганьня супраціўленьня кулацка-капіталістычных элемэнтаў, на падставе суцэльнай калектывізацыі вёскі і ажыццяўленьня політыкі ліквідацыі кулацтва, як клясы. Клясавы вораг ня толькі супраціўляецца, але і актыўна выступае супроць нас. Мы гэта бачым і на справе партыі меншавікоў, і на справе нацыянал-дэмакратычнай контр-рэволюцыйнай групы ў БССР. Абвастрэньне клясавай барацьбы ідзе па ўсяму фронту нашага наступу. Клясавы вораг супраціўляецца і выступае супроць нас і на ідэолёгічным фронце і ў прыватнасьці на літаратурным участку гэтага фронту. Тут ён прымяняе асаблівыя формы і мэтоды барацьбы і іншыя прыёмы маскаваньня. Абвастрэньне клясавога барацьбы ўскладае на мастацкую літаратуру задачу збройна і сродкамі мастацкага слова дапамагаць ліквідацыі апошняй эксплёататарскай клясы, дабіваць спадчыну старых адносін чалавека да чалавека, садзейнічаць паскарэньню процэсу соцыялістычнай пераробкі чалавека, дапамагаць стварэньню новага чалавека соцыялістычнай грамады і бязьлітасна дабіваць усё старое варожае нам.

Літаратура павінна адлюстраваць усю шматграннасьць нашай эпохі, павінна ўзмацніць сваю арганізуючую ролю ў соцыялістычным будаўніцтве, і быць вострай зброяй пролетарыату ў „эпоху грамадзянскіх войнаў, пролетарскіх рэволюцый“ і соцыялістычнага будаўніцтва ў СССР.

Толькі і толькі такая літаратура выканае гістарычную ролю эпохі. Літаратура, якую стварае пролетарыят над непакінутым кіраўніцтвам партыі Леніна, з посьпехам змагаецца за выкананьне гэтай ролі, толькі яна, пролетарская літаратура, мае ўсе даныя на тое, каб разьвівацца, заваёўваць гегемонію і ператварацца у літаратуру комунізму, бо яна зброя клясы, якая ставіць сваёй мэтай зьнішчэньне клясаў і ўстанаўленьне бяськлясавай грамады. Буржуазная літаратура прыгаворана гісторыяй на сьмерць, але гэты прыгавораны ідзе да сваёй сьмерці з боем супраціўленьня, яна адыходзіць (гніеьне, упадніцтва і ра-лажэньне літаратуры) і адыйдзе ў вечнасьць разам са зьнішчэньнем

імперыялізму рукамі рэволюцыйнага пролетарыягу. Яна выконвае сваю апошнюю ролю барацьбы супроць сусветнай пролетарскай рэволюцыі, супроць аплоту гэтай рэволюцыі Саюзу Савецкіх Рэспублік.

II. За пагранічнымі слупамі

„Наперакор усім прароцтвам буржуазных і соцыял-дэмакратычных песьняроў капіталістычнай стабілізацыі, наперакор іхнім правам і троцкісцкім падгалоскам капіталістычны сьвет перажывае пэрыяд нябмзалага пэрыяда і аграрнага крызісу... і далейшага рэволюцыйнага будавання мас“. ¹⁾ Там крызіс, у нас завяршэньне пабудовы фундаманту соцыялістычнай эканомікі.

За апошнія два гады вытворчасць у шэрагу капіталістычных краін зьніжаецца ў два разы, а ў СССР за гэтыя-ж гады павялічваецца амаль у два разы. Там, за пагранічнымі слупамі, армія беспрацоўных напаяецца ўсё новымі і новымі мільёнамі прыгавораных на галодную сьмерць рабочых, якім няма работы ў краінах капіталу; ідзе нястрымны процэс паўпэрызацыі сялянскіх мас; праводзіцца рабаўніцтва рабочых надзвычайнымі падаткамі; масавыя расстрэлы дэманстрацыі, разгул фашысцкіх банд, жудасныя зьдзекі і катаваньне ў турмах зьяўляюцца найлепшымі адзнакамі цывілізацыі капіталістычных краін.

Яскравым прыкладам капіталістычнай „стабілізацыі“ і „правільнасьці“ тэорыі арганізаванага капіталізму зьяўляецца наша бліжэйшая, найкультурнейшая суседка „Жэч Паспаліта Польска“. Польшча зьяўляецца краінай, дзе найбольш яскрава выявіўся сучасны эканамічны крызіс капіталізму. Ад гэтага крызісу Польшчу нават не выратаўваюць такія лекавыя сродкі, як кабальная французская пазыка, якую фашысты цалкам скарыстоўваюць на ўзбраеньне.

Беспрацоўе расьце з кожным днём, ужо зараз налічваецца каля мільёна беспрацоўных, з якіх толькі 120 тысяч атрымліваюць пэнсію у памеры 30 проц. месячнага заробку (офіцыйна зарэгістравана 370 тыс. беспрацоўных). Тыя-ж, хто працуюць кожны дзень, стаяць пад пагрозай быць выкінутымі за вароты фабрыкі, альбо ў наступным раньні атрымаць новае зьніжэньне заробтнай платы, так па цэламу шэрагу прадпрыемстваў Лодзі, Бельску, Прымор'я зарплата зьніжана на 7—20 проц. „У найгоршым становішчы знаходзяцца сельска-гаспадарчыя рабочыя, агульная лічба якіх (разам з сезоннікамі і ляснымі рабочымі) дасягае аднаго мільёна васьмісот тысяч, і якія атрымліваюць у сярэднім па 2-3 злотых у дзень“ ²⁾ Прамысловы крызіс мае сталага падарожніка—аграрны крызіс, пераплятаючыся з аграрным крызісам даскарае процэс паўпэрызацыі мас сялянства. Трэба памятаць яшчэ і такія „дэталі“ фашыстоўскай аграрнай політыкі, як комосацыя, насаджэньне асідніцтва, жудасных памераў падаткі і ў дадатак да гэтага, добра вядомую Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне сыстэму карных экспэдыцый, „славутую“ дзейнасьць дэфэнзывы і г. д., каб уявіць сабе наўнату карціны становішча Польшчы. Прывядзем вытрымку з корэспандэнцыі за 12 мая: „Толькі за апошні месяц у Варшаве скончыла самагубствам з прычыны беспрацоўя 128 чалавек, прычым формы гэтых самагубстваў прымаюць жудасны характар. Маткі забіваюць дзяцей, альбо разам з дзецьмі кідаюцца з мастоў, альбо пад

¹⁾ З перадавога арт. „ПРАВДЫ“—„Супроць дыктатуры буржуазіі за дыктатуру пролетарыяту“. 23 красавіка 1931 г. № 113.

²⁾ З дакладу т. Ленскага на XI пленуме Комінтэрну. „Правда“ № 128 за 11 мая 1931 г.

цягнік. Сёння зноў у Варшаве скончылі самагубствам дзве жанчыны, якія кінуліся пад цягнік. Прычыны, аб якіх яны гавораць у лістох, — „безысходная нужда.“¹⁾ Усё гэта толькі за адзін апошні месяц і толькі ў сталіцы Польшчы — Варшаве.

Разам з эканамічным крызісам ідзе загіваўне і заняпад буржуазнай культуры. Польшча і ў гэтым зьяўляецца найлепшым паказнікам капіталізму. Тая культурная пачынаўне, якія ня спрыяюць фашызацыі, проста зьнішчаюцца сілай жаўнераў і жандараў. Не загіблі яшчэ раны, і дагэтуль чутны стогны з Заходняй Беларусі пасля разгрому Беларускай Грамады. Усім вядомы факты разгрому Т-ва Беларускай Школы у Заходняй Беларусі, украінскіх і беларускіх клябаў, у апошнія часы разгром яўрэйскай школы, катаваньні за адказ на украінскай мове ў часу допыту, забарона беларускай мовы ў Віленскім Універсітэце і г. д., і г. д.

Польскі фашызм імкнецца затрымаць працэс распаду сваёй культуры, праводзячы фашызацыю школы, друку, мастацтва, літаратуры, выбіваючы ўсё тое, што можа паслабіць дыктатуру фашызму. Культура буржуазіі нясе шырокім масам прыгнёт, няпісьменнасць, рэлігійныя забабоны і ўсе іншыя прыгожасьці капіталізму, яна справа прыгнятацеляў. І той, хто падмае свой рэвалюцыйны голас супроць іх і іх культуры, пападае ў прыдатак польскай цывілізацыі — дэфэнзыву. Так было з Заходняй-Украінскімі і Заходня-Беларускімі культурнымі дзеячамі.

Прамысловы і аграрны крызіс Польшчы вядзе да распаду ўсяго „аспадарчанага і культурнага жыцця, нябачна паглыбляе класавыя супярэчнасці, даючы новыя рэвалюцыйныя зрухі ў масах рабочае клясы і эксплуатэруемага сялянства. Расьце хваля забастовак. Дэманстрацыі амаль заўсёды праходзяць у бойках з поліцыяй, рэвалюцыйны рух беспрацоўных узьняўся на больш высокі ўзровень, сялянскія масы выступаюць з вялікай актыўнасцю, праўда, рэвалюцыйны выступленьні сялянства праходзяць не заўсёды арганізавана, тут яшчэ пераважае стыхійнасць. Нацыянальна-вызваленчы рух у Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне пераходзіць у масавы народны выступленьні супроць фашыстаў. У гэтых выступленьнях „упяршыню за некалькі год праявіліся элементы грамадзянскай вайны. Гэта быў адзін з буйнейшых удараў па польскаму імперыялізму і яго антысавецкіх вайсковых плянах, а таксама адзін з найбольш яскравых сымптомаў насьпяваньня тэндэнцый рэвалюцыйнага крызісу ў Польшчы“²⁾.

Мы ўзялі Польшчу, як найбольш яскравы паказнік крызісу капіталізму, Польшчу, якая мяжуе з БССР, якая стаіць на мяжы капіталістычнага Захаду пагранічным жандарам імперыялістычных інтэрвінтаў, у які для таго толькі, каб яшчэ раз напаміць аб міжнародных запачках нашай савецкай літаратуры.

У справе паказу крызіса капіталізму, паказу постулу пролетарскага рэвалюцыйнага руху, у справе ўзмацнення інтэрнацыянальнай солідарнасці пролетарыяту і працоўных Савецкага Саюзу з замежнымі братамі на клясе творчае вока савецкіх пісьменьнікаў павінна бачыць далей пагранічных слупоў і ахопліваць абшары па-за слупамі, дзе з нябачнай мужнасцю ідзе змаганьне пролетарыяту і працоўных з прыгнетам капіталу, з прыгнетам крывага фашызму — змаганьне за Кастрычнік на Захадзе. Тут трэба адзначыць, што з выконваньнем

¹⁾ Корэспондэнцыя з Варшавы ад 14 мая „Пяць год ліпеньскага фашызму“ — „Известия“ за 15 мая 1931 г.

²⁾ З дакладу т. Ленскага на XI Пленуме Комінтэрну. „Правда“ № 128 за 11 мая 1931 году.

гэтай ролі наша літаратура адстае ад запатраванняў, якія стаяць перад ёю. Нашы замежныя таварышы гэтую ролю міжнароднай пролетарскай літаратуры ў адносінах да нас нядрэмна выконваюць. Творчасць нямецкіх пролетарскіх пісьменьнікаў прасякнута барацьбой за абарону СССР, паказам соцыялістычнага будаўніцтва. У творчасці польскіх, заходня-беларускіх і заходня-украінскіх пролетарскіх і рэволюцыйных пісьменьнікаў нямала добрых прыкладаў барацьбы збройі літаратуры за абарону Савецкага Саюзу, нямала добрай прапаганды соцыялістычнага наступу пролетараў і працоўных СССР. Нават сядзячы ў турмах нашы таварышы, ня глядзячы на жудасны рэжым, ішлі, воюныя поэмы пра соцыялістычнае будаўніцтва Савецкага Саюзу і БССР.

Савецкая літаратура і ў першую чаргу пролетарская павінна вышэй узняць сыяг міжнароднай солідарнасці.

Пры выконванні ролі, якая ўскладзена рэволюцыяй на мастацкую літаратуру, савецкія пісьменьнікі БССР і ў першую чаргу пролетарскія пісьменьнікі павінны з ўсёй адказнасцю ўявіць сабе, што пытанні літаратуры—клясавое палітычнае пытанне, літаратурная справа зьяўляецца неадрыўнай часткай агульнага пролетарскага руху, вырашэнне яе ня можа быць абмежавана толькі рамкамі савецкай краіны. У БССР мы ў першую чаргу павінны памятаць, што да перамогі пролетарскай рэволюцыі на захадзе сьць Заходняя Беларусь, якая пад панскім прыгнётам. Разьвіццё пролетарскай беларускай культуры, у тым ліку і мастацкай літаратуры, зьяўляецца непадзельнай часткай будаўніцтва соцыялізму і разам з гэтым зьяўляецца адным з фактараў, спрыяючых рэволюцыянізацыі працоўных мас Заходняй Беларусі і міжнароднай солідарнасці працоўных СССР. Таму савецкія пісьменьнікі БССР і ў першую чаргу пролетарскія пісьменьнікі адказны за выкананне ролі і задач пастаўленых перад мастацкай літаратурай ня толькі перад пролетарыятам і працоўнымі СССР і БССР, але і перад пролетарыятам і працоўнымі Захаду і ў першую чаргу Заходняй Беларусі. Ненарыўная сувязь між нашым будаўніцтвам і рэволюцыйным пролетарскім рухам павінна знайсці лепшае асьвятленьне ва ўсёй творчасці савецкіх пісьменьнікаў, бо гэта адзіны магутны поступ сусветнай рэволюцыі—шлях да кунізму.

Таксама большай пільнасці патрабуе і пагроза ўзброенага нападу сусветных інтэрвентаў на савецкую краіну.

Надзвычайна жорсткі эканамічны крызіс у краінах капіталу ўзмацняе пагрозу ўзброенага нападу імперыялістаў на СССР. У гэтых умовах мастацкая літаратура павінна быць мобілізавана на ўзмацненне абароназдольнасці соцыялістычнай краіны і на паказ таго, што „ўзброены напад на СССР цяпер адзначае галоўную небяспеку для тых, хто асьмеліцца парушыць мір і зрабіць напад на Савецкі Саюз“¹⁾ Роль савецкіх пісьменьнікаў у справе абароназдольнасці павінна быць выяўлена і ў паказе таго, што „ў рабочае клясы і працоўных СССР, пры актыўным падтрыманні сусветнага пролетарыяту, зноўдунці сілы ня толькі абараніць соцыялістычную бацькаўшчыну, але і рэагаваць галоўную небяспеку для панюў імперыялістаў“²⁾. Гэта ў першую чаргу абавязвае беларускую літаратуру быць вартавым, стоячы на рубяжы з капіталістычным Захадам, стоячы каля пагранічных слупоў фашыстоўскай Польшчы. Вартавы павінен даваць сыгналы аб ворагу, пільна сачыць за ворагам.

1) З пастановы VI Зьезду Саветаў СССР па справах Ураду.

2) „Правда“ за 13 сакавіка 1931 г. Перадавы артыкул—„Дагняць і перагнаць за 10 год“

Аб тым, што Польшча рыхтуецца да выконвання ролі пачынальніка нападу, мы добра ведаем, нават і польскі друк аб гэтым гаворыць зусім адкрыта. Дамо слова фашысцкай газэце „Ілюстраваны Кур'ер Цодзенны“, якая нядаўна заявіла:

„Савецкая Расія выконвае сваю пяцігодку, праяўляючы волю да дзейнасці, якой (волі — О. К.) яшчэ ня бачыла гісторыя. У самой Расіі няма сілы, якая была-б здольна перашкодзіць рэалізацыі гэтых плянаў. Пляны савецкіх будаўнікоў можа знішчыць толькі унешняя інтэрвенцыя, праведзеная якой-небудзь коаліцый дзяржаў“.

Буржуазію палохаюць нашы поспехі, яна бачыць, што лёзунг „дагнаць і перагнаць“ ажыццяўляецца на справе.

Прадстаўнік польскіх прамыслоўцаў Піотроўскі, пры сустрэчы з уважаным Наркамгандлю, у час знаходжання на Украіне, гаворачы аб уражаннях, аб буйным будаўніцтве ў СССР, падкрэсліў, што „ўсё новае прамысловае будаўніцтва ў Савецкім Саюзе ажыццяўляецца па апошняму слову сусветнай тэхнікі, іншы раз нават яе выпраджае. Бясспрэчна, у недалёкай будучыні іншыя перадавыя краіны будуць вымушаны запазычыць тэхніку ў савецкага машынабудаўніцтва“. Гэта гаворыць дырэктар аб'яднання некалькіх машынабудаўнічых заводаў Польшчы, запозорыць якога ў асаблівых сім-
лтых да сацыялістычнай краіны ніяк нельга, нават і пры ўсіх спрытных здольнасцях фальшыўчыкаў з процэсу Палянскага

Апошняе слова дамо вядомаму „беларускаму“ дзеячу Юзэфу Пилсудскаму, які даўно пасля польска-савецкай вайны даваў такі наказ Луцкевічу і А. Цвікевічу:

„Я лічу, што задачы Польшчы заключаюцца ў вызваленні Беларусі ня толькі ад політычнага панавання Расіі, большавіцкай, царскай, альбо дэмакратычнай — гэта ўсё роўна, але-ж ад уплыву рускай культуры. Расія наш агульны вораг, незалежна ад формы яе праўлення, вораг гістарычны, гэты вораг навін быць разбіты на усіх фронтах, у тым ліку і на культурным. Задача беларускіх дзеячоў заключаецца ў тым, каб апіраючыся, орыентуючыся на Запад, на наваднюю культуру, пад пратэктаратам Польшчы ліквідаваць усе сляды уплыву рускай культуры, якія прышчэплены Беларусі ў мінулым, і як мага больш зблізіць беларусоў з палякамі... Вы павінны дапамагчы мне накіраваць беларускі рух у неабходнае рэчышча, каб ён служыў агульнай справе — умацавання нашай маладой дзяржавы Польскай Жэчы Паспалітай, каб ён служыў уміратварэнню „ўсходніх крэсаў“, перад усім сялянствам, умацаванню ў Беларусі польскай улады, якая абараняе Беларусь ад большавіцкага барбарства. Апроч таго, *Беларускія дзеячы павінны гарантаваць гэтай польскай уладзе не на словах, а на справе барацьбу з свайго боку з большавікамі*“.

Гэта праграма з надзвычайнай яскравасцю паўтараецца і сёння, бо шалёныя ідэі „Польшча ад можа да можа“ адваротны бок медалі, а на другім проста — „вайна з большавікамі“.

За пагранічныя слупы мы павінны глядзець вачыма пролетарскай рэвалюцыі. Толькі і толькі так савецкая літаратура з гонарам будзе і надалей выконваць задачы эпохі пролетарскіх рэвалюцый.

III. На пазыцыях форпосту

У Савецкай Беларусі, якая з'яўляецца форпостам СССР на мяжы з капіталістычным Захадам роля мастацкай літаратуры, як зброі про-

летарыяту ў змаганні за соцыялізм, набывае асаблівае значэнне. Савецкая літаратура і ў першую чаргу пролетарскі атрад яе, стоячы гутля пагранічных слупоў з фашыстоўскай Польшчай, павінна з рэвалюцыйным гонарам выконваць сваю ролю ў змаганні за соцыялізм, у барацьбе з класавым ворагам.

Там, па-за слупамі, за калючым дротам аб нашых дасягненнях ведаюць нашы прыяцелі і нашы ворагі, першых яны радуюць і даюць яшчэ большы энтузіязм у барацьбе, другіх нашы дасягненні прыводзяць у шалёную нянавісць да нас і нашых прыяцеляў, напамінаюць аб нямінным канцы.

Ускрыць і паказаць у мастацкай форме процэсы росту Савецкай Беларусі і заняпаду Заходняй Беларусі, значыць дапамагчы пролетарыяту біцца за агульную справу, значыць быць на перадавых пазіцыях і дзейнічаць.

Асабліваецца роля мастацкай літаратуры выцякае ня толькі з прымежнасці БССР, але яна абумоўлена больш высокімі тэмпамі будаўніцтва ў параўнанні з агульнымі тэмпамі Савецкага Саюзу, чаго мы дасягнулі толькі ў брацкім саюзе з іншымі Савецкімі Рэспублікамі, толькі пры вялічэзнай дапамозе пролетарыяту СССР. З цёмнай, някультурнай і няпісьменнай, эканамічна адсталай былой „ускраіны“ царскай Расіі Савецкая Беларусь, ліквідуючы старую адсталасць, па тэмпах ідзе ўперадзе. Гэта робіцца яшчэ яскравей, калі мы паглядзім на Заходнюю Беларусь.

У нас:

Буйны рост прамысловасці, павялічэнне колькасці пролетарыяту, ліквідацыя беспрацоўя.

Бядняцка-серадняцкія масы вёскі ідуць па шляху калектывізацыі, праводзіцца механізацыя сел. гасп. і г. д.

У нас рост матар'яльнага і культурнага ўзроўню шырокіх працоўных мас, нябачны творчы энтузіязм.

Соцыялістычныя методы працы: ударніцтва і соцпаборніцтва.

Кожнае соцыялістычнае прадпрыемства — фабрыка, завод, кожны колгас і саўгас сьведка і паказнік росту.

Савецкая Беларусь за 13 год дыктатуры пролетарыяту з краіны няпісьменнай стала краінай абавязковага агульнага навучання і калі пры царызме было на 1.000 сельскага насельніцтва толькі 142 пісьменных, а на 1.000 жанчын толькі 70 (перапіс 1897 г.), дык зараз БССР стаіць на першым месцы па ахопу дзяцей школай. 14 вышэйшых навучальных устаноў, сотні профшкол, тэхнікумаў, сямігодак ахапляюць дзесяткі тысяч вучняў і студэнтаў. Нябачна расьце выдавецкая справа, пашыраецца сетка раённых, заводзкіх і колгасных газет. Ідуць новыя і новыя сілы ў лік рабселькораў. Вырасла і ўзмацняецца беларуская кінэмаграфія, вялічэзныя поспехі дасягнуты ў тэатральнай справе і развіцці радыё. Створана новая савецкая беларуская літаратура. Ажыццяўляецца вялікая справа культурнай рэвалюцыі.

Пэрыод дыктатуры пролетарыяту і будаўніцтва соцыялізму ў СССР, ёсць пэрыод росквіту нацыянальных культур соцыялістычных

Там, у Заходняй Беларусі:

Крызіс прамысловасці, сотні тысяч беспрацоўных.

Крызіс сел. гасп., паўпэрызацыя масы сялянства, заняпад сельскай гаспадаркі.

Зьніжэнне зарплат, надзвычайныя падаткі, прыгнёт і тэрор.

Прымусовая праца, жудасныя ўмовы працы.

Кожная фабрыка і завод пад пагрозай спынення работы, кожны бядняцка-серадняцкі двор пад пагрозай разбурэння.

на зместу і нацыянальных па форме" (Сталін). У гэты перыяд у БССР як і ва ўсім СССР, адбываецца бурны рост беларускай пролетарскай літаратуры і пролетарскай літаратуры нацменшасцый. Гэты рост беларускай пролетарскай літаратуры пачаўся ад Кастрычніка, ня маючы дарэволюцыйнай пролетарскай літаратурнай спадчыны.

У гэты самы час у Заходняй Беларусі зачыняюцца беларускія школы, фашысты грамяць Т-ва Беларускай Школы, забараняюць беларускую мову у Віленскім Універсітэце, зачыняюць прогрэсывыя газеты. У глыбокае падполье загнана рэволюцыйная і пролетарская літаратура. Рэволюцыйныя і пролетарскія пісьменьнікі пад штодзённай пагрозай трапіць за краты турмы.

У нас, у БССР, культурай авалодваюць масы, як і ва ўсім Саюзе Савецкіх Рэспублік, літаратурная справа зьяўляецца часткай агульнай справы пролетарыяту, неадрыўнай ад усёй барацьбы і творчасці пролетарыяту. У гэтым сіла савецкай літаратуры.

Там — падважнікі культуры знаходзяцца ў руках капіталістаў і памешчыкаў, гэта яны маюць свой царкоўны апарат, гэта яны маюць такіх наймітаў, як Луцкевіч, Астроўскі, Акінчыц і іншыя. У іх нават у вядомы час займаўся літаратурай вядомы ўсім бандыт Булак-Балаховіч, у іх знайшоў прытулак провокатар Сольскі і г. д. Фашызм культуры ў Заходняй Беларусі ёсць простае зьнішчэнне культуры. Фашысцкая культура, калі нават аб ёй можна гаварыць, культура нявольніцтва і прыгнёту, яна ідзе ўніз. Яркім прыкладам гэтага былі захады беларускіх нацыянал-дэмократаў (агентаў заходня-беларускага фашызму) стварыць свую нацыянал-дэмакратычную літаратуру. Усе іх захады толькі больш ускрывалі сапраўдную сутнасць нацыянал-дэмакратызму і тут у пытаньнях культуры яскрава выявіўся контр-рэволюцыйны твар беларускага нацыянал-дэмакратызму.

Ва ўмовах дыктатуры пролетарыяту пасьпяхова разьвіваецца культура пролетарская па зместу і нацыянальная па форме, бо яна і ёсць культура соцыялістычная, якая з часам ператвораецца ў культуру сусьветнага камунізму. Гэта цалкам адносіцца і да літаратуры. Усе захады нацдэмократаў супроцьставіць пролетарскай і савецкай літаратуры сваю самабытную літаратуру ня былі падтрыманы прадстаўнікамі масы, а яны, нацдэмакраты, імкнуліся выходзіць да масы і засталіся з сваёй самабытнай літаратурай канчаткова ўскрытая, як ворагі працоўных, як агенты паноў Луцкевічаў, Астроўскіх і Акінчыцаў.

Пролетары і працоўныя БССР заявілі, што толькі савецкая і пролетарская літаратура іх справа, а ўсё варожэе будзе бязьлітасна выкідацца.

Беларуская мастацкая літаратура і літаратура нацыянальных меншасцый (яўрэйская, польская, літоўская) расла і разьвівалася ва ўмовах абвострай клясавай барацьбы. У барацьбе ўзмацнялася пролетарская літаратура, якая фармавалася пад знакам усе большага пераключэньня творчасці пісьменьнікаў, на барацьбу і будаўніцтва пролетарыяту пад знакам барацьбы з клясавым ворагам.

Пролетарская літаратура вядзе барацьбу з нацыянал-дэмакратызмам, барацьбу за ўплыў і выхаваньне сялянскіх пісьменьнікаў і паэтыкаў.

Актывізацыя варожых элементаў на этапе соцыялістычнай рэканструкцыі нэротнай гаспадаркі, іх шкодніцкая работа ў мэгах пераходзіць да далейшага соцыялістычнаму поступу знайшлі сваё і далейшае выкарыстанне і ў галіне мастацкай літаратуры і ў мастацтве наогул. Аб-

застрэньне класавай барацьбы паглыбіла дыфэрэнцыяцыю ў беларускай літаратуры. Першым арганізацыйным выяўленьнем класавай дыфэрэнцыяцыі зьяўляецца раскол „Маладняка“ і ўзьнікненьне літаб'яднаньняў „Узвышша“ і „Полюмя“ і рэарганізацыя „Маладняка“ ў БелаПП.

Далейшае паглыбленьне процэсу дыфэрэнцыяцыі ў пэрыод рэканструкцыі адбываецца ўжо ўнутры літаб'яднаньняў „Полюмя“, „Узвышша“ і нават БелаПП.

У выніку гэтага яскрава выявілася расстаноўка класавых сіл у літаратуры шляхам узросту і ўзмацненьня пролетарскага сэктару літаратуры, адыходу ад нацыянал-дэмакратызму часткі папутнікаў і набліжэньне іх да пазыцый пролетарскай літаратуры, шляхам росту сялянскіх пісьменьнікаў, а з другога боку — яскравага выяўленьня нацыянал-дэмакратычнай сутнасьці раду пісьменьнікаў і адкрытага пераходу ў лагер контр-рэвалюцыі такіх, як Дудар, Пушча, Дубоўка, Грамыка і некаторых іншых.

Беларуская пролетарская і савецкая літаратура рашуча змагалася і з вялікадзяржаўным шовінізмам, як з класававарожым зьявішчам. Вялікадзяржаўны шовінізм, найбольш лебісьпечны на даным этапе, прыкрывае вельмі часта сваю існасьць „левымі“ фразамі, ён праяўляецца ў супраціўленьні правядзеньню дырэктыв партыі аб разьвіцьц нацыянальных культур, супроцьстаўіць рускую культуру пролетарскім культурам і іншых нацыянальнасьцяў. Пад „левымі“ лезупамі інтэрынацыянальнай мовы вялікадзяржаўныя шовіністы выступаюць супроць стварэньня культуры нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зьместу. У пытаньнях беларускай літаратуры гэта найбольш яскрава выявілася ў дыскусіі аб шляхах беларускай літаратурнай мовы, дзе вялікадзяржаўныя шовіністы паставілі пад знак запытаньня самае існаваньне беларускай мовы, зрабіўшы спробу зьніць пытаньне русыфікатарскай політыкі на Беларусі за часы царызму. Нават і дагэтуль час-ад-часу на наасобных вучастках вялікадзяржаўны шовінізм працягвае рабіць вылазкі ці ў выглядзе абвінавачваньня беларускай літаратуры нібыта цалкам нацыянал-дэмакратычнай, ці ў выглядзе высьмейваньня мовы ў вучоных дакладах з профэсарскіх катэдр, ці ў выглядзе ігнораваньня беларускай гэматыкі, а іншы раз ён змыкаецца ў рэшткахі беларускага нацыянал-дэмакратызму, пачынаючы дыскрэдытаваць беларускія пролетарскія творы, працягваючы разважаньні аб немагчымасьці існаваньня пролетарскай культуры ў БССР і г. д.

На даным этапе будаўніцтва сацыялізму ва ўмовах абвостранай класавай барацьбы аж да ліквідацыі класаў магчымы праявы беларускага нацыянал-дэмакратызму ў мастацкай літаратуры, вылазкі вялікадзяржаўнага шовінізму ў пытаньнях беларускай літаратуры і вылазкі класавага ворага ў іншых адкрытых і замаскаваных формах — гэта абавязвае пільна сачыць за класавым ворагам і даваць яму сваячасовы і рашучы адпор на літаратурным фронце. Адгэтуль вынікае асабліва задача літаратуры ў БССР весьці і надалей рашучую барацьбу з вялікадзяржаўным шовінізмам, галоўнай нобясьпекай на даным этапе, з беларускім нацыянал-дэмакратызмам і шовінізмам яўрэйскім, польскім і іншымі.

Асаблівасьць ролі беларускай літаратуры састаіць і ў барацьбе за ленынскія прынцыпы ў правядзеньні нацыянальнай політыкі. Шматнацыянальнасьць БССР, дзе моманты класавыя памнажаюцца на нацыянальныя пытаньні, патрабуе ад савецкага пісьменьніка правільнага асьвятленьня і паказу правядзеньня нацыянальнай політыкі. І тут, як і ў іншых пытаньнях, мы не павінны забываць, што паказ правядзень-

ня ленінскай лініі ў нацыянальным пытаньні ў БССР зьяўляецца не толькі справай інтэрнацыянальнага выхаваньня працоўных, але і адным з мэгадаў нашай камуністычнай прапаганды на Захадзе, таго што толькі пры дыктатуры пролетарыяту можа быць вырашана, вяркам, нявырашанае нацыянальнае пытаньне.

Як беларуская мастацкая літаратура, так і літаратура расійская, яўрэйская, польская і літоўская павінна ўзмацняць паказ брацкага адзінства пролетарыяту і працоўных усіх нацыянальнасьцяў БССР, якія пад кіраўніцтвам ленінскай партыі будуць соцыялізм тут, стоячы на рубяжы з фашысцкай Польшчай.

Такім чынам, беларуская літаратура, выконваючы агульную ролю літаратуры сусьветнай рэволюцыі, мае і асаблівыя задачы, якія выцякаюць з прымежнага становішча БССР, — з нябачна шпаркіх тэмпаў будаўніцтва, — з складанасьці нацыянальнага пераплёту і задачы барацьбы за ленінскую нац. політыку супроць вялікадзяржаўнага шовінізму і мясцовых нацыяналізмаў.

IV. Літаратура—зброя ў барацьбе за соцыялізм

У проекце рэзолюцыі па пытаньнях пролеткультаўскага руху ў 1920 г. Ленін гаварыў так: „У савецкай рабоча-сялянскай рэспубліцы ўся пастаноўка асьветы як у політыка-асьветнай галіне наогул, так і спэцыяльна ў галіне мастацтва павінна быць прасякнута духам клясавай барацьбы пролетарыяту за пасьпяховае ажыццяўленьне мэты яго дыктатуры, г. зн. за зьвяржэньне буржуазіі, за зьнішчэньне клясы, зьнішчэньне ўсякай эксплёатацыі чалавека чалавекам“. З клясавай прыроды літаратуры як адной з галін мастацтва і выцякае тое, што наша савецкая літаратура цалкам ставіць сабе задачы, якія адпавядаюць пэрыодам барацьбы і будаўніцтвам. Маючы аб'ектам свайго зьместу ўсю рознастайнасьць зьяў нашай рэчаіснасьці, адлюстроўваючы, паказваючы гэтыя зьявы з пункту гледжаньня авангарду пролетарыяту, мастацкая літаратура павінна ў першую чаргу асьвятляць, ставіць і вырашаць праблемы найбольш актуальныя на гэтым этапе барацьбы за соцыялізм, у барацьбе з клясавым ворагам. Паказ канкрэтных прыкладаў барацьбы за соцыялізм, мобілізацыя ўвагі пролетарскай грамадзкасьці навокал прыкладаў адданай соцыялістычнай працы па сканчэньні пабудовы фундаменту соцыялістычнай эканомікі, паказ лепшых ударнікаў-герояў соцыялістычнага будаўніцтва, лепшых вынаходцаў і г. д., і г. д. зьяўляюцца тымі актуальнымі праблемамі, над якімі працуе зараз савецкая літаратура.

Калі возьмем такое пытаньне, як выхаваньне чалавека соцыялістычнай грамады, дык тут роля літаратуры сапраўды вялізарная і пачэсная. Новыя адносіны да працы, разуменьне задач соцыялістычнага будаўніцтва, умелая увязка гэтага разуменьня з канкрэтным плянам заводу, цэхаў і варштату, героічнае выконваньне работы новым, соцыялістычнымі мэтамі працы і адначасова з гэтым таварыская дапамога таму, хто адстае, новыя брацкія адносіны да сваіх таварышоў у быце — усё гэта вельмі і вельмі часта спалучаецца ў асобе героя нашага будаўніцтва.

Усесаюзнае аб'яднаньне асоцыяцый пролетарскіх пісьменьнікаў (В. О. АПП) і яго атрад Бел АПП узяліся за гэтую справу паказу герояў. Неабходна, каб уся савецкая літаратура з напружанай творчай воляй шырока разгарнула вялікую справу, вастрыем мастацкага слова, пераробкі чалавека, выхоўваньня чалавека на канкрэтных прыкладах,

паказваючы адначасова пэрспектыву камуністычных адносін паміж людзьмі.

Толькі пролетарская літаратура здольна сапраўды адлюстравать усе процэсы пераробкі чалавека ў іх дыялектычнай супярэчлівасці, бо яна літаратура класу, якая дае тыпы новага чалавека, класу, якая будзе новае жыццё. Рухомай сілай літаратуры зьяўляецца ідэя сацыялізму, якую ажыццяўляюць мільёны пролетараў і працоўных. Яшчэ ў 1905 годзе Ленін вызначаў шляхі літаратуры, якую павінна ствараць рабочая класа і партыя рабочай класы. „Гэта будзе свабодная літаратура, таму што не карысьць і не кар'ера, а ідэя сацыялізму і спачуваньне працоўным будзе вербаваць новыя і новыя сілы ў яе рады. Гэта будзе свабодная літаратура, таму што яна будзе служыць не прасыянай героіне, ня тым, хто сумуе і страдае ад ажырэньня „верхнім дзесяці тысячам“, а мільёнам і дзесяткам мільёнаў працоўных, якія складаюць цьвет краіны, яе сілу, яе будучыню. Гэта будзе свабодная літаратура, апладатвараючая апошняе слова рэволюцыйнай думкі чалавечства вопытам і жывой работай сацыялістычнага пролетарыяту, ствараючы сталае ўзаемадзеянне паміж вопытам мінулага (навуковым сацыялізмам, які завяршыў разьвіццё сацыялізму ад яго прымітыўных утопічных форм) і вопытам сучаснага (сучасная барацьба таварышоў рабочых)“. Гэта Ленінская ўстаноўка, якую ён даваў 26 год назад у артыкуле „Партыйная організацыя і партыйная літаратура“, ажыццяўляецца рабочай класай з вялікім посьпехам.

У літаратуру ідуць новыя і новыя сілы — лепшыя сыны класу, рабочыя ўдарнікі. Літаратурная справа стала неадрыўнай „часткай агульна-пролетарскай справы“. Новыя сілы даюць новы вопыт, узмацняюць рады літаратуры, якая служыць „мільёнам і дзесяткам мільёнаў працоўных“. Праўта, у нас ёсьць яшчэ опартуністычная недаацэнка вялікай справы: закліку ўдарнікаў у літаратуру з боку наасобных ізаваых профорганізацый і наасобных партынцаў, але наперакор опартуністычнаму саботажу літаратура кожны дзень папаўняецца новымі сіламі. Бел АПП і Цэнтральны Савет Профсаюзаў пачалі заклік ударнікаў у літаратуру, зрабілі першы крок, трэба каб гэта работа прышчапілася ў штодзённую практыку партыйнай, комсамольскай і профэсійнай работы на фабрыках і заводах. Тут справа ідзе не аб кампаніі, а аб сталай рабоце па ажыццяўленьні ланінскай лініі ў пытаньнях стварэньня літаратуры. Фабрычна-завадзкія профэсійныя органы, партколектывы і комсамол Беларусі ў гэтай справе зрабілі яшчэ нямнога, работа пачата і разгортваньне яе баявая задача бягучага моманту. Заклік рабочых-ударнікаў у літаратуру „азначае перш-на-перш агульны культурны рост пролетарыяту, які пераншоў у рашучы наступ на ідэалёгічным фронце, узмацненьне і пашырэньне пролетарскага літаратурнага асяродзьдзя і стварэньне неабходных прадпасылак для ператварэньня рабочага ядра ў вядучае ў творчасці“...¹⁾ Рабочыя ўдарнікі ўжо даюць добрыя прыклады творчасці, ім неабходна даць дапамогу, наладзіць сталую консультацыю пры нашых часопісах, газэтах і вылучыць сталых консулантаў з Бел АПП'у. Між іншым, на дапамогу новым кадрам, якія ідуць у літаратуру, павінны прысьці і такія ўстановы, як Інстытут Літаратуры і Мастацтва БАН, літаратурнае аддзяленьне Пэдафка БДУ і Таварыства літаратуразнаўцаў марксыстаў. А па праўдзе кажучы, нашы т. т. з гэтых устаноў яшчэ слаба раскачваюцца ў гэтым

¹⁾ З рэзолюцыі пленуму праўленьня РППА па дакладу т. Авербаха. Часопіс „На літаратурном посту“ № 9 за 1931 г.

напрамку, па праўдзе кажучы, і комсамол Беларусі яшчэ недастаткова мобілізаваў узагу нізавых арганізацый да закліку ўдарнікаў у літаратуру. З недацэнкай, з тармажэннем аўладання шырокімі пролетарскімі масамі літаратурай мы павінны змагацца, як з праявай опартунізму, бо палітыка партыі ў галіне літаратуры заўсёды адпавядала ленінскай устаноўцы ў гэтым пытанні: „у процівагу буржуазнаму літаратурнаму кар’ерызму і індывідуалізму, „бурскаму анархізму“ і пагоні за нажыван, — соцыялістычны пролетарыят павінен высунуць прынцып партыйнай літаратуры, развіць гэты прынцып і правесці яго ў жыццё ў магчыма больш поўнай і цэлай форме. Далоу літаратару беспартыйных! Далоў літаратару звыш-чалавекаў! Літаратурная справа павінна стаць часткай агульна-пролетарскай справы, „калёсікам і вінцікам“ аднаго адзінага, вялікага соцыял-дэмакратычнага механізму, які прыводзіць у рух усім сьвядомым авангардам усяе рабочае клясы. Літаратурная справа павінна стаць састаўной часткай арганізаванай, плянамернай, аб’яднанай соцыял-дэмакратычнай партыйнай работы“¹⁾. Пролетарыя пад кіраўніцтвам партыі вядзе разгорнутую барацьбу на два фронты за партыйнасць на ідэалёгічным фронце (з механістызмам, з дэборыншчынай у фізіолёгіі, рубіншчынай у політэканоміі) у тым ліку і на яго літаратурным участку (пераверзеўшчына, „Літ-Фронт“, вароншчына, гроцкізм, нацдэмакратызм, вялікадзяржаўны шовінізм і інш.). У гэтай барацьбе мы разграмілі ворага, але яго трэба дабіць, таму неаслабная ўвага да літаратурнага участку ідэалёгічнай барацьбы павінны быць мобілізавана і на далейшы час. Нельга-ж забываць таго, што мы вядзем барацьбу, каб перамагчы „самае глыбокае і самае магутнае“ ідэйнае супраціўленне капіталістаў, якое выяўляецца ў рознастайных формах і ў літаратуры. Канчатковая перамога тут забяспечана тым, што літаратура стала справай шырокіх пролетарскіх мас, часткай вялікай агульна-пролетарскай справы. Савецкая літаратура і ў творчасці мае такое шырокае поле дзейнасці, якога ня мела ніколі, ды ніколі і не магла і ня можа мець буржуазная літаратура.

Багацьце матэрыялу, якім оперуе мастацкая літаратура ў барацьбе за соцыялізм, дае поўную магчымасць скарыстання ўсіх шматлікіх рознастайных жанраў. Разам з такімі мастацкімі палотнамі, як роман, апавесць, поэма, перад намі разгортваюцца такія формы, як фэльетон, нарыс, вершаваны лезунг, эпіграма і іншыя. Справа ня ў тым, які жанр выбірае пісьменьнік, а ў тым як ён будзе гэта рабіць. Для прыкладу возьмем якую-небудзь апавесць Горкага і параўнаем з большым па форме творам якога-небудзь пісьменьніка, які яшчэ не аўладаў цалкам пролетарскім сьветапоглядам, і мы ўбачым, што форма і ідэявая накіраванасць твору — гэта цесна звязаныя пытанні. Горкі гэта вырашае правільна, а ў нас часта спрэчаюцца аб жанрах, адрываючы гэта пытанне ад іншых актуальных пытанняў літаратуры, як ідэйная накіраванасць, аўладанне дыялектычна-матэрыялістычным метадам і вышыня мастацкай якасці.

Паглядзімо на такі прыклад. У адной з беларускіх цэнтральных газет была змешчана поэма аб грамадзянскай вайне, аб цяжкасцях барацьбы, голадзе і інш. Тэма багагая, але аўтару шмат чаго не ханала акрамя часу, нават і з мастацкімі вобразамі было ня ўсё добра. У яго голад быў паказан, мякка кажучы, прымітыўна:

— „Сабакі грызьлі чалавека,
а чалавек глытаў сабак“.

¹⁾ Ленін — „Партыйная арганізацыя і партыйная літаратура“, сьнежань 1905 г.

Поэма ня зусім была ясна, і зразумець яе сэнс было цяжка. А іншы раз эпіграма мацней за гэтую поэму. Варта ўспомніць эпіграму Дзім'яна Беднага на помніку Александру трэціму ў Ленінградзе, каб упэўніцца ў тым, што справа выбару таго ці іншага жанру звязана з сутнасцю твору. Мы наўмысля прыводзім некалькі прыкладаў, каб перасцерагчы нашых маладых пісьменьнікаў, толькі што прышоўшых у літаратуру, што пытанні жанру нельга адрываць ад іншых пытанняў і толькі па жанру вызначыць вартасць твору. Рабочага качагара Кобэца, які даў беларускай літаратуры і тэатру „Гута“, таксама пачахаў, што з драматургіяй у яго справа будзе дрэнная і той сёй раіў „лепш вершы пішы“. Кобэц не спалохаўся гэтага і працаваў далей над „Гутай“. Па сацыяльнай вартасці „Гута“ усё-ж адна з лепшых п'ес беларускіх тэатраў, нават гэта адзначана і на Усесаюзнай олімпіядзе.

Шматлікасць і рознастайнасць жанраў дае шырокую магчымасць, у аднаведнасці з індывідуальнымі здольнасцямі, творчай рабоце новым кадрам літаратуры.

Не другараднае месца ў пытаннях літаратуры павінна займаць работа над мовай мастацкай літаратурай, бо наша літаратура мае мільёны і дзесяткі мільёнаў чытачоў, яна і разлічана на іх. Асабліва востра гэта пытанне стаіць у нас, у беларускай літаратуры. Проблема лінгвістыкі стаіць перад БАН і яе інстытутамі ва ўсю шырыню. На гэтым участку вялася і вядзецца клясавая барацьба. Нам вядомы факты, калі нацыянал-дэмакраты, праводзячы шкодніцкую дзейнасць на ідэалёгічным фронце, дайшлі да таго, што пролетарыят замянілі словам „убоства“, „галота“. Такім чынам, ні дыктатура пролетарыяту, а напачамаўску „дыктатура ўбоства“ альбо „галоты“. Слова „яўрэй“ замянілі словам: „парх“, „жыдочак“; прадаўца (прыказчыка) абазначалі словам „прыганяты“ (ад прыгону ў часы паншчыны). Шмат іншых прыкладаў ёсць з гэтай дзейнасці ворагаў. Не адставалі ад нацыянал-дэмакратаў і вялікадзяржаўныя шовіністы, якія нават па закуццям вылі па літаратуры „і“, калі кожнае беларускае слова перакручвалі і засмейвалі, а ў свой час і адкрыта выступалі з адмаўленьнем беларускай мовы. Нявольніцкія словы як з боку беларускай буржуазіі, таксама і рускай заносіліся і ў беларускую літаратуру, словы, якія адыйшлі ў вечнасць, штучна кансэрваваліся, клясавы вораг супраціўляўся.

„Пракляты час эзонаўскай мовы, літаратурнага халопства, мовы рабоў, ідэйнага крэпасніцтва! Пролетарыят палажыў канец гэтай гнуснасці, ад якой душылася ўсё жывое і сьвежае“...¹⁾ Рэвалюцыйная барацьба пролетарыяту і працоўных мас, сацыялістычнае будаўніцтва нарадзілі і нараджаюць новыя словы, якія ўзбагачаюць беларускую мову, мову, якая ў часы царызму была забаронена, але ідэолёгі буржуазіі яшчэ вядуць барацьбу за мову халопскую і нявольніцкую. Наша савецкая літаратура і ў першую чаргу пролетарскі атрад яе вядзе барацьбу супроць варожых вылазак у пытаннях мовы, узбагачае беларускую літаратуру новымі словамі, народжанымі барацьбой і будаўніцтвам, але тут мы яшчэ вельмі мала звярочваемся да мовазнаўчай спадчыны Маркса, Энгельса, Леніна і Лафарга. Барацьба за марксызм і ленінізм у лінгвістыцы — частка агульнай барацьбы на ідэалёгічным фронце, якая мае непасрэднае дачыненне да літаратуры.

Агонь рэвалюцыі пераплаўляе ня толькі грамаду, псыхолёгію, але і мову. Новыя словы нельга выдумаць седзячы нават і ў лінгвістычнай камісіі якой-небудзь навуковай установы, новыя словы дзе жыццё,

¹⁾ Ленін, том VIII, стар. 386

гісторыя, а паколькі ўся гісторыя чалавецтва ёсць гісторыя барацьбы клясаў, можна сказаць, што пролетарыят і яго саюзнік працоўнае сялянства ў процэсе барацьбы змянялі мову, абнаўлялі яе, папаўнялі і ўзбагачалі. Рэвалюцыя дала шмат зьмен і шмат унесла новых ра-
зумеў у значэньне таго ці іншага слова. Слова „суполка“ і „кол-
гас“ зусім розныя словы, першае корнімі сваімі ўваходзіць у абшчы-
нае жыццё вёскі, а апошняе вырастае з рэвалюцыі, з соцыялістычнай
рэканструкцыі вёскі. Нам вядома, з якім шумам і пратэстамі сустрэлі
гэта слова нацыянал-дэмакраты, соцыяльная прырода слова „суполка“
ім была дорага і яны біліся за яго.

Гісторыя ведае такія прыклады, калі супроць новых слоў у часы
францускай рэвалюцыі консэрватары патрабавалі ўтварэньня „сэна-
та ахове мовы“. Пры дыктатуры пролетарыяту, зразумела, ніхто ня
ставіў пытаньня аб гэтым сэнаце, але „сэнатары“ вялі і вядуць яшчэ
барацьбу за консэрватызм мовы, супроць узбагачэньня мовы новымі
словамі, якія ствараюцца рэвалюцыяй і соцыялістычным будаўніцтвам.
Няхай паны ідэолёгі буржуазіі і кулацтва паспрабуюць выступіць
і даводзіць, што няма ў літаратурнай мове слоў „ударнік-колгаснік“,
іх выкінуць у любым колгасе, бо там напружваюць людзі ўсю сваю
волю, каб быць носьбітамі гэтай назвы.

Савецкі пісьменьнік павінен стаяць на варце мовы рэвалюцыі
і соцыялістычнага будаўніцтва, змагаючыся з халопскай, нявольніцкай,
эзопаўскай мовай, „ад якой душылася ўсё жывое і сьвежае“, змагаю-
чыся з архаізмам з чапляньнем за старое. Твор з архаічнай, эзопаўскай
мовай ня будзе прыняты, бо ён ня наш. Тут, праўда, трэба мець на
увазе і іншы бок справы—барацьбу са зьніжэньнем прыгожасьці мовы,
з апашленьнем мовы, а ў нас такія прыцелі дзе-ні-дзе паказваюць сваю
прыць і даюць, напрыклад, такія выразы ў літаратуры—„конь мой
дыша газай цеплай“. Як з апашленьнем мовы, таксама і з будуарным
арыстократызмам трэба змагацца.

Мы закранаем пытаньне аб мове беларускай літаратуры ў па-
радку пастаноўкі перад пісьменьніцкімі арганізацыямі, Таварыствам
марксыстаў, Беларускай Акадэміяй Навук, друкам і нашай грамадз-
касьцю. Мы мала ўдзяляем увагі клясавай барацьбе ў лінгвістыцы
і недастаткова мобілізуем увагу грамадзкасьці да клясавай барацьбы
у пытаньнях мовы. Пытаньні мовы—клясавыя пытаньні і зьяўляюцца
часткай барацьбы на ідэолёгічным фронце за марксызм, за ленінізм.

Масавасьць мастацкай літаратуры прадпалагае шчыльную, непар-
ыўную сувязь яе з усім куністычным друкам. Бальшавіцкі друк
яшчэ ў дарэвалюцыйныя часы вырошчваў такіх песьняроў пролета-
рыяту, як Дзям'ян Бедны. У БССР у вырашчваньні літаратурных кадраў
у часы рэвалюцыі вялікую ролю адыгрывала старая бальшавіцкая газэта
„Зьвязда“. Яўрэйская пролетарская літаратура, напрыклад, вырасла
выключна з бальшавіцкага яўрэйскага друку, ім выхавана і пастаўлена
на ногі. У практычнай рабоце друк дапамагае літаратуры быць у самай
цеснай сувязі з самымі шырокімі масамі, з другога боку, літаратура дапа-
магае друку сілай мастацкага слова выконваць ролю арганізатара волі
працоўных. Ці-ж не зьяўляюцца літаратурныя брыгады нашых газэт
„камандзірамі пролетарскай грамадзкай думкі“? Бязумоўна, зьяўляюцца.
Літаратурныя брыгады „Правды“, літаратурныя брыгадзіры нашых
цэнтральных газэт гэта давалі на справе. Работа савецкіх пісьмень-
нікаў у нашым друку зьяўляецца лепшым прыкладам соцыялістычнага
сумяшчэньня. Горкі сумяшчае гэтыя пачэсныя ролі—работніка куні-
стычнага друку, сталага рабкора „Правды“ і песьняра рэвалюцыі.

Сла творчасці Горкага і састаіць у тым, што барацьба за агульна-пролетарскую справу ў яго непадзельна ад літаратурнай творчай дзейнасці. Горкі даеў як можна літаратуру зрабіць „часткай агульна-пролетарскай справы“. Жывым прыкладам непахіснага, стойкага пісьменьніка-барацьбіта, буравесніка рэволюцыі стаіць перад намі Аляксей Максімавіч. А хто-ж, як ня Горкі, паказаў нам асабліва ў апошні час прыклад лепшага работніка друку. Варта ўспомніць яго апошнія артыкулы: „Калі вораг не здаецца — яго знішчаюць“, „Аб здрадніках“, „Аб сапраўднасці“, „Адказ інтэлігенту“ і г. д., каб сказаць, што друк мае ў асобе Горкага лепшага ўдарніка-барацьбіта.

У штодзённай рабоце літаратурныя арганізацыі мала робяць у падрыхтоўцы такога тыпу літаратурных работнікаў. „Між тым трэба выходзіць тып літаратурнага, у прыватнасці газетнага, работніка, які-б здолеў даваць жывое, захапляючае апісанне нашай соцыялістычнай будоўлі, усіх яе гіганцкіх дасягненняў, усіх яе недахопаў. Нам патрэбна баявая літаратура, якая-б жыва адгукалася на баявыя пытанні соцыялістычнага будаўніцтва, якая-б штодзённа мобілізавала масы навакол задач ажыццяўлення генэральнай лініі партыі. Зусім недапушчальна высокамерная знявага да гэтага роду літаратуры. Нам патрэбны нарысы, карэспандэнцыі, нам патрэбны артыкулы, якія-б дапамагалі ўяўляць значэнне кожнай асобнай работы для выканання ўсяго пляну работ. Зразумела, гэта ня значыць, што трэба даваць мамантальныя здымкі ўсяго таго, што адбываецца навакол, без аналізу таго, што адбываецца, без тлумачэння таго, чаму ў нас той ці іншы недахоп, як мы прабіваемся ўперад да новых дасягненняў... Было-б зусім недапушчальным, грубым упрашчэнствам зволзіць пролетарскую літаратуру да газетных нарысаў і плякатных вершаў у духу Лефаўскіх тэорый „літаратуры факту“. Нам патрэбны вялікія творы, якія ўзбагачаюць і паказваюць прыклад соцыялістычнага будаўніцтва ў шырокім маштабе, якія патрабуюць упартай работы, вучобы, „вынашывання“, аўладання пісьменьніцкай тэхнікай „высшей пробы“. Але патрэбна, каб аўтары гэтых твораў паказвалі жыццё і работу мас і іх прадстаўнікоў, паказвалі і нашу рэчаіснасць ва ўсёй яе шматвобразнасці, а не адмяжоўваліся ад гэтай рэчаіснасці кітайскай сцяной асабістых перажыванняў сваіх герояў¹⁾. Сувязь і арганічная сувязь паміж друкам і беларускай літаратурай ёсць. Справа ідзе не аб гэтым, а аб тых прарывах, якія ёсць, увага павінна быць накіравана на ліквідацыю прарыву, на наладжанне бесперабойнай шчыльнай сувязі паміж літаратурай і друкам. З свайго боку цэнтральныя і раёныя газеты павінны павялічыць увагу да літаратуры, як гэта робіць „Правда“.

Беларускі друк адыграў вялікую ролю ў барацьбе на літаратурным фронце, але з справай вырошчвання новых кадраў літаратуры, з арганізацыяй далейшага пашырэння закліку ўдарнікаў у літаратуры яшчэ ёсць недахопы, якія неабходна ліквідаваць. Іншы раз маленькі недахоп, маленькі прарыв у сувязі друку з літаратурай ня зусім добра адбіваецца на справе змагання за гегемонію пролетарскай літаратуры. У сваю чаргу савецкія пісьменьнікі павінны больш рашуча ўключыцца ў практычную работу друку. Мы за скарыстанне Горкаўскага прыкладу ў нас. Горкі, Дзям'ян Бедны, нябошчык Маякоўскі — вось прыклады соцыялістычнага сумяшчэння высокамастацкай літаратуры і друку. Мы галасуем за работу пісьменьнікаў па-Горкаўскі.

(Канец у наступным нумары).

¹⁾ Рэдакцыйны артыкул „Правды“ — „За пролетарскую літаратуру“ за 19/IV-1931 г.

Марксыцка-ленінскія прынцыпы контролю за выкананьнем пляну

Дыялектычнае разуменьне „народна-гаспадарчага цэлага“ у корані адрозьніваецца ад мэханістычнага яго разуменьня з пункту погляду тэорыі роўнавагі. Дыялектыцы чужда негістарычнае разуменьне вытворчасьці. „Калі гутарка ідзе аб вытворчасьці — кажа Маркс — то заўсёды аб вытворчасьці на пэўнай ступені грамадзкага разьвіцьця“ (уводзіны да крытыкі політэкономіі). „Вызначэньні, якія прылажым да ўсялякай вытворчасьці наогул, якраз павінны быць адкінуты, каб за адзінствам ня былі забыты істотныя адзнакі“. Таму з дыялектычнага пункту погляду ўнівэрсальныя законамернасьці, маючыя быццам моц для ўсялякай гістарычнай эпохі, становяць сабой унівэрсальную бісээнсоўнасьць. Маркс спачувальна цытуе рэцэнзэнта 1-га тому „Капіталу“, які кажа: „Іншаму чытачу можа пры гэтым прысьці на думку і такое запытаньне... агульныя-ж законы эканомічнага жыцьця адны і тыя-ж усё роўна ці прыстасоўваюцца яны да сучаснага ці да мінулага жыцьця. Але іменна гэтага Маркс і не прызнае. Такіх агульных законаў для яго ня існуе. Па яго думцы, наадварот, кожны гістарычны пэрыод мае свае законы... Але ня толькі жыцьцё перажыло даны пэрыод разьвіцьця, вышла з данай стадыі і ўступіла ў другую, яна пачынае кіравацца ўжо іншымі законамі“ (Прадмова да II-га выданьня першага тому „Капітал“). Задачай эканомістаў з пункту погляду дыялектыкі зьяўляецца выяўленьне спэцыфічных эканомічных законамернасьцяў таго ці іншага гістарычнага пэрыоду. Вытворчасць кожнага гістарычнага пэрыоду становіць сабою спэцыфічную форму адзінства вытворчых сіл і вытворчых адносін. Пры гэтым вытворчасць не становіць сабой мэханічнае аб'яднаньне тожсамых „элемэнтаў“, як гэта ўяўляюць сабе прыхільнікі тэорыі роўнавагі, а адзінства супроцьлегласьці ўсіх сваіх момантаў: вытворчасьці, разьмеркаваньня, абмену і спажываньня. „Дасягнуты намі вынік заключаецца ня ў тым, што вытворчасць, разьмеркаваньне, абмен і спажываньне адно і тое-ж, але што ўсе яны складаюць сабой часткі цэлага, адзнакі ўнутры адзінства. Вытворчасць у супроцьлегласьці сваіх вызначэньняў ахоплівае як самога сябе, так і астатнія моманты“ (Уводзіны да крытыкі...). Вызначаючым момантам у гэтым адзінстве супроцьлегласьці зьяўляецца вытворчасць. Спэцыфічная ўнутраная супярэчнасьць таго, альбо іншага гістарычнага спосабу вытворчасьці вызначае сабою характар разьмеркаваньня, абмену і спажываньня і іх адносіны паміж сабою, абумоўлівае форму іх руху. „Пэўная (форма) вытворчасьці абумоўлівае такім чынам пэўныя (формы) спажываньня, разьмеркаваньня, абмену і пэўныя адносіны

гэтых розных момантаў адзін да аднаго" (там-жа) Маркс не выключае, зразумела, а наадварот прадпалагае ўзаемадзеянне паміж вытворчасцю і астатнімі момантамі. „Паміж рознымі момантамі адбылася ўзаемадзеянне. Гэта бывае ва ўсялякім органічным цэлым" (там-жа). У адносінах да капіталізму Маркс з вычарпальнай паўнатаю ліказаў, як унутраная супярэчнасць капіталістычнай вытворчасці, супярэчнасць паміж грамадскім характарам вытворчасці і прыватным характарам прысваення вызначае антагоністычны характар супярэчнасці паміж вытворчасцю, разьмеркаваннем, абменам і спажываннем і стварае крызісы, як памінучую форму вырашэння гэтай супярэчнасці, г. зн. як форму іх руху. З клясава-антагоністычнага характару супярэчнасці вынікае таксама нямінучасць усё далейшага яе абвастрэння і ў канчатковым выніку да гібелі капіталістычнай сістэмы.

Асноўнай спецыфічнай супярэчнасцю пераходнага перыоду з'яўляецца супярэчнасць „паміж соцыялістычнай тэндэнцыяй пролетарыяту, таварна-капіталістычнай тэндэнцыяй сялянства" (Ленін). Сялянства, будучы прадстаўлена самому сабе, „нараджае капіталізм і буржуазію заўсёды штодзённа, штогадзінна, стыхійна і ў масавым маштабе". Гэтай стыхійнай тэндэнцыяй сялянства нараджаецца штогадзінны капіталізм фактычна жыцця моц капіталістаў гораду і вёскі. Гэтая супярэчнасць паміж абедзвюма тэндэнцыямі, такім чынам, дае глебу для клясава-антагоністычнай супярэчнасці паміж пролетарыятам і капіталістычнымі элементамі гораду і вёскі, якая выражана тэніскай формулай „хто каго". Адноль неабходнасць для пролетарыяту правільнай політыкі саюзу з сялянствам. Гэты саюз не выключае, а, наадварот, прадпалагае барацьбу з капіталістычнымі элементамі сялянства. „Нельга таму забываць аб сталай дыфэрэнцыяцыі сялянства, нельга падыходзіць да сялянства „наогул", як гэта робяць мэханісты, для якіх „знікае кудысьці наяўнасць соцыяльных групавак і застаецца адна толькі шэрая пляма, называемая вёскай" (Сталін). Нельга таксама забываць аб падвойнай прыродзе асноўных мас сялянства-серадняцтва. „Селянін, як працаўнік, цягне да соцыялізму, аддаючы перавагу дыктатуры рабочых перад дыктатурай буржуазіі. Селянін, як прадавец абжжы, цягне да буржуазіі, да вольнага гандлю, г. зн. назад да „прызнанага", старога, „спаконвечнага" капіталізму (Ленін). З гэтага вынікае шкоднасць буржуазных „забавон у політычнай эканоміі" — так званай тэорыі „самацёку". На падставе „самацёку" сялянства здольна выдзеліць толькі капіталізм. Каб рэалізаваць „тружаніцкую" тэндэнцыю селяніна сярдняка, каб ператварыць яго „цягу" да соцыялізму з магчымасці ў сапраўднасць, „неабходна яшчэ апрача ўсяго іншага насаджаць у вёсцы буйныя соцыялістычныя насадкі ў выглядзе саўгасаў і колгасаў, як базу соцыялізму, якія могуць навесці за сабой на чале з соцыялістычным горадам асноўныя масы сялянства" (Сталін). Значыць толькі пры ўмовах актыўнага ўздзейнічання пролетарыяту можа быць ажыццёўлена праблема соцыялістычнай пераробкі асноўных мас сялянства. Гэтая задача будзе пролетарыяту пад сілу толькі пры правільнай політыцы партыі на хуткія тэмпы соцыялістычнай індустрыялізацыі. Такім чынам, асноўнай і спецыфічнай законамернасцю пераходнага перыоду з'яўляецца законамернасць соцыялістычнага абагульвання сродкаў вытворчасці і працы, законамернасць узнікнення, вярней пабудовы соцыялістычнай эканоміі, другім бокам якой (законамернасці) з'яўляецца абмежаванне і ліквідацыя кулацтва, як клясы. Гэтая законамернасць выключае стыхійнасць, самацёк, як форму руху. Форман

руху становіцца плян. Калі з пункту погляду гromаншчыны дырэктыва падпарадкавана прогнозу і плян прадстаўляе сабой падпарадкаваны момант, альбо „пасыўны рэфлекс“ кон'юнктурных нагляданьняў, то з пункту погляду дыялектыкі плян становіць сабой дырэктыву, якая ўключае ў сабе прогноз, як момант. Праўда, з формальнага боку гromанцы і правыя часамі прымушаны прызнаць „адзіства“ дырэктывы і прогнозу ў пляне, але гэтае „адзіства“ застаецца ў іх чыста формальным. Дырэктыва і прогноз застаюцца знадворнымі момантамі, „дырэктыва“ фактычна цалкам „знімаецца“ прогнозам, паколькі эканомічная палітыка павінна па іх думцы прыстасаванца да стыхійных законамернасьцяў, г. зн. браць курс на самацёк. Плян зводзіцца, такім чынам, гromанцамі да пустой формы. Любімай пагаворкай Гromан была: „не стварайце асяродзьдзі, а вывучайце яго“. Кон'юнктурныя нагляданьні, якія вывучаюць „об'ектыўны“, г. зн. стыхійны ход разьвіцьця гаспадарчых процэсаў, — зось аснова „плянаваньне“ па Гromану. У сапраўднасьці плян зьяўляецца *законам руху* нашай эканомікі і яго ажыццяўленьне магчыма толькі на падставе мобілізацыі актыўнасьці мас на яго выкананьне. Для *ператварэньня* пляну ў жыцьцё патрэбна „па-першае, каб былі рэальныя, альбо, як у нас выражаюцца, „об'ектыўныя“ магчымасьці для гэтага. Па-другое, каб было жаданьне і ўменьне кіраваць нашымі прадпрыемствамі такім чынам, каб гэтыя магчымасьці былі ператвораны ў жыцьцё“ (Сталін). Таму з пункту погляду дыялектыкі плянаваньне ня зводзіцца да складаньня плянавай зводкі.

Толькі бюрократы могуць думаць, што планавая работа *заканчваецца* складаньнем пляну. Складаньне пляну ёсьць толькі *пачатак* плянаваньня. Сапраўднае, плянавае кіраўніцтва разгортваецца толькі пасля складаньня пляну, пасля правэркі на месцах, у ходзе ажыццяўленьня, выпраўленьня і ўдакладненьня пляну“ (Сталін). Плянаваньне ня ёсьць нешта застыўшае, а дыялектычна разгортваючаеся. Плянаваньне ёсьць актыўны процэс мобілізацыі мас на выкананьне пэўнага заданьня, аформленага ў пляне, разьлічанага на пэўны адрэзак часу, як этап у пабудове соцыялізму. З гэтага пункту погляду складзены плян „Ёсьць толькі плян, які прыняты ў парадку першага набліжэньня, які трэба ўдакладняць, зьмяняць і ўдасканальваць на падставе вопыту месц, на падставе вопыту выкананьня пляну“ (Сталін). Адсюль — контроль за выкананьнем пляну ня ёсьць нешта самагоднае, нагляданьне пабочнага глядача, які цікавіцца, „наколькі ўдаўся плян, а становіць самы неабходны момант самога плянаваньня. Нагляданьне за выкананьнем пляну неабходна як з боку выяўленьня магчымасьцяў яго перавыкананьня, так і з боку сваячасовага выяўленьня прарыву ў яго выкананьні на тым альбо іншым участку для іх сваячасовай ліквідацыі. Такім чынам, калі плян ставіць сабой адзіную магчымую форму руху асноўнай нашай законамернасьці соцыялістычнага аб'агуваньня, то контроль за выкананьнем пляну ёсьць неабходная форма яго (пляну) рэалізацыі. Пры гэтым неабходна мець на ўвазе, што яшчэ плян, так і контроль за яго выкананьнем мяняюць свой характар у зьвязку з разьвіцьцём самога процэсу аб'агульваньня“. „Вялікі ператом“, які адбыўся ў нашай эканоміцы і які характарызуецца ў асноўным паваротам асноўных мас сьлянення ў бок соцыялістычнага аб'агульваньня, таў магчымасьць аб'язць аб соцыялістычным наступленьні на ўсім фронце, перайсьці ад палітыкі *абмежаваньня* эксплёататарскіх тэндэнцый кулацтва да палітыкі *ліквідацыі* яго, як клясы. У зьвязку з гэтым „па-новаму ставіцца цяпер пытаньне аб НЭП“,

аб клясах, аб колгасах, аб эканоміцы пераходнага пэрыоду". На XVI-м зьездзе партыі новы этап быў ахарактарызаваны, як уступленьне ў пэрыод соцыялізму. Зараз мы завяршаем пабудову фундаменту соцыялістычнай эканомікі. Далейшыя посьпехі калектывізацыі разволілі Чэрвеньскаму пленуму ЦК УсеКП(б) констатаваць, „што колгаснае сялянства ўжо ператварылася ў *цэнтральную фігуру* земляробства". Аднак, НЭП яшчэ ня скончаны. Першы этап соцыялізму супадае з апошнім этапам НЭП'у. Гэтая супярэчнасьць сучаснага этапу вызначае характар пляну і контролю за яго выкананьнем. Спэцыфічнасьць вытворчасці на сучасным этапе вызначае характар разьмеркаваньня абмену і спажываньня і іх адносіны паміж сабой. Паколькі процэс соцыялістычнага абгульваньня яшчэ ня скончаны, па-столькі яшчэ раня гаварыць аб поўным адміраньні грошай, гандлю, аб простым прадуктаабмене і г. д. Чым характэрны ў асноўным процэс вытворчасці на сучасным этапе? „Адным з самых важных фактараў, калі ня самым важным фактам нашага будаўніцтва зьяўляецца ў даны момант соцыялістычнае спаборніцтва фабрык і заводаў, пераклічка 8 тысяч рабочых аб дасягнутых выніках па спаборніцтву, шырокае разьвіцьцё ўдарніцтва"... „У псыхолёгіі мас і іх адносінах да працы ўтварыўся аграмадны пералом, які ў корані зьмяніў выгляд нашых заводаў і фабрык" (Сталін. Справаздача на XVI зьездзе УсеКП(б)). Такім чынам, рашаючым у характарыстыцы працы на даным этапе зьяўляецца пераход яе на больш высокую стадую разьвіцьця на падставе соцспаборніцтва і ўдарніцтва. Адбыўся рэзкі пералом у адносінах мас да працы. Але бяссэнсоўна думаць быццам гэта ўжо робіць лішнім вучот і контроль за вытворчасьцю і разьмеркаваньнем прадуктаў. „Да таго часу, пакуль наступіць *вышэйшая* фаза камунізму соцыялісты патрабуюць *стражэйшага* контролю з боку грамадства і з боку *дзяржавы* над мерай працы і мерай спажываньня" (Ленін, „Дзяржава і рэволюцыя"). Толькі на вышэйшай фазе камунізму, калі праца ператвараецца ў жыццёвую неабходнасьць, калі „грамадства напіша на сваім сьцягу: „з кожнага і яго здольнасьцях, кожнаму па яго патрэбнасьцях" (Маркс), аднадзе неабходнасьць у контролі над працай. Такім чынам, „вучот і контроль—вось галоўнае, што патрэбна для *наладжваньня*", для правільнага функцыянаваньня *першай фазы* камуністычнага грамадства" (Ленін). Аднак, у чым спэцыфічнасьць контролю і вучоту на даным этапе? Спэцыфічнасьць сучаснага этапу, як мы ўжо адзначалі вышэй, заключаецца ў тым, што ён ёсьць адначасова першы этап соцыялізму і апошні этап НЭП'у. Адсюль—спэцыфічнасьць кантролю на даным этапе канкрэтызуецца як *кантроль рублём* за выкананьнем пляну. Сучасны этап становіць сабою „становление" соцыялізму, этап „простай і разгорнутае соцыялістычнае пабудовы па ўсім фронце", але нам яшчэ далёка „да пабудовы соцыялістычнага грамадства і зьнішчэньня клясавых розьніц" (Сталін), паколькі праблема „хто каго" цалкам яшчэ ня зьнята. Нельга атожсаміць сучасны этап з „першай фазай" камунізму. На сучасным этапе асноўным зьвязном у контролі за выкананьнем пляну зьяўляецца гаспадарчы разрахунак. „Гасп. разрахунак—кажа тав. Молатаў—азначае, што мы яшчэ працуем ва ўмовах НЭП'у, што НЭП'у яшчэ ня выжылі... паколькі яшчэ існуе НЭП, нельга па-бюрократычнаму „адмяняць" гасп. разрахунак" (Молатаў. Прамова на Усесаюзнай канфэрэнцыі працаўнікоў прамысловасьці). Гасп. разрахунак зьяўляецца неабходным мэтам будаўніцтва вытворчасьцю і дзяржаўна-коопэрацыйным гандлем на

данным этапе. Толькі механісты могуць супроцьстаўляць гасп. разрахунак плянаванню, як выключаючыя адзін аднаго моманты. Наадварот, ажыццяўленне плянавання на даным этапе магчыма толькі праз гасп. разрахунак. Гасп. разрахунак дае магчымасць вучоту і контролю за выкананнем пляну. „Перавод прадпрыемстваў на гасп. разрахунак—кажа рэзолюцыя сьнежаньскага пленуму ЦК УсеКП(б)—саздзейнічае рацыянальнай пастаноўцы вучоту вытворчай дзейнасці прадпрыемстваў і азнаямленне мас з гэтай дзейнасцю“. Гасп. разрахунак у нашых умовах зьяўляецца ня толькі метадам кіраўніцтва і контролю, але зьяўляецца таксама сродкам шырокага ўцягнення мас у справу кіраўніцтва народнай гаспадаркай і контролю за выкананнем пляну. Гасп. разрахунак ахоплівае ня толькі заводы і цэхі, але глыбока пранікае ў первічныя ячэйкі нашай соцыялістычнай прамысловасці—ударныя брыгады. Ударныя брыгады шырокай хваляй пераходзяць на гаспадар. разрахунак. Для механістага, усё-роўна правага ці „левага“, гасп. разрахунак, соцсаборніцтва і ўдарніцтва, бадай, не сумяшчальныя рэчы: адно другое выключае. У сапраўднасці праца ў нашых умовах становіць сабою дыялектычнае адзінства абодвух момантаў: соцыялістычнага саборніцтва і ўдарніцтва і гасп. разрахунку. У гэтым адбываецца толькі падвоянасць сучаснага этапу як апошняй стадыі НЭП'у і першага этапу соцыялізму. Нічога ўзаемавключаючага тут няма. Наадварот, гасп. разрахунак можа толькі разгортвацца на базе соцсаборніцтва і ўдарніцтва, а апошнія—на базе гасп. разрахунку. Ударныя брыгады сапраўды ператвараюцца ў первічныя ячэйкі гасп. разрахунку і прамфінпляну. Гэтым самым ударніцтва падмаецца толькі на вышэйшую ступень, так як у справу плянавання і контролю ўцягваюцца масы. Гэтым самым пераходзяць на больш высокую ступень як сам плян, так і контроль за яго выкананнем. Скажэньні, якія мелі месца ў практыцы правядзення крэдытнай рэформы, што адзначала фактычнае адсутнічанне гасп. разрахунку, ня толькі служылі тормазам у выкананні колькасных і якасных паказчыкаў прамфінпляну, але таксама не давалі магчымасці сапраўднага *контролю* за іх выкананнем. Асабліва дрэнна ўлічваліся *якасныя* паказчыкі. Кон'юнктурныя паглядаўні не пранікалі ў глыбіню рэканструкцыйных процесаў, эфектыўнасць, соцсаборніцтва і ўдарніцтва ня ўлічваліся і г. д. Да рэчы, гродзенская мэтадотэгія, якая выходзіла з „рыначнай роўнавагі“, наогул заставалася на паверхні, шукаючы, галоўным чынам, элементы парушэння гэтай роўнавагі, каб узмацніць атаку на генеральную лінію партыі. Пераход брыгад на гасп. разрахунак рэзка змяняе справу. Ударныя брыгады, як первічныя ячэйкі пляну і гасп. разрахунку, рашуча ўзялі на сябе вызначэнне і вучот якасных паказчыкаў прамфінпляну. Так, напрыклад, брыгада фармоўшчыкаў чыгуна-ліцейнага цэху зав. імя Леніна у сваёй адозьве да мэталістаў, тэкстыльшчыкаў, транспартнікаў і будаўнікоў адзначае: „Якасныя паказчыкі прамфінпляну фактычна не даводзіліся да брыгад. Такі рашаючы паказчык, як вытворчасць працы, улічваецца ў нашым цэху няправільна... Мы рашылі самастойна прааналізаваць якасныя паказчыкі цэху і вызначыць, з якіх элементаў павінен быць складзены сустрэчны паказчык“. Пералічваючы за гэтым падрабязна элементы сабекошту ў тоны ліцця і ўзятыя на сабе абавязкі па нормах расходу матар'ялаў, брыгада звяртаецца да адміністрацыі: „Патрабуем ад адміністрацыі наладзіць вучот расходу матар'ялаў і ставіць ударнікаў у вядомасць як аб расходзе, так аб дасягнутай эканоміі... Мы патрабуем ад цэхавай адміністрацыі і гра

мадзкіх арганізацый тэрмінова ўстанавіць методы вылічэння прадукцыйнасьці працы" (Матар'ялы і тыповыя дагаворы выданьня „Прыбой“ 1931 г.).

Такім чынам, гасп. разрахунковая брыгада, канкрэтызуючы колькасныя і якасныя паказчыкі, ліквідуючы „абязьлічку“, становіцца пярвічнай ячэйкай вучоту і контролю за выкананнем прамфінпляну. Цалкам апраўдваецца палажэньне Леніна. „Статыстыка была ў капіталістычным грамадстве прадметам выключнага вядзеньня „казённых людзей“, альбо вузкіх спецыялістаў, мы павінны перанесці яе ў масы, папулярываваць яе, каб працоўныя павольна вучыліся самі разумець і бачыць, як і колькі трэба працаваць, як і колькі трэба адпачываць, каб параўнаньне дзелавых вынікаў гаспадаркі паасобных комун стала прадметам агульнай зацікаўленасьці і вывучэння, каб комуні, якія вылучаюцца, узнагароджваліся зараз-жа“ (Ленін. Чарговыя задачы Саветскай Улады, том 15). Гасп. разрахунак становіцца ўсеагульным методам контролю ва ўсім абагуленым сэктары. Ён праікае ў транспарт, будаўніцтва, у коопэрацыю і ў колгасы, усюды зьнішчаючы „абязьлічку“, ураўнілаўку, ствараючы стымул да выкананьня прамфінпляну, да вучоту і контролю. Аднак, было-б няправільна думаць, што ў нагляданьнях за выкананьнем пляну можна абмежавацца толькі контролем рублём, які ажыццяўляецца Дзяржбанкам праз сыстэму крэдытаваньня і што таму няма неабходнасьці ў кон'юнктурных нагляданьнях з боку опэрацыйных ведамстваў і Дзяржпляну. Банкаўскі контроль рублём, які ўкарае гасп. разрахунак, як метод кіраўніцтва гаспадаркай, дае ўсе прадпасылкі для ажыццяўленьня вучоту ў народна-гаспадарчым маштабе. Але-ж гэты непасрэдны вучот павінен быць ажыццяўлен іменна опэрацыйнымі ведамствамі на чале з Дзяржплянам. Кон'юнктурнае нагляданьне за выкананьнем пляну павінна сыстэматычна даваць малюнак *рэканструкцыйных* зрухаў у народнай гаспадарцы за адпаведны прамежутаў часу (больш-менш значны), ня толькі ў грашовым выразе, але, галоўным чынам, у *тэхніко-эканамічным*, адбываючы рост вядучых галін прамысловасьці, рост энэрга-ўзброенасьці працы і яе эфэктыўнасьці, рост магутнасьці абсталяваньня і г. д., канкрэтызуючы гэты аналіз як у адносінах народнай гаспадаркі ў цэлым, так і да паасобных галін. Асабліва трэба вылучыць ў аналізе зноў узьдзяньня ў дзеяньне прадпрыемствы, новыя віды вытворчасці (штучнае валакно, сельска-гаспадарчае машынабудаўніцтва, электрапрамысловасьць і г. д.), камбінаваньня прадпрыемстваў (агроіндустрыяльныя комбінаты, хэмічныя комбінаты і г. д.), ужываньне новых відаў сыравіны і г. д., якія найбольш рэльефна адлюстроўваюць рэканструкцыйныя процэсы, каб выявіць іх эфэктыўнасьць, іх уплыў на народную гаспадарку.

Аналізуючы законы васьпраіздзтва пры капіталізьме, Маркс ўскрыў падвоянасьць капіталістычнага процэсу васьпраіздзтва, як процэсу наапаленьня капіталу і як процэсу васьпраіздзтва сродкаў вытворчасці і сродкаў спажываньня. У гэтай падвоянасьці адбываецца падвоянасьць капіталістычнага процэсу вытворчасці, як процэсу працы і процэсу павялічэньня вартасьці. Законы васьпраіздзтва і вазьмашчэньня грамадзкага капіталу Маркс падае ў форме вартасных адносін паміж $I + C$ і $IV + m$; і гэта зусім зразумела, бо пры капіталізьме спецыфічнай грамадзкай формай прадуктаў зьяўляецца іх таварная форма, вартасьць зьяўляецца выключна формай выразу грамадзкай працы. Ня тое ў нас. Замест закону вартасьці ў нас законам руху зьяўляецца соцыялістычны плян. Наша наапаленьне зьяўляецца соцы-

лістичним накопленням. Побудова соціалізму патрабує падвядзення доўнай матэрыяльна-тэхнічнай базы. Адсюль неабходнасьць сацыялістычнай рэканструкцыі. У эпоху рэканструкцыі—кажа тав. Сталін—тэхніка рашае ўсё. Ясна, што адно толькі грашовае адлюстраваньне процэсаў рэканструкцыі і пропорцыі паміж галінамі для нас зусім невыстарчальна. Наша задача—побудова матэрыяльна-тэхнічнай базы нашай народнай гаспадаркі і сыстэматычна даваць аналіз, ломкі старых пропорцыяў і ўстаўленьня новых адносін і пропорцыяў, якія падвядуць матэрыяльную базу пад сацыялістычную перапрацоўку нашай краіны. У гэтых адносінах лёзунг тав. Сталіна аб аўладаньні тэхнікай паўстае перад працаўнікамі вучоту са ўсёй сілай. Нельга абмежавацца толькі павярхоўным „улаўліваньнем“ зьявішча; неабходна распрацоўка *канкрэтных* тэхніка-экономічных паказчыкаў і метадаў іх вучоту. Працаўнікі, сынтэтычнай кан'юнктуры, галоўным чынам кан'юнктурысты Дзяржплану, павінны мець на ўвазе, што яны вядуць нагляданьні за выкананьнем усяго народна-гаспадарчага пляну, што плян ахоплівае ў ёй наш народна-гаспадарчы цэлае. Гэта абавязвае кан'юнктурыстых ахапіць увесь комплекс праблемы адзінства вытворчасці, разьмеркаваньня, абмену і спажываньня на канкрэтным этапе пад кутком погляду марксыцкай тэорыі вытворчасьці. Не дарма тав. Сталін гаварыў на канфэрэнцыі аграрнікаў-марксыстаў: „Надо также поставить вопрос о популяризации марксистской теории воспроизводства. Схему баланса народного хозяйства СССР должны выработать революционные марксисты, если они, вообще, хотят заниматься разработкой вопросов экономики переходного периода“. Громанскі балансавы мэгод кан'юнктурных нагляданьняў, як мы бачылі, заключаўся ў знаходжаньні „слабага зьвяна“, каб *прыстасаваць* для яго ўсю народную гаспадарку. Наша-ж задача заключаецца ў адваротным. Наглядаючы за ходам выкананьня пляну, мы павінны на кожным асобным этапе знайсьці „тое зьвяно, за якое трэба ўхапіцца, каб выцягнуць увесь ланцуг“, г. зн. выканаць плян цалкам. Прарывы ў той ці іншай галіне вытворчасьці па законах марксысцкай тэорыі абнаўленьня ня могуць не перакінуцца на іншыя галіны, калі сваячасова ня прыняць мер да іх ліквідацыі. Гэтае палажэньне кан'юнктурыстамі павінна быць *канкрэтызавана* прымяніцельна да асобных галін і да канкрэтных адрэзкаў часу. Громанскі падыход да прамысловасьці „наогул“ і да сельскай гаспадаркі „наогул“ павінен быць рашуча адкінуты, з гэтай „абявілкай“ трэба рашуча пакончыць. Кан'юнктурыст павінен сабе яскрава і чотка выявіць месца і значэньне той альбо іншай галіны ў нашай народнай гаспадарцы, яе тэхніка-экономічнае і політычнае значэньне на кожным канкрэтным этапе, каб быць у становішчы *сваячасова* сыгналізаваць аб прарывах, указаць *канкрэтных* мерапрыемстваў для іх ліквідацыі і перакрыцьця. Асабліва „чуткім“ кан'юнктурыст павінен быць да тых галін, якія маюць сэзонны характар, каб сваячасова сыгналізаваць аб ходзе выкананьня пляну іх. Напрыклад, кан'юнктурыст абавязан сваячасова прасачыць за ходам выкананьня пляну ў індустрыі будаўнічых матэрыялаў, каб ня зрываць будаўнічай кампаніі, у сельгасмашынабудаўніцтве, каб ня зрываць вясеньняй альбо ўборачнай кампаніі і г. д. Падыход з пункту погляду абнаўленьня неабходны кан'юнктурысту ня толькі для барацьбы з прарывамі. Ня толькі прарывы ў асобных галінах адбываюцца на выкананьні пляну, але і зьявіўшыся магчымасьці *перавыкананьня* пляну ў асобных галінах могуць і павінны выклікаць перагляд пляну на хадзе ў шэрагу іншых галін альбо ўсяго пляну цалкам у бок яго павялічэньня. Кан'юнктуры-

ныя нагляданні, як момант плянавання, павінны гэта ўлічваць і намячаць канкрэтныя прапановы.

Кон'юнктурыст павінен таксама канкрэтызаваць марксыцкае палажэнне аб *прымату* вытворчасці ў адзінстве момантаў: вытворчасці, размеркавання, абмену і спажывання прымяніцельна да кожнага канкрэтнага этапу. Кон'юнктурыст ня можа займацца аналізам становішча ў галіне абмену, размеркавання і спажывання „наогул“, забываючы, што гэтыя фактары з'яўляюцца *момантамі вытворчасці*. Возьмем, напрыклад, па ўказанні рэзолюцыі чэрвеньскага пленуму ЦК УсеКП(б), што „Шырока практыкаваўшыся ў мінулым годзе *размеркаванні даходаў* не па працы, а па душах побач з недахопам вопыту кіраўніцтва буйнай гаспадаркай павялі да таго, што ў многіх выпадках уборка ня была даведзена да канца....“ Гэта самае і ў адносінах да сістэмы зарплаты ў прамысловасці, да шырокага ўкаранення здымальных, да барацьбы з ураўнілаўкай у забеспячэнні і г. д. „Бяз жорсткай барацьбы супроць такіх наскрозь дробна-буржуазных тэндэнцый (ураўнілаўка—В. А.) нельга на справе забяспечыць бальшавіцкіх тэмпаў уздыму гаспадаркі“ (Молатаў). Гэты-ж „вытворчы“ падыход, г. зн. падыход з пункту погляду забеспячэння тэмпаў сацыялістычнага наахвотвання абавязковы і пры аналізе кон'юнктурыстам дзеінасьці коопэрацыі, наколькі яна выжыла „нэпманскі душок“, ліквідавала абязлічку, укараніла гасп. разрахунак і прыстасавалася да абслугоўвання рабочага спажыўца, ударніцкага руху і г. д. Гэты-ж падыход неабходзен і пры аналізе фінансавай кон'юнктуры, мобілізацыі сродкаў насельніцтва, работы банкіўскага апарату і г. д. Затым, кон'юнктурыст ня можа абыйсці праблемы *раённага разрэзу* пляну. Да гэтага часу кон'юнктурныя агляды ў раённым разрэзе амаль што адсутнічаюць. Твар раёнаў змазваецца, яны „абязлічваюцца“. Кон'юнктурысты ня могуць мець пры гэтым прадстаўлення аб тым альбо іншым раёне, *як аб цэлым*. Ліквідацыя гэтай раённай „абязлічкі“ прынясе ня мала карысці як для плянавання ў раённым разрэзе, так і для бягучых опэрацый у парадку выканання пляну. У нас, у БССР, дзе праведзены першы вопыт па СССР па плянаванні ў раённым разрэзе, гэта мае асаблівае значэнне. Справа ў тым, што выкананне тых ці іншых „кампаній“ на раёне не адарвана ад ходу выканання пляну ў цэлым у даным раёне. Адсюль—для дырэктыўных органаў вельмі важна, каб кон'юнктурыст ня толькі сыгналаваў аб тых ці іншых наасобных прарывах, але каб ён даваў цэльны малюнак выканання пляну ў даным раёне, на падставе чаго лягчэй будзе падпрымаць канкрэтныя мерапрыемствы да ліквідацыі прарываў і перакрыцця.

Кон'юнктурыст таксама павінен выходзіць з таго, што выкананне пляну грунтуецца на жорсткай класавай барацьбе з капіталістычнымі элементамі гораду і вёскі, на актыўным уздзеянні на асноўныя масы сялянства, на прыватна-рыначную стыхію. Гэтыя праблемы павінны знаходзіць у кон'юнктурных аглядах усебаковы аналіз з пункту гледжання выканання пляну.

І тут трэба рашуча пакончыць з буржуазна-громаанскай мэтадологіяй вылічэння ўсялякага роду сярэдніх, якія змазваюць класавыя адзнакі, з „аналізам“ выпадковых сялянскіх бюджэтных запісаў, якіх ва ўмовах класавай барацьбы скажаюць сапраўдны малюнак прыбыткаў і выдаткаў розных сацыяльных груп вёскі. Трэба таксама пакончыць з мэтадамі вылічэння рэальнай зарплаты, якія ігноруюць розныя групы рабочых, уцягванне жанчын і сяброў сем'яў у вытворчасць, рост

кваліфікації, премії ударникам і винахідцям, паварот кооперації, гварам да вытворчасці, прыгарідныя гаспадаркі, соцстрахаванне, лячэнне і г. д., і г. д. У аналізе клясавых зрухаў на вёсцы асноўны упор павінен быць зроблены на праблему ажыццяўлення суцэльнай калектывізацыі да канца пяцігодкі, на выяўленне метадаў клясаван сарацёбы кулацтва супроць політыкі партыі, на абмежаванне і ліквідацыю кулацтва, як клясы.

Нарэшце, кон'юнктурыст не павінен забываць, што будаўніцтва сацыялізму у нашай краіне знаходзіцца ў капіталістычным асяроддзі, што праблема „хто каго“ павінна быць вырашана ў міжнародным маштабе, што „затрымаць тэмпы“, значыць адстаць, а адсталых б'юць (Сталін).

Адсюль кон'юнктурныя агляды, асабліва ў маштабе Саюзу, не павінны прайсці міма праблемы „барацьбы дзвюх сыстэм“ з пункту погляду лёзунгу „дагнаць і перагнаць“ капіталістычныя краіны максымум у 10-годні тэрмін. Кон'юнктурныя агляды павінны сачыць за ходам выканання гэтае праблемы.

Такім чынам, прынцыпамі контролю за выкананнем пляну з'яўляюцца наступныя палажэнні:

1. Адмаўленне надгістарычных законамернасцей эканомічнага развіцця і „жалезных“ пропорцый паміж паасобнымі галінамі вытворчасці.

2. Эканоміка на кожным этапе гістарычнага развіцця ставіць сабою канкрэтна адзіства супроцьлегласцей момантаў: вытворчасці, спажывання, абмену і размеркавання з прыматам вытворчасці. Пэўная гістарычная форма вытворчасці дае пэўныя формы размеркавання, абмену і спажывання і пэўныя адносіны іх паміж сабою, абумоўлівае канкрэтную форму іх руху.

3. Спецыфічнай законамернасцю пераходнага перыяду з'яўляецца законамернасць сацыялістычнага аграмаджання. Сацыялістычная пераробка асноўных мас сялянства магчыма толькі пры актыўным уздзеянні пролетарыату. Законамернасць аграмаджання выключае самацёк, як форма руху. Законам руху становіцца плян, які грунтуецца на актыўным працесе мобілізацыі мас на яго выкананне.

4. Контроль за выкананнем пляну ня ёсць нешта самаоднае, а ставіць сабою неабходны момант самога працэсу плянавання. Да таго, пакуль не наступіць вышэйшая фаза камунізму патрэбен контроль „над мерай працы і мерай спажывання“. Спецыфічнасцю контролю на даным этапе з'яўляецца контроль рублём, які ўкараняе гасп. разрахунак, як метад кіраўніцтва і сродак уцягнення мас ў плянаванне і контроль за выкананнем пляну, на падставе сацсаборніцтва і ўдарніцтва, знішчэння абязьлічкі, ураўнілаўкі і г. д.;

5. Гасп. разрахунак, уцягваючы масы ў контроль за выкананнем пляну, дае зусім новыя магчымасці для вучоту выканання колькасных і якасных паказчыкаў пляну, звязваючы гэты вучот з глыбіннымі працэсамі ў вытворчасці. Гэты вучот павінен ажыццяўляцца апэрацыйнымі ўстановамі на чале з Дзяржплянам.

6. Кон'юнктурныя агляды павінны грунтавацца на марксыцкай тэорыі вяспраіздзтва ў яе спецыфічным прымяненні да ўмоў нашае эканомікі. Наша аднаўленне ставіць сабою сацыялістычнае накіраванне, працэс сацыялістычнай рэканструкцыі, працэс ломкі старых адносін пропорцый і ўстанаўлення новых. Кон'юнктурныя агляды павінны сыстэматычна адлюстроўваць гэтыя працэсы ня толькі ў грашовым выразе, але, галоўным чынам, у тэхніка-эканомічным. Адсюль

неабходнасьць распрацоўкі канкрэтных тэхніка-эканамічных паказчыкаў і метадаў іх вучоту.

7. Кон'юнктурныя агляды, грунтуючыся на матар'яльна-тэхнічных баянсах пляну, павінны сваячасова сыгналізаваць аб ходзе выканання пляну ў паасобных галінах, аб прарывах, аб магчымасьцях перавыканання і неабходнасьці выпраўленьня яго на ходу, намячаючы канкрэтныя мерапрыемствы ў адпаведным напрамку.

8. Кон'юнктурныя агляды павінны грунтавацца на марксыцкім палажэньні аб прымаце вытворчасці, канкрэтызуючы яго да пэўных этапаў нашага разьвіцьця. Пад кутом погляду забесьпячэньня адпаведных тэмпаў соцыялістычнага наапаўленьня павінны быць пабудаваны агляд і выкананьне пляну ў галінах абмену, разьмеркаваньня і спажываньня.

9. Кон'юнктурныя агляды павінны выявіць два раёны ў выкананьні пляну, грунтуючыся на тым, што плян будзецца ў раённым разрэзе. Кон'юнктурныя агляды, выходзячы з ходу выканання ўсяго пляну па данаму раёну, павінны служыць апорай у прымяненьні мерапрыемстваў па барацьбе з тымі ці іншымі прарывамі па раёне.

10. Кон'юнктурныя агляды павінны грунтавацца на тым, што выкананьне пляну звязана з актыўным узьдзеяннем на сялянскія масы, з абвастрэньнем клясавай барацьбы з капіталістычнымі элемэнтамі гораду і вёскі. Проблема ажыццяўленьня суцэльнай калектывізацыі, абмежаваньне і ліквідацыя кулацтва, як клясы, — аснова аналізу клясавых зрухаў на вёсцы.

11. Кон'юнктурныя агляды павінны будавацца пад кутом погляду „барацьба дзвюх сыстэм“ і праблемы „дагнаць і перагнаць“ максымум у 10 год і сыстэматычна сачыць за яе выкананьнем.

Вось у асноўным задачы кон'юнктурных нагляданьняў на даным этапе. Задачы шырокія. Але трэба мець на ўвазе, што для кон'юнктурыста рашэньні аблягаюцца тым, што яго праца ў асноўным учыняецца ў рамках дзейнічаючага пляну, гэта азначае, што ў аснову паказчыкаў кон'юнктурных нагляданьняў павінны быць паложаны паказчыкі пляну. Адсюль вынікае, што кон'юнктурыст павінен глыбока пранікнуць у зьмест пляну і яго мэтодалёгію, каб быць у становішчы вэсьці ўпартае нагляданьне за яго выкананьнем і змагацца за яго перавыкананьне. Неабходна, аднак, яшчэ раз падкрэсьліць, што толькі грунтуючы кон'юнктурныя нагляданьні ў канчатковым ліку на пярвічных ячэйках вучоту і контролю — на гасп. разрахунковых брыгадах, аб'яднаваньнях і галінах, што толькі пры ўмовах увязкі кон'юнктурных нагляданьняў з пярвічным вучотам у прамысловасьці, у колгасах, саўгасах, МТС і г. д. — кон'юнктурныя нагляданьні ператворацца ў сапраўдны момант плянаваньня і здолеюць выканаць свае задачы. Тады яны ня будуць толькі „гістарычнымі“ дакумэнтамі, ня маючы ніякай *операцыйнай* каштоўнасьці, бо яны сваячасова змогуць сыгналізаваць аб ходзе выканання пляну; тады яны будуць пранікнуты партыйнасьцю і масавай актыўнасьцю, бо яны ня будуць адарваны ад актыўнай барацьбы мас за прамфінплян; тады толькі яны ня будуць „плаваць“ на паверхні, бо яны пранікнуць у глыбіню вытворчых процэсаў. Для гэтага неабходна як можна хутчэй ажыццявіць пастанову Саўнаркому ад 9-га мая г/г аб стварэньні адзінай сыстэмы вучоту і прыскасаваньня да гэтага ўсёй сыстэмы пярвічнай дакумэнтацыі ведамствам, і арганізацыям пад кіраўніцтвам Дзяржпляну СССР. Перабудова сыстэмы вучоту павінна ісьці па галіне перагляду пярвічнай вучотнай

документацыі для зьнішчэння яе рознастайнасці, па галіне яе максымальнага ўпрашчэння і па галіне павароту усей сыстэмы справаздачнасці тварам да пазасобных рабочых, гасп. разрахунковых брыгад і г. д. для вучоту іх працы, асабліва па якасных паказчыках. Толькі пры гэтых умовах статыстыка і вучот па-сапраўднаму стануць на службу соцыялістычнага пляну.

Рост КП(б)Б у 1-м квартале 1931 г.

Падводзячы вынікі росту і рэгулявання сацыяльнага складу КП(б)Б за 1930 г., ЦК КП(б)Б адзначыў значнае колькаснае павялічэнне росту КП(б)Б. Але побач з гэтым ЦК звярнуў увагу парт-арганізацый на шэраг акалічнасцей адмоўнага характару ў справе росту і рэгулявання сацыяльнага складу КП(б)Б. Гэтыя акалічнасці партарганізацыям патрэбна было ўлічыць у сваёй далейшай рабоце.

Першая акалічнасць гэта тое, што ў выніку росту КП(б)Б за 1930 г. ня было дасягнута далейшае ўзмацненне рабочага ядра ў КП(б)Б. Дырэктыва XII і XIII з'ездаў КП(б)Б аб даядзеньні да 50% рабочых у вытворчасці ў КП(б)Б да 1-га студзеня 1931 г. ня выканана, а наадварот, рабочае ядро нават зменшылася (з 46,1% у 1-м кв. 1930 г. да 40% у 4-м кв. 1930 г.). Далей шэраг пролетарскіх арганізацый, як Менская, Віцебская, Гомельская, ня выканалі дырэктывы ЦК ад 1-га лістапада 1930 г. аб % рабочых у складзе прымаемых у партыю. Шэрагу арганізацый за 4-ы квартал ня было прынята ў партыю моладзі сельсарабочага і батрака, што ЦК ацаніў, як яўна праваапарторгуністычны факт.

ЦК у сваёй пастанове проста заяўу, што „невывананне і про-стае ігнораванне дырэктыў ЦК аб павялічэнні пролетарскага ядра ў КП(б)Б ЦК расцэнчвае, як праваапарторгуністычную практыку ў гэтым чытанні“.

У сьведзе гэтага патрэбна зараз разглядзець рост КП(б)Б у 1-м квартале 1931 г.

Новы ўздым політычнай актыўнасці рабочае клясы і бядняцка-серадняцкіх мас, рост уцярніцтва і колгаснага руху ў сувязі з пера-выбарамі саветаў і ленинскімі днямі знайшоў свой адбітак у масавым прытоку ў партыю.

За 1-м квар. 1931 г. прыток у партыю выліўся ў 6.591 заяў аб уступленні ў партыю. Лік заяў аб уступленні ў партыю павялічыўся ў параўнанні з 4-м кварталам 1930 г. на 36,6%. Асабліва павялічыўся прыток заяў аб уступленні ў партыю ад рабочых з вытворчасці. У 1-м квартале 1931 г. прыток рабочых у партыю выразіўся ў 3.490 зая-вах на 65,6% больш чым у 4-м кв. 1930 г. Таксама павялічыўся прыток колгаснікаў у партыю—у 1-м кв. 1931 г. наступіла 2.063 заявы колгаснікаў аб уступленні ў партыю, альбо на 51,6% больш чым у 4-м кв. 1930 г.

Значна павялічыўся прыём у партыю за 1-ы кв. 1931 г. На працягу першага кварталу ў КП(б)Б прынята 4.227 чал. ці на 26,8% больш чым у 4-м кв. 1930 г. і на 7,5% больш чым у 1-м квар. 1930 г.

Некалькі палепшыўся соцыяльны склад прынятых параўнальна з мінулым кварталам. У складзе прынятых у партыю за 1-ы кварт. 1931 г. рабочыя па соцыяльнаму становішчу складаюць 63,8% (у 4-м кв. 1930 г. — 56,9%), сялян — 30,8% (у 4-м кв. 40%) і інш. 2,4% (у 4-м кв. 3,1%). Але ў параўнаньні з 1-м кварт. 1930 г. соцыяльны склад прынятых значна горшы. У 1-м кв. 1930 г. у складзе прынятых было рабочых 88,9%, сялян — 10,5%, і інш. толькі 0,6%.

У параўнаньні з 4-м кв. 1930 г. некалькі павысілася і рабочае ядро (вытворчыя рабочыя) у складзе прынятых. На працягу 1-га кв. 1931 г. у КП(б)Б прынята 2.410 вытворчых рабочых, альбо 57% усяго ліку прынятых за гэты квартал у той час, калі ў 4-м кв. 1930 г. вытворчыя рабочыя складалі 47,1% агульнага ліку прынятых. Але ў параўнаньні з 1-м кварталам 1930 г., калі вытворчыя рабочыя складалі 81,4% агульнага ліку прынятых, вынікі першага кварталу гэтага году значна горшыя.

На працягу першага кварталу 1931 г. усе яшчэ заставаліся не здавальняючыя вынікі вярбоўкі ў партыю на больш буйных прадпрыемствах БССР, як гэта відаць з наступнага:

Галіна прамыслов	Лік прад- прыем.	Лік рабочых на 1 IV 1931 г.	Лік зліў аб уступ. у пар- тыю за 1-ы кв.	Прынята у партыю за 1 кв.
Мэталёвая	4	4639	146	102
Скураная	3	2717	164	136
Тэкстыльная	3	1950	23	28
Шкляная	5	3007	157	108
Папяровая	3	3058	83	38
Швэйная	4	5412	150	87
Дрэваапрац.	7	8332	222	178
Усяго	29	29115	985	677

Асабліва нездавальняюча вярбоўка ў партыю ў тэкстыльнай, швэйнай і дрэваапрацоўчай. Таксама ня можа лічыцца здавальняючай вярбоўка ў партыю па мэталёвай прамысловасьці.

Як і ў 4-м кварт., гэтак і ў 1-м кв., у складзе прынятых вытворчых рабочых галоўнай фігурай зьяўляецца ўдарнік і рабочы з вялікім вытворчым стажам, у 1-м кварт. гэта нават знайшла яшчэ больш яскравы адбітак, як гэта відаць з наступнага:

	У 4 кв.	У 1 кв.
3 ліку прынятых зьяўляліся ўдарнікамі	71,2%	73,7%
3 " " састаяць у вытв. комунах	5,5%	4,1%
3 " " маюць агульны стаж раб. мен. 3 г.	10,0%	13,8%
3 " " ад 3 да 5 г.	20,4%	16,6%
3 " " ад 5 да 10 г.	28,4%	27,8%
3 " " ад 10 да 15 г.	18,8%	17,9%
3 " " звыш 15 г.	24,4%	24,4%
3 " " былі рабочымі да рэвалюц.	30,1%	31,6%

Але побач з гэтым мелася некаторае паніжэньне культурнай і грамадзкай якасьці прынятых:

З ліку прийнятих няписьменних	0,9%	1,5%
З " " скон. школы полігр.	47,9%	42,6%
З " " састаяць член. выб. орг.	22,3%	16,6%
З " " маюць грамадз. нагруз.	63,2%	48,3%

Некалькі падвысілася ўдзельная вага ў складзе прымаемых вытворчых рабочых, маючых сувязь з сельскай гаспадаркай, прычым сярод іх павялічыўся %, што не зьяўляюцца колгаснікамі.

З ліку прийнятих маюць зямлю	2,6%	4,2%
З іх састаяць у колгасах самі альбо іх сем'і	69,7%	51,2%

Некалькі павялічыўся і прыток у партыю с/г. рабочых і батракоў. Калі ў 4-м кварт. 1930 г. мелася 215 заяў аб уступленьні ў партыю с/г. рабочых, дык у 1-м кварталі 1931 г. — 360, а прынята ў партыю 213 супроць 171 у 4-м кв. 1930 г. Па 76 саўгасах з лікам 865 рабочых наступіла за 1-ы квар. заяў усяго 176 і прынята ў партыю ўсяго 87 чал. Колгаснікаў у гэтым кварталі прынята 995, альбо 23,5% усяго ліку прийнятых, некалькі менш чым у 4-м кварталі.

Зусім нязначны прыём сялян аднаасобнікаў у партыю, якіх прынята за 1-ы квар. 1931 г. усяго 49 чал. (у 4 кв. 1930 г. 70 ч.).

У справе вярбоўкі ў партыю працягвае зьявляцца на сябе ўвагу гая акалічнасьць, што пры разглядзе заяў у парторганах адсеў у 1-м кв. 1931 г. некалькі павысіўся ў параўнаньні з 4-м кв. 1930 г., прычым павялічэньне адсёву пайшло, галоўным чынам, за лік колгаснікаў, значна павысіўся і адсеў сельгасрабочых і батракоў. Сярод рабочых наогул гэты адсеў наадварот зьменшыўся. Аб ступені адсёву пры прыёме можна бачыць з наступнага:

У 4 кв. 1930 г.   У 1-м кв. 1931 г.

Адсеў сярод рабочых.	12,5%	11,7%
" " с/г, раб. і батр.	4,4%	11,6%
" " колгаснікаў	16,1%	28,2%
" наогул сярод усіх груп	19,9%	24,5%

Далей трэба паказаць і на тую акалічнасьць, што лік застаўшыхся у парторганах неразгледжаных заяў аб уступленьні ў партыю значна ўзрос.

Лік застаўшыхся заяў на I, IV-31 г. павялічыўся ў параўнаньні з I, II-30 г. на 42,6%, у той час, калі лік паданых заяў на працягу 1-га кв. 1931 г. узрос у параўнаньні з 4-м кв. 1930 г. толькі на 36,6%.

Гэтая акалічнасьць паказваець на тое, што ў вясковых арганізацыях вярбоўка ў партыю ідзе недастаткова арганізавана, без належнага нагляду і кіраўніцтва з боку парторганаў і па-другое, што партарганізацыі вельмі марудзяць з аформленьнем прытоку ў партыю.

Тут трэба таксама паказаць, што той факт, які быў прызнаны ЦК нецярпімым, яўна опартуністычным, факт няпрыему па шэрагу раёнаў на працягу 4-га кварталу ніводнага с. г. рабочага мае месца і ў 1-м кварт. 1931 г., хаця лік такіх раёнаў і зьменшыўся.

Так, у 4-м кв. 1930 г. у 44-х раёнах ня было прынята ніводнага с-г. рабочага і батрака, а ў 1-м кв. 1931 г. толькі ў 34-х раёнах. Шэраг раёнаў нават на працягу 2-х кварталаў (4-га 1930 г. і 1-га 1931 г.) ня прынялі ніводнага с-г. рабочага і батрака: Журавіцкі, Нараўлянскі, Чачэрскі, Чарэйскі.

Цікава будзе параўнаць, як разьмяркоўваюцца арганізацыі па ліку прийнятых у 4-м кв. 1930 г. і 1-м кв. 1931 г.

Лік арганізацый па агульнаму прыёму ў КП(б)Б.

К в а р т а л ы	Да 5	5-10	10-20	20-35	35-50	50-75	75-100	100 і бол.
4 кв. 1930 г.	9	18	29	26	8	2	2	4
1 кв. 1931 г.	6	18	31	24	5	5	1	7

Зараз патрэбна будзе застанавіцца на тым, як партарганізацыі выконвалі ў першым кв. дырэктывы ЦК КП(б)Б ад 5-га лістапада 1930 г. аб захаванні вядомага % рабочых пры прыёме ў партыю ў асабных арганізацыях.

Аб гэтым можна судзіць з наступнага:

	% % раб у прыёме, вызн. ЦК	% % раб у прыёме, 1-га кв	З а м е т к и
Партарганізацыі Менская, Віцебская і Гомельская	95,0%	94,1%	Ня выканалі дырэктыву Віцебская (90,7%) і Гомельская (93,8%)
Інш. гарадз. р-ны	80,0%	81,3%	Ня выканаву дырэктыву Магілёўскі (73,9)
Раёны, на тэрыторыі якіх маюцца і альбо некалькі прадпрыемстваў робных	60,0% 1-й кв	58,2%	Аршанскі (71,70%)
Астатнія раёны	40,0% 1 кв	29,9%	Мазырскі (74,0%)

З гэтага відаць, што дырэктыву ЦК асабліва ня выконвалі астатнія раёны, у якіх няма прамысловых прадпрыемстваў і якія павінны былі асаблівую ўвагу ўдзяліць вярбоўцы ў партыю с г рабочых і батракоў (як сучасных, так і былых).

Зьвяртае на сябе ўвагу і тое, што і ў 1-м кварт. 1931 г. працягвалася пэўнае ўдзельнае вагі прымаемых у партыю членаў ЛКСМБ. Калі ў 29 г. члены ЛКСМБ у складзе прынятых у партыю складалі 35,1%, у 1930 г.—25,2%, а ў 4-м кв. 1930 г.—26,0%, дык у 1-м квартале 1931 г.—24,4%. Асабліва трэба адзначыць той факт, што шэраг раёнаў ня прынялі ніводнага члена ЛКСМБ, такіх раёнаў у 1-м кварт. было 19 і ў мінулым таксама 19. Нават мезца некалькі раёнаў, якія на працягу паўгода ня прынялі ніводнага члена ЛКСМБ у партыю, як напрыклад: Брагінскі, Коханаўскі, Клічаўскі і Межанскі раёны.

Далей трэба спыніцца і на тым, што якасны склад прымаемых у партыю членаў ЛКСМБ значна пагоршыўся. Так, калі за 1930 г у складзе прымаемых у партыю членаў ЛКСМБ было 44,8% вытворчых рабочых (у 1-м кв. 59,9%, у 2 кв.—45,2%, у 3-м 31,6% і ў 4-м—41,2%), дык у 1-м кв. 1931 г.—40,9%.

У справе прыёму жанчын у партыю ў 1-м кварт. наглядаецца вядомы зрух. За гэты квартал прынята ў КП(б)Б 655 жанчын, альбо 15,5% усяго прыёму; у той час як за 1930 г. % жанчын у прыёме складаў 13,4%, а ў 4-м кварт. 1930 г.—12,4%. Але ў складзе прыня-

тих витворчих робочих праслойка работніц у параўнаньні з 4-м кварталам амаль не змянілася (у 4-м кварт — 18,3%, у 1-м 18,5%).

У прыёме сельгасрабочых і батракоў удзельная вага жанчын у параўнаньні з 4-м кварт. значна ўзьялася. У 4-м кв. у складзе прынятых с.г. робочых і батракоў было 13,3%, жанчын, а з 1-м кварт. 1931 г. — 23,4%.

Роля дэлегацкіх сходаў у 1-м кварт. у параўнаньні з 4 кв. мінулага году ў прыёме работніц і с. г. работніц некалькі знізілася, а ў прыёме колгасніц значна ўзьялася.

%% дэлегатак у прыёме.

	Сярод работніц	Сярод с.г. работніц і батрачак	Сярод колгасніц.
За 4 кв.	33,1	90,5	67,6
За 1 кв.	29,7	83,1	86,7

Зараз паглядзім, які колькасны і якасны склад КП(б)Б на 1/IV-31 г. і якія змены адбыліся за 1 квартал у гэтых адносінах.

За першы квартал КП(б)Б колькасна павялічылася на 2630 чал. альбо на 5,8% (на 1 I-1931 г. было 46227 камуністскіх а на 1 IV-31 г. — 48857).

Склад КП(б)Б па соц. становішчу змяніўся ў бок некаторага пагоршання, як гэта відаць з наступнага:

(Соцыяльны склад КП(б)Б (у %))

	Робочых	Сялян	Служачых і інш.
На 1/IV-1930 г.	66,9	20,0	13,1
На 1/I-1931 г.	66,4	22,6	11,0
На 1/IV-1931 г.	65,5	23,4	10,7

Таксама няма яшчэ пэўных дасягненняў у справе павялічэння рабочага ядра ў складзе КП(б)Б. Удзельная вага витворчих робочых у складзе КП(б)Б у першым кв. ня толькі не павысілася, але трохі нават зменшылася, аб чым гавораць наступныя даныя:

Склад КП(б)Б па роду заняткаў (у %)

	Робочых	С я л я н		Служ.	Астатні
		Усяго	з іх аднаасоб.		
На 1/IV-30 г.	46,1	10,2	4,6	32,4	11,3
На 1/I-31 г.	40,5	12,7	10,4	32,6	12,2
На 1/IV-31 г.	40,3	13,0	7,2	33,5	13,2

Такім чынам, 1 квартал даў некаторае змяншэнне $\%$ рабочых (на $0,2\%$) павялічэнне $\%$ сялян (на $0,3\%$) і служачых (на $0,9\%$).

Трэба адзначыць тое, што лік сялян-аднаасобнікаў у агульным ліку камуністых, занятых непасрэдна ў с. г., хаця за 1 кв. па сваёй удзельнай вазе і знізіўся з $10,4\%$ да $7,2\%$, але ўсе яшчэ застаецца параўнальна значным і на I/IV-31 г. у КП(б)Б ёсць яшчэ 460 камуністых, якія непасрэдна заняты ў сялянскай гаспадарцы і ня ўступілі ў колгас (на I/I-1931 г. іх было 612).

Аналізуючы матар'ялы аб колькасным складзе КП(б)Б, зьвяртае на сябе ўвагу тая акалічнасць, што мы наглядаем з кварталу ў квартал вядомую „ўцечку“ вытворчых рабочых, што змяншае ўдзельную вагу іх у агульным складзе КП(б)Б.

Так, наступная табліца аб руху вытворчых рабочых паказвае, што у 4 кв. 1930 г. „ўцечка“ гэта выразілася ў 1771 чал. а ў 1-м кв. 1931 г.—у 1100 чал.

Рух вытворчых рабочых КП(б)Б

П Р Ы Б Ы Л А	За 4 кв.	За 1 кв.	В Ы Б Ы Л А	За 4 кв.	За 1 кв.
	1930 г.	1931 г.		1930 г.	1931 г.
Састаяла да пач. кв.	19115	18718	Выключана	91	122
Прынята	1570	2410	Выбыла з парт.	12	10
Адвоўлена	40	36	Выб. у інш. раён.	265	154
Прыб. з інш. р-наў	113	72	Выб. у Чырвоную Армію	155	21
Прыб. з Чыр. Арміі	340	44	Намерла	19	17
У С Я Г О	21181	21280	Знята з вуч. як невядома куды выбыўшыя	150	49
Павінна лічыцца к канцу кварт.	—692	—373			
	20489	20807		692	373
Фактычна	18718	19707			
Уцечка за кварт.	1771	1100			

Вядомая частка гэтай „ўцечкі“, бязумоўна, падае на пераход камуністых вытворчых рабочых на іншую работу, на вучобу і г. д.

Але гэта не павінна пакрыць усю наяўную ўцечку. Гэта пытаньне патрабуе спецыяльнага вывучэння.

У параўнаньні са становішчам на I/I-31 г. лік камуністых, састаячых у ЛКСМБ, зменшыўся на 234 чал. і іх удзельная вага знізілася з 16% на I/I-31 г. да $14,6\%$ на I/IV-31 г.

У асобных організацыях гэта зніжэнне ўдзельнай вагі ЛКСМБ зьяўляецца вельмі значным;

Лічылася ў $\frac{0}{10}\frac{0}{10}$ членаў ЛКСМБ.

	На 1 X 30 г.	На 1/I-31 г.	На 1/IV-31 г.
Менская	23,0	18,4	16,6
Віцебская	20,9	20,3	17,5
Гомельская	13,7	12,5	10,0
Бабруйская	21,5	20,1	19,8
Магілёўская	13,8	19,5	11,5
Рэчыцкая	18,0	8,3	8,0

За I квартал лік жанчын у КП(б)Б павялічыўся на 500 чал., альбо на $8,6\%$ (з 5843 на 1 I-31 г. да 6344 на 1 IV-31 г.). Удзельная вага жанчын у складзе КП(б)Б павялічылася з $12,7\%$ на 1 I-31 г. да 13% на 1 IV-31 г.

У складзе жанчын-комуністак рабочае ядро некалькі павялічылася за I кв., як гэта відаць з наступнага:

Склад жанчын-комуністак (у $\frac{0}{10}\frac{0}{10}$)

	На 1,IV-30 г.	На 1/I-31 г.	На 1/IV-31 г.
Работніцы	51,0	48,6	48,8
Сялянкі	10,9	11,4	11,9
З іх аднаасобн.	11,7	11,0	6,9
Служачыя	29,7	29,8	28,2
Астатнія	8,4	10,2	11,1

Нарэшце, трэба застанавіцца на пытанні аб партпраслойцы на больш буйных прадпрыемствах і саўгасах.

ЦК УсеКП(б) у сваёй пастанове аб росьце партыі за 1930 г. лічыць недастатковай партпраслойку ў шэрагу галін прамысловасці. Такое-ж становішча наглядаецца і ў шэрагу галін прамысловасці БССР, як можна бачыць з даных аб партпраслойцы на больш буйных прадпрыемствах на 1 IV-1930 г.

Г а л і н а п р а м ы с л .	Лік рабоч.	$\frac{0}{10}\frac{0}{10}$ комун. у складзе рабоч.	Лік прадпры-емстваў
Металёвая	5889	25,3	5
Скурабутковая	2717	24,9	3
Тэкст.-трыкотаж.	1950	8,5	3
Шкляная	3007	13,9	5
Папяровая	3058	12,7	3
Дрэваапрац. і запал.	8332	13,2	7
Швейная	5412	8,4	4

У с я г о . . . . . 29365 . . . . . 16,1 30

Такім чынам, недастаткова партпраслойка ў тэкстыльна-трыкоажнай галіне іграмысловасьці, шкляной, папяровай, дрэваапрацоўчай, запалкавай і ў швэйкай.

На шэрагу прадпрыемстваў партпраслойка нават на працягу году (за I IV-1930 г.) ня толькі не павысілася, але панізілася:

	I IV-30 г.			На I IV-31 г.		
	Лік раб.	Лік ком.	Парт. прасл.	Лік раб.	Лік ком.	Лік парт. прасл.
Швэйная „Комінтэрн“ . . .	836	109	13,0	1 59	140	9,4
Дрэваапр. „Чыр. Кастр.“ . .	329	83	25,2	443	70	15,6
„Коліраца“ . . .	415	74	17,8	700	85	12,1
„Комінтэрн“ . . .	542	82	15,1	752	111	14,8
„№ 13“ . . .	535	57	10,6	504	54	10,8
Завод „Дняпро“ . . .	2471	269	10,9	2406	369	15,3
Мэх. Зав. ім. Варашыла . . .	1118	165	14,7	1077	190	17,6
„Комунар“ . . .	1044	190	18,2	1250	244	19,5
„Імя Леніна“ . . .	1804	695	31,4	1957	626	31,2
Скурэзавод Бальшавік . . .	703	216	32,8	713	234	32,8
Ф. ім. К. Маркса . . .	532	39	7,3	536	52	9,7
Дняпроўская мануфак. . .	987	99	10,0	1043	70	6,7
Шкляная прамыс. . .	2856	413	14,5	3007	420	13,9
Папяров. „Спартак“ . . .	582	114	19,6	695	108	15,0
„Чыр. Зорка“ . . .	473	65	13,7	640	94	14,7

Па даных 76 найбольш буйных саўгасаў, у якіх налічваецца на I IV-1931 г. 6865 сталых рабочых, маецца 648 камуністых, гэта значыць 9,4% да агульнага ліку рабочых.

Агульным вынікам I-га кварталу 1931 г. у справе росту і рэгулявання складу КП(б)Б зьяўляецца вядомы далейшы зрух у росьце КП(б)Б за лік вытворч. рабочых і колгаснікаў.

У той час калі на працягу 1930 г. рабочае ядро змянілася, I-ы кварт. 1931 г. даў у гэтым напрамку пералом, хаця і недастатковы (удзельная вага вытворчых рабочых не панізілася).

Партарганізацыя у далейшай сваёй рабоце па вярбоўцы ў партыю павінна выходзіць з задач, вызначаных ЦК УсеКП(б)Б у сваім Сакавіцкім рашэньні „аб росьце партыі за 1930 г.“, улічваючы вынікі росту за I-ы кв. 1931 г.

Робота па вярбоўцы ў партыю і рэгуляваньні соцыяльнага складу КП(б)Б павінна быць накіравана на тое, каб на падставе праведзенай перабудовы партработы на прадпрыемствах разгарнуць работу па адборы і ўцягненьні ў партыю актывістых-ударнікаў, шчыльна ўв'язваючы гэту работу з далейшай мобілізацыяй рабочых мас ча барацьбу за бальшавіцкія тэмпы соцыялістычнага будаўніцтва, за выкананьне і перавыкананьне народна-гаспадарчага пляну 1931 г. (з пастановы ЦК УсеКП(б)).

Партарганізацыям дрэваапрацоўчай, папяровай, тэкстыльнай патрэбна ўзяцца рашуча за ажыццяўленьне простае дырэктывы ЦК

Усе КП(б) аб пасіленьні вярбоўкі ў партыю і дабіцца ў бліжэйшы час павялічэння партпраслойкі.

Каб дабіцца далейшага ўзмацнення складу КП(б)Б, выканання дырэктывы аб даядзеньні процанту рабочых з вытворчасці да 50%, партарганізацыі патрэбна ўжо ў наступным квартале дабіцца, каб у агульным выніку 1-га паўгодзья 1931 г. захаваліся устаноўленыя ЦК КП(б)Б 5/XI-30 г. процантныя суадносіны ў прыёме для асобных раёнаў.

Партарганізацыі ў раёнах, у якіх маюцца нова-будуемыя прадпрыемства, буйныя саўгасы і МТС, павінны накіраваць увагу на павышэнне там партпраслойкі.

Далей неабходна ўзмацніць парткіраўніцтва КСМ, каб дабіцца павышэння ўдзельнай вагі прымаемых у партыю членаў ЛКСМБ.

Хаця ў справе вярбоўкі жанчын маёцца некаторы зрух у I-м квартале, але ён ня можа быць прызнаны дастатковым і таму ў гэтым напрамку неабходна звярнуць асаблівую ўвагу, разгарнуўшы работу па ўцягненні ў партыю лепшай часткі жаночага актыву (работніц, с. г. работніц і лепшай часткі колгасьніц).

Нарэшце, вясковым партарганізацыям патрэбна палепшыць сваё кіраўніцтва вярбоўкай у партыю, каб у партыю ўцягвалася сапраўды лепшая частка колгасьнікаў, правяраныя ў клясавай барацьбе з кулацтвам і паказаўшыя сябе на справе ў колгаснай гаспадарцы як перадавікі ў соцсаборніцтве і ўдарніцтве. У гэтых адносінах патрэбна рашуча выкарчаваць маючыся ў справе вярбоўкі самацёк.

Таксама патрэбна наладзіць справу разгляду заяў аб прыёме ў партыю, каб не дапусьціць у далейшым росту ліку неразгледжаных заяў.

Рэчыца павінна перабудавацца ¹⁾

А. Барацьба за калектывізацыю

Рэчыцкая партыйная арганізацыя адна з пролетарскіх арганізацый КП(б)Б павінна была разгарнуць сапраўдныя бальшавіцкія тэмпы працы, каб ажыццявіць тыя вялізарныя задачы, якія перад ёю паставіла партыя ў 3 рашаючым годзе пяцігодкі як па выкананні прамфінпляну, так і па рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Праводзячы паслядоўна генэральную лінію партыі, вядучы барацьбу на два фронты з правай небяспекай як галоўнай на даным этапе, з „левымі“ загібамі і прымірэнцкімі адносінамі да скажэнняў партыйнай класавай лініі, Рэчыцкая партыйная арганізацыя павінна была перабудаваць сваю працу і працу ўсіх зьвённяў у адпаведнасці з узятымі партыяй высокімі тэмпамі сацыялістычнага будаўніцтва. Мобілізацыяй партыйнай і комсамольскай арганізацыі, рабочай масы, колгасных і бядняцка-серадняцкіх мас вёскі Рэчыцкая партыйная арганізацыя павінна была забяспечыць паспяховае выкананне ўсіх задач, якія перад ёй стаялі. Гэты артыкул мае на мэце ўскрыць тыя прарывы, якія былі дапушчаны ў рабоце Рэчыцкай партыйнай арганізацыі і ўскрыць тыя прычыны, якія прывялі да гэтых прарываў.

Рэчыцкая партыйная арганізацыя прышла да севу толькі з 13% калектывізаваных сялянскіх гаспадарак. Вось чаму мы першае пытаньне задаем: чаму Рэчыцкая партыйная арганізацыя адстала ў барацьбе, якую пасляхова вядзе партыя за сацыялістычную рэканструкцыю сельскай гаспадаркі? Дзе прычыны такога слабага ходу калектывізацыі на раёне? Мы адказываем: першая прычына заключаецца ў тым, што Рэчыцкая партыйная арганізацыя не арганізавала рашучага наступу на кулака, не скарыстала ўсе рычагі барацьбы з ім, барацьбы з прымірэнцкімі адносінамі да грубейшых скажэнняў класавай лініі з боку цэлага шэрагу сельскіх і раённых устаноў.

Перш за ўсё кулак поўнасьцю ня выяўлен. Па раёне з 17 тысяч сялянскіх гаспадарак абкладзена ў індывідуальным парадку 74 гаспадаркі, што складае менш паловы процанту. У 12 сельскіх саветах (1/3) ня выяўлена ніводная кулацкая гаспадарка. У 9 сельскіх саветах выяўлена толькі па адной кулацкай гаспадарцы.

Правядзеньне нарыхтовак таксама не адбівае наступу на кулака. Да 10 лютага процант цвёрдых заданьяў складаў толькі 3,3% усіх гаспадарак і толькі к 15 сакавіка процант даведзен да 5,1%. Разьмер цвёрдых заданьяў вельмі нізкі. У цэлым шэрагу с саветаў ён ніжэй

¹⁾ Ад рэдакцыі: Артыкул Эйдэльмана напісаны наводзе матэрыялаў абследавання Рэчыцкай партыйнай арганізацыі, якія зацьверджаны на Сакратарыяце ЦК КП(б)Б ад 26 V-1931 г. Артыкул быў накіраваны ў „Партработнік“, але ў сувязі з зачыненнем часопісу быў перададзены ў „Большавік Беларусі“, і такім чынам, друкуецца са спазьненнем

здачы бядняцка-серадняцкімі гаспадаркамі ў парадку самаабавязальства: Чэрняўскі, Копальскі, Дуброўскі, Барысаўскі с/с і г. д.

Суд і прокуратура не занялі неабходнага месца ў барацьбе з кулаком. Працаўнікі прокуратуры і суду не зразумелі ролі гэтых органаў у барацьбе за соцыялістычную рэканструкцыю вёскі і вялі яўную опартуністычную лінію. Яна выказалася ў слабым прымяненні рэпрэсыўных мер да кулака за саботаж гаспадарча-політычных мер прыемстваў на вёсцы, у слабым адпору спробам актыўнага супраціўлення кулакоў.

Раённы судзьдзя тав. Смаль алмаўляўся наогул ад разгляду кулацкіх спраў з баязні выносіць няправільныя рашэнні, а прокурор тав. Маргус ні разу ня выступіў на судзе па кулацкіх справах, абгрунтоўваючы гэта тым, што „яму як прокурору ня зусім ёмка весці сьледства і самому-ж выступаць. У гэтым парушаецца быццам яго аб'ектыўнасць“!!!

Гэтыя зьявішчы нельга разглядаць, як разрозьненыя факты, але-ж яны аб'яднаюцца ў агульную опартуністычную лінію, якую праводзіла фракцыя РВК уцэлым, пры прымірэнцкіх адносінах з боку раённага партыйнага кіраўніцтва.

Гэта пацвярджаецца фактам грубейшага скажэньня клясавай лініі, якое выявілася ў масавым аднаўленьні кулакоў. Рашэньнем прэзыдыуму РВК былі адноўлены кулакі ў ліку 56, праўда, рашэньнем Райкому КП(б)Б пасля сыгналізацыі сельскіх партычэек і рэчыцкай раённай газеты „Рэчыцкая Праўда“ гэта скажэньне клясавай лініі было выпраўлена, але абсьледваньне ўскрыла, што і пасля гэтага абіральная камісія аднавіла 27/X у правах голасу 28 кулакоў, сьпіс якіх без зацвярджэньня Прэзыдыуму быў разасланы па сельскіх саветах і апошнімі адноўлен.

Гэтыя скажэньні клясавай лініі пры адсутнасьці агульнага націску шырока скарыстаны кулаком, цэлы шэраг сельсаветаў успрынялі гэта як лінію РВК і працягвалі гэтую лінію разгортваць. Так, Азарышчынскі, Бабіцкі, Нахаўскі, Юрдзіцкі, Слабодзкі і г. д. сельсаветы сталі пераглядаць сьпіс кулакоў і аднаўляць іх у правах. Такім чынам было адноўлена каля 60 кулакоў і былых пазбаўленых, а з сябрамі сем'яў каля 300 чалавек. Праўда, частка з іх выслана.

Кулак падняў галаву і абнаглеў. Гэтым тлумачыцца, што шэраг сельсаветаў аказалі ўпорыстае супраціўленьне ў правядзеньні клясавай лініі пры выкананні ўсіх гаспадарча-політычных задач на вёсцы. Так, Бабіцкі, Баршчоўскі, Копальскі і Чэрняўскі с/саветы і шэраг другіх адмовіліся ад правядзеньня індывідуальнага абкладаньня і абдаваньня цвёрдых заданьняў да кулацка-заможных гаспадарак. Вось якія рашэнні прынімаліся с/саветамі пры „благосклонном“ маўчаньні кіруючых органаў: „Слухалі: Справаздачны даклад т. Быстройкава аб выкананьні розных відаў нарыхтовак і мобілізацыі сродкаў.

Пастанавілі: Пленум Копальскага с/с адносна давадзеньня цвёрдага заданьня лічыць, што цвёрдыя заданьні даць няма каму, гаспадаркі, плацячы падатак пры 6-5% надбаўкі, самі живуць з рынку, а заможных гаспадарак няма, якім можна даць цвёрдыя заданьні“ (з протоколу пашыранага Пленуму Копальскага с/с ад 12/IV-1931 г.) і другое: з протоколу паседжаньня Прэзыдыуму Чэрняўскага с/с ад 6 IV-31 г. „Слухалі, інфармацыю прадстаўніка РВК тав. Кастрама аб дачы цвёрдых заданьняў кулацка-заможнай частцы па нарыхтоўках і пасевах, а таксама і абкладаньня іх сельгаспадаркам у індывідуальным парадку.

Пастанавы: 3 прапачковай старшыні с саб дачы цвёрдых заданьняў іспадаркам Прэзыдыум не згадзіўся і ўказаў, што у нас няма каму ставіць пэўныя заданьняў, паколькі с наш бядняцкі няма заможных і кулакоў, у адносінах выяўленьня абкладаньня у індывідуальным

Копальскі с с так і запытаў: „бярэце нас куды хочаце, а мы сваіх віраўку с геназаткам, дык Прэзыдыум таксама адмовіўся“.

Потым зьбіраюцца ня б'юць. Кулак скарыстаў опартуністаў, які лепшых сваіх дапаможнік у і зрабіў сваю справу. У шэрагу с с ён пастолькі абнавіў, што перайшоў да адкрытай барацьбы супроць калектывізацыі, зрываючы сходны (Краснаполье, Копальск). Прычым

Краснаполье сход сарваў тым, што кулакі запылілі анучы сьлёзінка для дыму. Кулак падпальвае актывных колгаснікаў (Дымікі). Нарэшце, у Кравачах кулакі арганізавалі адкрытае выступленьне супроць арганізаваўшася там колгасу і не дапусьцілі земляпаралічваюцца адвесьці зямлю пад колгас, прычым ніякіх прэтэнзіяў на ідэю зямлі а і сялілі ня мелі.

Якую пазыцыю заняло парткіраўніцтва у пытаньні скажэньня клясавай лініі? Як ужо сказана вышэй, на сыгналізаваньні шэрагу сельскіх партыйных ячэек і гзіты „Рэчыцкая Праўда“ Райком выправу памылку, але-ж прым'яў рэнцкі аднесься да канкрэтных нольбіт: ў гэтых скажэньняў клясавай лініі і не мобілізаваў партарганізацыю на барацьбу з кулацкай небясьлекай. РК два разы абмяркоўваў пытаньне аб скажэньні клясавай лініі. 2-га сьнежня РК КП(б)Б абмеркаваў пытаньне аб масавым аднаўленьні кулакоў і вынес пастанову, якая кваліфікуе гэта, як праваопартуністычную памылку і прапанаваў пераглядзець сыніс адноўленьня у правах кулакоў і прасіў РК дэталёва рассьветліць канкрэтных вінаваўцаў з тым, каб абсудзіць на аб'яднаным паседжаньні РК і РКК КП(б)Б.

8-га сьнежня аб'яднае паседжаньне РК і РКК абсудзіла пытаньне аб канкрэтных вінаваўцах і абвясьціла вымовы старшыні РВК тав. Герасімеяку, а таксама Хапенку і Абрамовічу за *нядбайныя і няўважлівыя адносіны*. РК КП(б)Б зьвеў масавае аднаўленьне кулакоў у правах толькі да нядбайных адносін і, такім чынам, праявіў прым'яў рэнцкія адносіны да грубейшага факту скажэньня клясавай лініі. Да сказанага трэба яшчэ дадаваць, што ва ўсіх рашэньнях, якія вынічалі са справай аб аднаўленьні кулакоў, формулюецца ня масавае аднаўленьне кулакоў (кожыкасьць не ўпамінаецца), а гаворыцца аб аднаўленьні шэрагу кулакоў і гэтым вядома зьніжаецца палітычнае значэньне гэтага пытаньня. Па-другое, на аб'яднаным паседжаньні, на якім абмяркоўвалася пытаньне аб вынясенні спагнаньня за аднаўленьне кулакоў, першым пытаньнем разбіраўся даклад фракцыі РВК аб ходзе нарыхтовак і мобілізацыі сродкаў. Трэцім пунктам рэзолюцыі разглядалася становішча з нарыхтоўкамі, як паршэньні генэральнай лініі партыі, як праява правага ўхілу. РК і РКК аб'яўляюць ўсёй фракцыяй РВК вымову, і вось Ранком не разбіраўся ў гэтай абстаноўцы, не звязаву масавае аднаўленьне кулакоў з ходам выкананьня ўсіх задач і з агульнай лініяй у рабоце РВК. Гэта асноўная прычына паставаньня Рэчыцкага расну ў калектывізацыі.

Гэтым фактам адносяцца да сталага пэрмоў, прыкладна да сакрацкага пленуму РК ад 18 III. На гэтым пленуме пытаньне барацьбы з правай небясьлекай і барацьбы за калектывізацыю былі паставлены ў разгорнутай форме. Райкомам узятая пасля пленуму правільная лінія па чыстцы с с ад кулацкіх і опартуністычных элементаў, а так-

сама па ўзмацненні с/с, праваранымі і клясава вытрыманымі працаўнікамі, але рашучага пералому да гэтага часу яшчэ ня маецца. Рэйком павінен настойліва прызываць лінно па выкарчаванні прыватнага капіталізму.

Другой прычынай адставання ў калектывізацыі з'яўляецца адсутнічанне масавай працы. Праца з беднотай зусім не вялася. Была спроба ў лютым м-цы склікаць раённую канферэнцыю беднаты, але не сабралася, што з'явілася вынікам работы партарганізацыі з беднотой. Для характарыстыкі працы сярод жанчын дастаткова ўказаць на тое, што па ўсяму раёну працуе толькі адзін дэлегацкі сход жанчын у горадзе Рэчыцы і то не на прадпрыемстве, але ж дэлегацкі сход хатніх гаспадынь і жонак служачых і саматужнікаў. Пастанова VI-га З'езду Саветаў, адозва ЦК УсеКП(б) і СНК СССР, а таксама адозва ЦК КП(б) і СНК БССР па контрактацыі па 6 с/с, у якіх праводзілася абследаванне, не абгаварваліся. Усе гаспадарча-політычныя мерапрыемствы на вёсцы праводзіліся ў большай частцы шляхам голага адміністравання і такім чынам загатоўкі і інш. мерапрыемствы не скарыстоўваліся для ўцягнення бядняцка-серадняцкіх мас у сацыялістычнае будаўніцтва і дзеля арганізацыі шырокага колгаснага руху.

Адсутнічае масавая праца на прадпрыемствах і, галоўным чынам, адсутнічае масавая праца ў сувязі з калектывізацыяй. У выніку гэтага рабочыя і работніцы прадпрыемства, якія звязаны з сельскай гаспадаркай, не з'явіліся перадавікамі ў колгасным руху, але, наадварот, выступілі на сходах супроць калектывізацыі (Заужэль, Холмцы і г. д.) і, нарэшце, трэцяя прычына адставання Рэчыцы заключаецца ў тым, што партыйная арганізацыя не павярнулася тварам да сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, тварам да колгаснага будаўніцтва. Рэчыцкая партарганізацыя мае ня дранны актыў, але актыў ня быў мобілізаваны, актыў не развіў таго размаху, на які ён быў згодзен. Што актыў не пераключаўся на баявыя тэмпы, прыкладам служыць тая абстаўка, што значная група партыйнага актыву, былыя акруговыя працаўнікі, перакінутыя з ліквідацыі акруг, не павярнуліся тварам да раёну і не асвоілі поўнасьцю раённай працы і задач, якія стаяць перад раёнам, як асноўным зьвязном сацыялістычнага будаўніцтва.

Гэта група доўгі час трымала курс на Гомель, не пераводзіла свае сем'і ў Рэчыцу, не дабівалася гэтага пераводу і вельмі часта ездзіла па сямейных і ўсякіх іншых справах у Гомель у моманты напружанай працы, што не магло не адбіцца ў сэнсе размагнічання той напружанасьці, якая была патрэбна для ажыццяўлення задач, якія стаялі перад Рэчыцкай партарганізацыяй.

Б. Фінансы, бюджэт, будаўніцтва.

Высоўваньне гэтых пытаньняў на першае месца выклікала зададанасьцю іх кіруючымі органамі раёну і неабходнасьцю канцэнтраваньня на гэта ўвагу ўсіх партыйных арганізацыяў. Партыйная арганізацыя не ахапіла кіраўніцтвам такія важныя зьвязныя сацыялістычнага будаўніцтва, як бюджэт, мобілізацыя сродкаў і будаўніцтва.

Да апошняга часу канчаткова ня складзены і не зацьверджаны раённы бюджэт. Бюджэт складзены з дэфіцытам у 32 тыс. руб., без якіх небудзь паказаньняў на крыніцы пакрыцця. Зусім ня зьвернута ўвага на выкананьне прыбыткавай часткі бюджэту. Пры вывучэньні гэтага пытаньня магчыма паказаць на мажлівае яго павялічэньне на 150-180 тыс. руб., а іменна: ня ўлічана бюджэтам нядоімка па сама-

абкладанні на 1929-30 г. у суме 70 тыс. руб., ня ўлічаны наяўныя грошы сельскіх саветаў, якія лічацца на бягучым рахунку, у суме 30 тыс. руб., няпоўнасьцю выяўлены прыбыткі мясцовых падаткаў, і інш. розных наступленьняў, якія могуць быць павялічаны на 60—80 тыс. руб.

У гэты-ж час бюджэтам не забясьпечаны важнейшыя культурна-бытавыя запатрабаваньні: раёну рамонт жылбудаўніцтва, электрабудаўніцтва і г. д. 23/III-31 г. Рэчыцкі райком прадставіў ЦК КП(б)Б складную запіску, у якой, паміж іншым, піша: „Гор. Рэчыца зусім абыдзена бюджэтнымі асыгнаваньнямі як па лініі будаўніцтва, гэтак і па лініі культурна-асьветных і комунальных запатрабаваньняў. Напрыклад: увесь горад абслугоўваецца электрастанцыяй млыну і сельска-гаспадарчымі майстэрнямі, якія ня могуць задаволіць запатрабаваньня гораду сваёй энэргіяй.

Рэчыца таксама аказалася выключанай з плянавага будаўніцтва і перажывае вельмі жорсткі жыльлёвы крызіс. Становішчэ з будынкамі па гораду катастрофічнае. Апошнія дні абвалілася сталаўка, у якой харчавалася каля 2.000 рабочых. Каб правесці капітальны рамонт, неабходна заклаць 20-25 тыс. руб. Горад Рэчыца застаецца бяз тэатру і г. д.“

Сапраўды, соцыяльна-культурнае абслугоўваньне знаходзіцца ў цяжкім становішчы. За ўвесь час існаваньня савецкай улады ў г. Рэчыцы пабудаваны толькі адзін драўляны будынак для РВК і другіх устаноў. Няма тэатру. Слаба разгорнута клубная сець. Гораду нагарае застацца бяз сьвету. Рэчыцкаму раёну неабходна аказаць дапамогу, але-ж гэтую дапамогу неабходна паставіць у прамую залежнасьць ад поўнай мобілізацыі і рацыянальнага скрызстаньня свіх унутраных сродкаў і ад поўнага выкананьня фінансавана пляну. Гэтую дапамогу можна будзе аказаць тады, калі раённыя кіруючыя органы перабудуюць сваю працу і стануць сапраўднымі кіраўнікамі гаспадарча-культурнага будаўніцтва свайго раёну.

Значэньне мобілізацыі сродкаў таксама не асазнана. Плян мобілізацыі сродкаў за I-шы квартал фактычна сарваны, выкананьне яго складае каля 60%. Тлумачыцца гэта становішча выключна няўменьнем кіраваць гэтай справай і недаацэнкай значэньня мобілізацыі сродкаў, як неабходнай умовы выкананьня задач 3-га рапашаючага году пяцігодкі. Прарыў выкананьня пляну стварыўся, галоўным чынам, у галіне плацяжоў; так, да гэтага часу (па становішчу на 15/IV г. г.) маюцца нядоімкі па ўсіх плацяжах у суме 132.309 руб., за кулакамі лічыцца нядоімак на 46.797 руб., каля 40% усіх нядоімак. Заданьне СНК па мобілізацыі сродкаў на другі квартал не прапрацавана і на 20/IV не даведзена да сельсаветаў, такім чынам, выкананьне пляну другога кварталу з самага пачатку не забясьпечана.

Зьведзена на нішто важнейшая гаспадарча-політычная дырэктыва партыі аб стварэньні сельскага бюджэту. Сельскага бюджэту няма, нават самастойныя бюджэты 4 с/саветаў, якія існавалі ў 1929/30 г., ліквідаваны. Ліквідаваны таксама бюджэт Гарсавету. Створан агульны кнэў, у якім неімаверная неразьбірыха. Зразумела, што такая пабудова бюджэту ня толькі спыніла фінансавую-матэрыяльную базу сельскіх саветаў у барацьбе за соцыялістычную рэканструкцыю сельскай гаспадаркі, але ня можа спрыяць мобілізацыі сродкаў. Аналіз гэтых фактаў прыводзіць да наступнага выніку: усё гэта зьяўляецца вынікам таго, што няогуч гаспадарчае кіраўніцтва важнейшымі функцыямі соцыялістычнага будаўніцтва знаходзіцца на дрэнным узроўні.

Задача заключаецца ў тым, каб кіруючыя працаўнікі раёну, а таксама кіруючыя органы ў цэлым асвоілі ўсе галіны гаспадарча-культурнага будаўніцтва, асвоілі б усе функцыі і тэхніку гэтых функцый, а таксама ў тым, каб перабудаваць працу гэтых органаў.

Кіраўніцтва сацыялістычным будаўніцтвам ў раёне павінна быць узнята на больш высокую ступень.

В. Барацьба за прамфінплян

Прамысловасць Рэчыцы паказвае выключна дрэнныя паказальнікі. Прамфінплян ня выкананы большасцю прадпрыемстваў ні ў асобным ні ў першым кварталах. Так, запалкавая фабрыка „Дняпро“ выканала сваю вытворчую праграму ў асобным квартале на 69%, у першым на 59%. Запалкавая „Х Кастрычнік“ выканала ў асобным квартале на 88%, у першым на 94,04%.

Сабекошт замест зніжэння дае вялікі скок уверх. Фабрыка „Дняпро“ дае ў першым квартале 25% павышэння сабекошту, фабрыка „Х Кастрычнік“ 14,04, фанэрны 10,02 і г. д. Прадпрыемствы хворы бракам. Фанэрны завод павялічыў брак у мінулым квартале на 132%, „Х Кастрычнік“ на 247%, а „Дняпро“ на 625%. Дзе прычыны гэтага? А прычына ў тым, што рабочая маса не мобілізавана на выкананне прамфінпліну 3-га рашаючага году і ў асаблівасці не мобілізавана на выкананне якасных яго паказчыкаў. Лепш усяго гэта паказвае становішча з ударніцтвам і соцпаборніцтвам.

На заводзе „Дубітэль“ да 20/IV-31 г. ня было ніводнага ўдарніка і ніводнага ўдзельніка ў соцпаборніцтве. З агульнай колькасці рабочых прадпрыемстваў „Дубітэль“, „Інтэрнацыянал“ і „Х Кастрычнік“ у ліку 3.390 ахоплена соцпаборніцтвам і ўдарніцтвам 1587, альбо 47%. З агульнай колькасці камуністаў гэтых прадпрыемстваў у ліку 435 ахоплена соцпаборніцтвам і ўдарніцтвам 63, альбо 14,5%, комсамольцаў з агульнага ліку 360 ахоплена соцпаборніцтвам і ўдарніцтвам 168 чалавек альбо 47%.

У соцпаборніцтве і ўдарніцтве менш паловы ўсіх рабочых, менш паловы ўсіх комсамольцаў і недастаткова ўцягнуты камуністы і гэта з'яўляецца галоўнейшай прычынай прарыву прамфінпліну на прадпрыемствах. Якасны бок соцпаборніцтва і ўдарніцтва вельмі нізкі і тлумачыцца адсутнічаннем кіраўніцтва і вучоту іх працы з боку партыйных, професійных і гаспадарчых арганізацый. Як масы мобілізаваны на выкананне якасных паказчыкаў, асабліва на падняцце вытворчасці працы, паказвае тое, што кампанія па перагляду норм выпрацовак зусім не праводзілася. Зусім дрэнна разгорнута праца па рацыяналізацыі.

Прывядзем некалькі прыкладаў: на зав. „Томскага“ за 1930 г. і 1-шы квартал 1931 г. паступіла 84 прапановы, з якіх 54 ад рабочых варштатаў. З 84 прапаноў толькі 22 прыняты і 13 адхілены, а 49 прапаноў, альбо 58,34%, усіх прапаноў, да гэтага часу недзе марнуюцца.

Экономія ад прынятых прапаноў стварае 49.912 руб., але прэміравана ўсяго на 360 руб. На ф-цы „Х Кастрычнік“ манцёр з'ёмачнага цэху падрэзаў зуб'я з'ёмачнай машыны, што паменшыла колькасць браку на 70%. Гэты манцёр быў абвінавачаны сакратаром цэхчэйкі ў шкодніцтве за тое, што ён ні з кім гэтага мерапрыемства не ўзгадніў. На заводзе „Дубітэль“ адсутнічае Бюро па рацыяналізацыі і вучот рабочых прапаноў. Вытворчыя нарады працуюць з рук вон дрэнна,

бяз пляну і без кіраўніцтва, яны не перабудаваны па лініі перанісення цэнтру цяжару іх працы ў цэх, зьмену і г. д.

Робота па аўладанні тэхнікай на прадпрыемствах не вядзецца. Хсё гэта зьяўляецца вынікам таго, што ўся партыйная, профэсійная і гаспадарчая праца не перабудавана. Зьменныя партыячэйкі і цэхпрофкомы не арганізаваны. Вячэрнія і начныя зьмены партыяна не абслугоўваюцца. Партыйныя групы ня існуюць і г. д.

Г. Пытанні лесу

Лясная гаспадарка адыгрывае вялікую ролю, што бачна хаця-б і той плошчы, якую яна займае. Пры агульнай плошчы раёну ў 2.950 кв. клм., плошча дзяржлясоў займае 1.000 кв. клм., альбо 33%, усёй плошчы пры сярэднім беларускім процанце лясістасці ў 25%.

Лясы Рэчыцкага раёну маюць усе формацыі ад бароў уключна і зьяўляюцца высока-вытворчымі. Гадавая лесасека складае 1.388 га, зараз сячэцца 4-гадовая лесасека ў 4.850 га. Пры масе ў сярэднім на 1 га 291.500 куб. мэтр. гадавы плян заготовкак і вывазак складае 1.018.500 куб. мэтр., будаўнічай масы 357.000 куб. мэтр., дроў—700.000 р. м.

Наколькі гэта праграма напружана, бачна з наступнага: для выканання праграмы патрабуецца

па лесанарыхтоўках:	405.000	чал.	дзён
на вывазку	830.000	"	"
на падсочку	25.000	"	"
на акорку	20.000	"	"
на ачыстку	20.000	"	"
на сслаў	15.000	"	"

Усяго патрабуецца 1.335.000 чал. дзён пры 830.000 коня-днёх. Калі лічыць, што на лесазгатоўкі і вывазкі будзе працаваць кожны селянін на працягу 40 дзён у год, то для выканання гэтага задання патрабуецца 22.500 чалавек і 20.700 коняў. Усіх працаздольных мужчын у раёне 21.300, а коняў 13.247.

Выкананне праграмы складае ў асобным квартале па нарыхтоўцы будаўнічай масы 82% і вывазкі 52%, на дрованарыхтоўкі 14,6 і вывазцы 28,85%, у першым квартале па нарыхтоўцы 65%, па вывазцы 54%. Па экспорту плян выканан па загатоўках на 69% і па вывазцы на 64%, гэта ў першым квартале і прыкладна ў такім жа памеры ў асобным квартале. Зусім зразумела, што з усіх праблем лясной гаспадаркі мы павінны сконцэнтравать увагу на лесараспрацоўкі і вывазкі. Задача заключаецца ў тым, каб даць краіне, нават у ўшчэрб правільнаму лесазвароту, больш лесу, бо здаваць больш лесу, значыць, здаваць краіне больш валюты і больш будаўнічага матэрыялу для выканання пяцігодкі ў чатыры гады.

У сувязі з гэтым высоўваюцца наступныя задачы: Арганізацыя працы. Вытворчасць працы нізкая, хістаецца ад 60—70%, адсутнічае зьдзелная аплата працы і брыгадная сыстэма працы. Соцспаборніцтва адсутнічае. Выключна слаба ўжыта мэханізацыя, так з 22 моторных піл працуюць толькі 3 пілы і то ня ў лесе, а на перарасьпілоўцы на складах. Таксама не працуюць пружынныя пілы. Мэханічныя пілы ня ўжываюцца на лесанарыхтоўках.

Робочая маса не мобілізавана на асваенне мэханізацыі. Комуністы, працуючы на лесараспрацоўках, яўна адступілі перад цяжкасцямі.

нымі ў асваенні новых методаў працы і цягнуцца ў хвасыце старыны. Неабходна ў гэтым стварыць пералом. Неабходна асвоіць новыя тэхнічныя і арганізацыйныя прыёмы працы ў лесанарыхтоўках усёй рабочай масы. Другая задача—гэта арганізацыя вывазкі. Тут высюўваецца неабходнасць ўнесці арганізаваны пачатак у той хаатычны парадак, які існуе на сёнешні дзень і які не забяспечвае выканання плянаў вывазкі. Методы прыцягнення адзінаасобных сялянскіх коняў зусім не апраўдалі. Неабходна высунуць другі метод, метод арганізаванага прыцягнення сялян шляхам коопэравання на сыстэме Кустпрамсаюзу альбо Колгасцэнтру часткі сялянскіх гаспадарак, якая найбольш звязана з лесараспрацоўкамі з тым, каб забяспечыць лесаывазкі больш сталымі кадрам возчыкаў.

Задача заключаецца ў тым, каб гэтыя гаспадаркі арганізаваць дабінца павышэння вытворчасці сялянскага каня і больш арганізаванага накіравання ўсіх тых матар'яльных каштоўнасцяў (фураж, харчаванне, прамтавары), якія мы ў аграмаднай масе трацім да гэтага часу з вельмі нізкай эфектыўнасцю.

Гэта пытанне зараз прапрацоўваецца камісіяй з прадстаўнікоў Лесааб'яднання, Наркамзему, Колгасцэнтру, Кустпрамсаюзу і проф-аганізацыі.

Трэцяя задача поўнае рацыянальнае скарыстанне ўсіх астаткаў лесараспрацовак. Гэтым можна будзе павялічыць выхад будаўнічаных масы на 5—7%, акач зараз скарыстоўваецца, як апал. Гэта задача можа быць ажыццэўлена шляхам арганізацыі гонтарэзкі і вытворчасці гары і г. д.

Чацьвертая задача—гэта ачыстка і ахова лясоў, а таксама барацьба з караедамі і апошняя задача ачыстка Леспрамгасу ад чуждых элементаў і былых людзей. Зараз у апарате Леспрамгасу працуе значная група чуждых нам людзей: 8 былых лесапрамыслоўцаў, 10 гандляроў, 6 былых афіцэраў, 9 былых удзельнікаў банд, служачых у поліцыі, у гайдамаках і г. д. Гэты букет трэба ўбраць з такога важнага участку сацыялістычнага будаўніцтва.

Д. Больш увагі саматужнай прамысловасці.

Саматужная прамысловасць павінна прыцягнуць больш увагі з боку партыйнай арганізацыі і савецкіх органаў чым да гэтага часу. Плян (сустрэчны) Рэчыцкай Кустпрамкоопэрацыі наменіў выпуск гатунковай прадукцыі ў 6.128.000 руб. Ужо гэта адно гаворыць аб тым, якія сур'ёзныя задачы ставяцца перад кустарна-прамысловай коопэрацыяй у 3-м рашаючым годзе пяцігодкі. Тым больш вырастае яе значэнне, калі ўлічыць, што яна выконвае шэраг задач па экспорту, абесцелячэнне пуцінай рачнога транспарту.

З поспехам Рэчыцкай Кустпрамкоопэрацыі неабходна адзначыць выкананне экспартнай праграмы ў асобным квартале і пераключэнне яе працы на мясцовую, недафіцытную сыравіну, якая займае па тэтану 71%. Аднак, і саматужная прамысловасць мае шэраг недахопаў. Прамфінплан у першым квартале ня выкананы, выкананне складае 74%. Мобілізацыя ўнутраных рэсурсаў ідзе вельмі слаба, плян паянакаплення выканан на 87%. Партыйная арганізацыя Кустпрамкоопэрацыі не перабудавала сваёй працы. Слаба разгорнута соцсаборніцтва і ударніцтва. Так, з 1448 членаў арцелі ў соцсаборніцтва і ўдарніцтва ўцягнута 261, альбо 11%.

Неабходна адзначыць адсутнічаньне ня толькі кіраўніцтва, але і ўвагі з боку савецкіх органаў, у прыватнасьці РВК, Кустпрамкоопэрацыі. Так, ня гледзячы на тэлеграмы Наркэмпрацы і Нам. Стар. Саўнаркому тав. Каліна, РВК не аслабіў карзінаплётаў ад прац-гужпавіннасьці, Леспрамгас ня выконвае сваіх абавязацельстваў па дастаўцы лесу і г. д. Вывад адзін—больш увагі кустарна-прамысловай коопэрацыі, больш увагі перабудове яе працы.

Е. Беларусізацыя

Неабходна адзначыць слабую працу партыйнай арганізацыі па беларусізацыі. Шэраг устаноў яшчэ не беларусізаваны. Прыкладам могуць служыць установы аховы здароўя, дзе справаводзтва, прыём наведвальнікаў і профсаюзная праца вядзецца амаль выключна на расійскай мове. Таксама неабходна ўказаць на ЦРК, дзе беларусізацыя праведена амаль формальна. Да апошняга часу выдаецца насыценгазэта на расійскай мове.

Насыценгазэта на беларускай мове зусім не вядзецца.

Слабым вучасткам па беларусізацыі застаюцца прадпрыемствы.

На прадпрыемствах зусім ня ўжываецца белмова, усе сходы і пасяджэньні праводзяцца на расійскай мове (зав. „Дубітэль“, „Інтэрнацыянал“, зав. імя „Томскага“ і колектыў ЦРК). Таксама партыячэйкі гэтых прадпрыемстваў праводзяць сваю працу на расійскай мове. Партыячэйка зав. „Томскага“ адрозьніваецца толькі тым, што фіксацыя праводзіцца на белмове, дзякуючы таму, што тэх. сакратар ведае белмову. Кантора на зав. „Дубітэль“, рахунковыя працаўнікі зав. імя „Томскага“ ўсю працу сваю праводзяць на расійскай мове. Маюцца праявы вялікадзяржаўнага шовінізму (на яч. „Інтэрнацыянал“), мэханік Багдановіч, сябр КП(б)Б, заявіў, што белмова не патрэбна, што яна складаецца з шмат частак, што літаратары белмовы арыштаваны. На зав. імя „Томскага“, а таксама на заводзе „Інтэрнацыянал“ мелі месца заявы аб навязваньні чуждай мовы, аб хамскай мове і г. д. На гэтыя выступленьні ня было рашучага ўдару з боку пролетарскай грамадзкасьці, а партыйныя арганізацыі гэтую грамадзкасьць не стварылі.

Ж. Партыйнае будаўніцтва

З партыйнага будаўніцтва неабходна высунуць пытаньне росту і соцыяльнага рэгуляваньня партарганізацыі, бо гут маюцца сыгналы, якія сьведчаць нешта большае, чым неблагапалучча. З усіх паказальнікаў раней за ўсё неабходна ўказаць на нізкі тэмпы росту партыйнай арганізацыі:

На 1/X састаяла членаў і канд. партыі 831

„ 1/IV-31 „ „ „ „ „ „ „ 891

Рост за 6 месяцаў складае 60 чалавек, альбо 7,22%.

Акрамя гэтага, мы наглядаем за гэты тэрмін зьніжэньне ўдзельнай вагі рабочых з вытворчасьці на 3,48%, а іменна: з 58,36% да 54,88%, а ўдзельная вага служачых паднялася з 32,77% да 34,68%. Сельгасрабочых панізілася з 8 чал. да 2 ч. Галоўнейшай прычынай пагоршаньня соцыяльнага складу арганізацыі зьяўляецца слабы тэмпы росту, які ня мог перакрыць зьмены, выкліканыя рухам камуністаў з іншых арганізацый у Рэчыцкую і наадварот, выключэньнем з партыі

і г. д., а таксама недастатковай удзельнай вагой рабочых з вытворчасці ў агульным прыёме ў партыю.

За ўвесь гэты час прынята ў партыю 161 чал., з іх рабочых 133, альбо 75,77%, замест 80%, якія вызначаны рашэннем ЦК КП(б)Б. Недахоп у росьце партыйнай арганізацыі паглыбляецца нізкай партыйнай праслойкай па цэлым шэрагу прадпрыемстваў, якая не сцвярджае тэмпаў працы на прадпрыемствах. Партыйная праслойка па шэрагу прадпрыемстваў складае наступнае:

1. Ф-ка „Кастрычнік“ і „Дняпро“ раб. 2602, комун. — 314, 12,6%
2. Завод „Томскага“ . . . . . 406 — 51, 13,79%
3. „Варашылава“ . . . . . 225 — 14, 6,78%
4. „Інтэрнацыянал“ . . . . . 382 — 56, 14,65%

Рост партыйнай арганізацыі на прадпрыемствах таксама сведчыць аб тым, што партыйныя арганізацыі на прадпрыемствах не перабудавалі сваёй працы.

У аглядзе працы Рэчыцкай партыйнай арганізацыі мы паказалі на шэраг глыбокіх прарываў на фронце барацьбы за генэральную лінію партыі і ажыццяўленне задач 3-га рашаючага году пяцігодкі.

Зразумела, што ўстае пытаньне. Ці зможа партыйная арганізацыя забяспечыць ліквідацыю гэтых прарываў, ці можа наогул партыйная арганізацыя змагацца за генэральную лінію партыі? Мы адказваем:

Рэчыцкая партыйная арганізацыя, арганізацыя пролетарская (76% рабочых у арганізацыі) і баяздольная. Прарывы, якія яна мае, зьяўляюцца вынікам таго, што партыйная арганізацыя не перабудавалася ў адпаведнасці з узятымі партыяй буйнымі тэмпамі сацыялістычнага будаўніцтва і ў адпаведнасці з тымі канкрэтнымі задачамі, якія пастаўлены перад Рэчыцай у трэцім рашаючым.

Партыйная арганізацыя не разгарнула таго размаху, тых тэмпаў, якія яна здольна разгарнуць. У шэрагу галін, як калектывізацыя, выкананьне прамфінплану і г. д., панаваў самацёк. Партыйная арганізацыя ня была мобілізавана на разгортваньне бальшавіцкіх тэмпаў, ня былі мобілізаваны і рабочыя масы.

ЦК КП(б)Б, які заслухаў даклад Рэчыцкага Райкому, адзначыў прычыны прарыву ў Рэчыцы і намеру ў сваёй рэзолюцыі канкрэтны плян дзеянняў, які павінен дапамагчы Рэчыцкай партыйнай арганізацыі і ліквідаваць тыя прарывы, і стаць у шэрагу перадавых раёнаў. Рашэнні Бюро ЦК павіны стаць праграмай і плянам практычнай работы Рэчыцкай партыйнай арганізацыі.

Вопыт перабудовы партработы ¹⁾

(саўгас Негарэлае) ²⁾

Хворы саўгас

На працягу доўгага часу кіраўніцтва саўгасу „Негарэлае“ знаходзілася ў руках правых опартуністых, якія давалі гэтую буйную свываводную гаспадарку да поўнага развалу. Увесь 1930 год саўгас Негарэлае па ўсіх галінах работы ганебна адставаў.

Опартуністычнае кіраўніцтва гэтай гаспадаркі, якое знята з работы і аддана пад суд, няздольна было мобілізаваць рабочых і ўзьяня іх вытворчую актыўнасць на выкананьне прамфінпляну. Выкананьне прамфінпляну ў 1930 годзе сыстэматычна зрывалася. Напр., плян будаўнічых работ быў выкананы толькі на 8—12 проц.

Важнейшая гаспадарчая кампанія—уборка ўраджаю бульбы, сенажаці, лубіну і інш.—была сарвана. Калі 50% бульбы, 35% сена засталася ня прыбрана. З 17 га засеянага пад авёс палавіна асыпалася на корані. Корыняплоды таксама загінулі ня выбранымі.

У гэтым саўгасе на вачох опартуністых шкоднікі дзейнічалі на працягу досыць доўгага часу. З убранага лубіну большасць таксама згінула, бо адсутнічаў ўсякі нагляд за яго захаваньнем. Такая-ж работа праводзілася і ў галіне гадоўлі свіней.

Саўгас Негарэлае зьяўляецца сввінагадоўчай гаспадаркай. У гэтай важнейшай галіне работы панавала безгаспадарчасць, шкодніцтва, і рвацтва.

Уся „работа“ вялася да таго, каб сарваць будаўніцтва гэтай свываводнай гаспадаркі. Сввіны карміліся чумным мясам, гнілой бульбай, хварэлі і гінулі; адсутнічаў вучот апаросу сввінаматак, ня было контролю і адказнасці па нагляду за апаросам і сввінямі. Сввіны раскрадаліся. Вось факты шкоднасці і бязгаспадарчасці:

За два месяцы першага кварталу 1931 году лічба падзяжу сввіней дасягнула 500 галоў. Процант адыходу парасят пры апаросе дасягаў да 50—57%.

Возьмем іншыя работы ў саўгасе. Так, абмалот збожжа на 15-га лютага быў скончаны толькі на 15—20%. Будаўніцтва таксама ганебна зрывалася: да 1-га сакавіка плян па будаўніцтву быў выкананы на 3%.

Выкананьне прамфінплану па вясновай сяўбе было пад ударам. На 22 лютага яшчэ нават ня быў абмалочаны авёс, не ачышчана

¹⁾ Пытаньне аб сектарох ставіцца ў парадку абгаварэньня.

²⁾ Артыкул напісаны па матэрыялах орггрупы ЦК КП(б)Б, якая працавала ў саўгасе Негарэлае каля 3-х месяцаў.

збожжа. Зьдзельшчына ня толькі ня была ўведзена, але і не працавана.

Альбо ўзяць пытаньне вучоту. Саўгасная гаспадарка павінна была-б быць прыкладам у справе наладжаньня вучоту. Між тым і вучот адсутнічаў. Падрыхтоўка да сяўбовай кампаніі сыстэматычна зрывалася. Амаль да сакавіка рабочы плян сяўбы яшчэ ня быў распрацаваны.

Мінулае кіраўніцтва саўгасу было зьнята з работы і аддана пад суд (дырэктар асуджаны на год прымусовых работ); сакратар партыячэйкі выключаны з шэрагаў партыі. Адзін, спадчына опартунізму мела вялікі ўплыў на выкананьне прамфінплану гэтага году. Першы квартал 1931 г. яшчэ заставаўся кварталам буйных прарываў. Партыячэйка ўсё яшчэ не змагла стаць на чале рабочай масы, не змагла мобілізаваць іх для ліквідацыі маючыхся прарываў. Партыячэйка работала старымі метадамі работы. Яна плялася ў хвасьце рабочых мас і не змагла быць тым штабам, які-б мог мобілізаваць рабочых свайго саўгасу на штурм прарываў і спадчыны опартунізму.

Два месяцы—студзень і люты—партыячэйка ня мела кіраўніцтва, камуністы бязьдзейнічалі. У адказны час на прэдадні бальшавіцкай сяўбы партыячэйка палец аб палец ня вытнула для мобілізацыі рабочых мас на выкананьне асноўных задач партыі. Яна была адарвана ад рабочай масы. Камуністы не карысталіся аўторытэтам сярод рабочых.

Рабачком саўгасу, на чале з опартуністам Нагібавым, які выключаны з шэрагаў КП(б)Б, таксама быў агентурай кулака і тармазіў усю работу сярод рабочых саўгасу. Замест мобілізацыі рабочых на выкананьне вытворчых задач, рабачком збараняў клясава-варожыя элементы ў саўгасе і дамагаўся прыём ў саўгас кулацкіх элементаў.

Такім чынам, у саўгасе „Негарэлае“ досыць яскрава адбылася змычка правых опартуністых з кулаком. Яны разам зрывалі саўгаснае будаўніцтва, зрывалі вырашэньне мясной праблемы.

Перабудова партработы

Такі стан гаспадаркі застала орггруппа ЦК КП(б)Б, якая прыехала для перабудовы партработы ў саўгас Негарэлае. На сходзе рабочых партгруппа выявіла абурваючыя факты безгаспадарчасьці і разгільдзяйства ў арганізацыі працы ў саўгасе.

Па-першае, адсутнічаў усякі вучот праробленай работы, пэнсія атрымывалася і за час прагулаў. Ня ўлічвалася якасьць працы, чаму некаторыя з рабочых нядобрасумленна адносіліся да працы. „Нечага асабліва нажымаць... усё-роўна пэнсію атрымываем“, — разважалі многія.

Па-другое, абязьлічка ня была ліквідавана. У саўгасе наглядаліся самыя барбарскія адносіны да машын і жывой цягавай сілы.

Па-трэцяе, зьдзельшчына ня была ўкаранена, хаця формальна аб уладзеньні зьдзельшчыны ў саўгасе ўжо і гаварылі. Нарэшце, амаль адсутнічала адзіначальле; ня было ніякай адказнасьці за даручаную працу. У саўгасе панаваў поўны хаос і безгаспадарчасць.

Оргпартгруппе прыйшлося правесць вялікую работу па мобілізацыі камуністых і комсамольцаў, а таксама і рабочых на штурм прарываў і ўсіх недахопаў, якія меліся ў саўгасе.

Перш за ўсё ўся партыйна-масавае работа ў саўгасе была перадавана па вытворчаму прынцыпу. Усе камуністы і комсамольцы ў першую чаргу былі расставлены на вытворчыя вучасткі. Перад імі былі паставлены адпаведныя задачы і адказнасьць за даручаную ра-

боту. Для гэтага сфарысталі вопыт лепшых заводаў (Электразавод — Масква і Чырвонаяжны завод „Большавік“), якія паказалі ўзоры перабудовы партыйна-масавай работы. Матэрыялы перабудовы былі грунтоўна распрацаваны і ўсвядомлены кожным камуністам і комсамольцам.

У аснову перабудовы партыйна-масавай работы была пакладзена арганізацыя партгруп у цэху, што дало магчымасць вырашыць галоўную задачу — мобілізацыі рабочых саўгасаў на выкананьне прамфінпляну і ажыццяўленьне задач 3-га году пяцігодкі.

Партгрупы былі створаны ў чатырох цэхах — вытворчых вучастках — сьвінаводным, паляводным, лесапільным заводзе і на вучастку „Скароднае“. Да кожнай з паказаных партгруп прымацаваны член Бюро ячэйкі, які кіруе паказанай групай і нясе адказнасьць за пастапоўку ўсёй партыйна-масавай работы ў гэтай групе.

Прынцып арганізацыі партгруп наступны: партгрупы ствараліся там, дзе было ня менш 3-х камуністых. У кожнай з паказаных груп абраны партыйны арганізатар, які зацвярджаўся на бюро партячэйкі і агульным сходам.

Да работы паказаных партгруп прыцягваюцца комсамольцы і лепшыя ўдарнікі з рабочых, якія потым рыхтуюцца для ўступленьня ў шэрагі КП(б)Б.

Пры стварэньні партыйных груп Бюро партячэйкі выходзіла з таго, што недзе ў далёкім часе яны перарастуць у партыйныя ячэйкі і будзе створана бюро партыйнага калектыву саўгасу. Перад партгрупамі пастаўлены наступныя задачы:

1. Мобілізацыя рабочых мас вытворчага вучастку (цэху) на выкананьне прамфінпляну.

2. Арганізацыя працы і ўкараненьне зьдзельшчыны.

3. Разгортваньне соцыялістычных форм працы — соцлаборніцтва і ўдарніцтва.

4. Выяўленьне лепшых ударнікаў і правядзеньне політвыхаваўчай работы сярод іх на прадмет уцягненьня іх у шэрагі партыі.

Такім чынам, уся партыйная работа была перанесана ў партыйную групу, г. зн. у цэх, у брыгады, дзе вырашаюцца пытаньні тэмпаў, пытаньні мобілізацыі рабочых цэхаў на выкананьне вытворчых задач і выкананьне прамфінпляну.

У асобных цэхах — на канюшні і скотным двары ня было адпаведнай колькасьці камуністых для арганізацыі партгруп. Тут вылучаны партыйныя арганізатары, якія вядуць культурна-масавую працу: арганізуюць соцлаборніцтва і ўдарніцтва, праводзяць гутаркі, прапрацоўваюць рашэньні партыйных зьездаў, пленумаў і г. д.

Па такому-ж прынцыпу была перабудавана і комсамольская і профсаюзная работа. У трох першых цэхах (акрамя Скароднага) былі створаны комсамольскія групы.

Былі вылучаны профупаўнаважаныя, падабраны і расстаўлены майстры цэхаў.

Такім чынам, быў створаны „трыкутнік“ у нізавым зьвязе — цэху. Гэты „трыкутнік“ зьяўляецца той вытворчай адзінкай, якая дае правільны кірунак усёй рабоце і б'еца над выкананьнем адной задачы: барацьбы за прамфінплян. Партгрупы арганізуюць соцыялістычнае лаборніцтва, ўдарніцтва; тут-жа на рабоце выяўляюць лепшых ударнікаў з рабочых для набліжэньня і прыёму іх у шэрагі партыі; змагаюцца з рвацтвам і разгільдзяйствам. Лепшыя ўдарнікі выяўляюцца для прэміяваньня.

Партыйныя арганізатары, на якіх ўскладзены адказныя задачы, кіруюць групамі і нясуць адказнасць за ўсю работу ў нізавым зв'язе. Яны даюць справаздачу Бюро ячэйкі аб праробленай працы (раз-два ў месяц).

Організацыя сэктароў. Іх функцыі

У апошні час у партыячэйцы саўгасу „Негарэлае“ зроблены значны зрух у справе ажыўленьня партыйна-масавай работы. Пры перабудаванні партработы былі створаны наступныя сэктары: масавай агітацыі і пропаганды, партвыхаваўчы сэктар, праверкі ўдзелу камуністых і комсамотцаў у соцсаборніцтве і ўдарніцтве і, нарэшце, сэктар тэхнічнай вучобы і друку.

Перад сэктарамі вызначаны наступныя функцыі:

1. Сэктар масавай работы і пропаганды

а) Назірае за тым, каб усе партыйцы займаліся вучобай; б) арганізуе школы і гурткі; в) клапаціцца аб падручніках; г) вызначае дні вучобы, д) кіруе работай грамадзкіх арганізацый; е) кіруе работай — агітмасавай — у цэху; ж) наглядае за выкананнем пастаноў; з) правярае чытаемасць газет і часопісаў камуністамі і беспартыйнымі.

Трэба сказаць, што ў выніку работы гэтага сэктару актыўнасць камуністых і нават рабочых значна ўзьялася. Узьялася зацікаўленасць да вучобы. За досыць кароткі час выпіска газет з 50 экз. павялічылася да 80, а часопісаў з 10 да 35.

Праведзена ажыўленне такіх арганізацый, як МОПР і Асоавія-хім, колькасць членаў у якіх павялічылася ў два разы.

2. Партвыхаваўчы сэктар

а) Правярае наведванне партыйных школ, альбо прычыну няяўкі; б) прымацоўвае камуністых да індывідуальнай апрацоўкі беспартыйных; в) кіруе распрацоўкай важнейшых рашэнняў партыі, дырэктыв і г. д.

3. Сэктар праверкі ўдзелу ў саборніцтве і ўдарніцтве

Па ініцыятыве гэтага сэктару ўсе камуністыя і большасць комсамольцаў сталі ўдарнікамі; выкрываюцца ілжэўдарнікі. Для лепшых ударнікаў устаноўлены прэміі і г. д.

4. Сэктар тэхнічнай вучобы і друку

Асноўная задача гэтага сэктару — аўладаць тэхнікай. Для гэтага створаны курсы сьвінароў, якія на працягу 2-х месяцаў наведвала 25 чалавек. Курсы дыярак наведвала 10 чалавек. Зацікаўленасць да тэхнікі значна ўзьялася.

У саўгасе па пачыну гэтага сэктару створана насыценгазэта „Штурм“, якая выдаецца штодэкадна. За досыць кароткі час навакол насыценгазэты скалаціўся добры актыў рабкораў-ударнікаў, якіх налічваецца больш 15 чал.

Аднак, трэба адзначыць, што сталай работы сярод актыву насыценгазэты ўсё яшчэ не вядзецца.

У барацьбе за прамфінплян

а) Прамфінплян спускаюць у цэх, даведзены да рабочага

За першыя дэкады ўдарнай работы партыя саўгасу ў барацьбе за прамфінплян дабілася станоўчых вынікаў. Актыўнасьць рабочых саўгасу, у выніку правільнай расстаноўкі партыйных сіл, рэзка ўзьялася. Правільная расстаноўка людзей, адказнасьць за даручаную ім працу забяспечыла ўздым вытворчасці працы: працоўнага энтузіязму ня толькі кіраўнікоў цэхаў, але кожнага рабочага, работніцы і ў першую чаргу камуністага.

Партыйнымі групамі, якія створаны ў цэхах; праведзена вялізарная работа па мобілізацыі рабочых на выкананьне прамфінпляну ў 3-м рашаючым годзе.

Прамфінплян абмяркоўваўся на цэхавых сходах, дзе рабочыя ўносілі шмат каштоўных прапановаў, як ліквідацыя абязьлічкі, „дробязі“ ў складаньні рабочых плянаў, пераход на электраток і інш. Гэты прамфінплян пасля абмеркаваньня ў цэхах быў абгавораны на агульна-вытворчых нарадах усіх цэхаў, пасля чаго зацьвярджаўся на агульным сходзе рабочых усяго саўгасу.

Такім чынам, у складаньні прамфінпляну, у яго распрацоўцы ўдзел прынялі рабочыя амаль усіх цэхаў. Асноўная маса рабочых добра ўразумела важнейшыя лічбы свайго прамфінпляну і неабходнасьць яго выкананьня.

б) Сустрэчны рабочы

За некалькі дзён да абгаварэньня фінпляну на сходзе саўгасу „Негарэлае“ атрымаў выклік саўгасу „Сталіна“ на лепшае вырашчваньне маладняку і разьвядзеньня сьвінагадоўлі. Рабочыя, на сваім сходзе абмяркоўваючы выклік сталінцаў вылучылі, свой сустрэчны прамфінплян. Было прапанавана ўсім цэхам вылучыць спецыяльныя групы для распрацоўкі сустрэчных плянаў. Некалькі дзён работалі брыгады цэхаў над сустрэчнымі плянамі.

Сваім сустрэчным негарэльцы выставілі наступныя лічбы:

Калі раней ў пляне значылася ўзрост 12 парасят ад адной сьвінаматкі, дык зараз сьвінарны цэх вылучыў лічбу ў 14 штук.

Засеяць у веснавую сяўбу было вызначана 1.000 га, а паляводы вызначылі 1079 га.

Рабочыя паставілі задачай — мэханізаваць кухню для сьвінаркі; даць электраток і сьвет саўгасу да 7-га лістапада г.г.

Сьвінарны цэх узяў на сябе абавязальства павалічыць норму па доглядзе за сьвінаматкамі. Замест 25 вызначана 33 сьвінаматкі на кожнага рабочага для догляду ў дзень.

Перад усімі рабочымі пастаўлена задача аб падвышэньні якасьці работы. Якасьць работы будзе ацэньвацца пры прыёме тэй альбо іншай работы.

Такія лічбы і факты сустрэчнага прамфінпляну высунуты самім рабочымі саўгасу. Неабходна константаваць, што паказаныя нормы выконваюцца з пасьпехам.

У саўгасе, дзе опартуністычнае кіраўніцтва мінула а году недаацэньвала політычнае і практычнае значэньне соцыялістычных форм працы, ігнаравалася і тармазілася соцэпаборніцтва і ударніцтва — гэты магутнейшы вагар уздыму працоўнага энтузіязму, — зараз соцэпаборніцтвам ахоп-

лена 72 проц. рабочих і работніц саўгасу. У барацьбе за прамфінплян для большасці рабочих і работніц саўгасу соцпаборніцтва стала асноўным метадам працы і змаганьня.

У адказ тульскім рабочым рабочыя саўгасу высунулі сустрэчны прамфінплян і пачалі работу сапраўды ударнымі тэмпамі. Сьвінарныя і палыводныя вытворчыя вучасткі цалкам сталі ўдарнымі. Іх прыкладу пасьледвалі астатнія цэхі, якія за дзеве дэкады красавіка таксама напалову сталі ўдарнымі. Выяўляюцца ілжэўдарнікі. Тыя, што тар-мозяць работу (пяніцы, рвачы і г. д.), выяўляюцца на чыстую воду.

У саўгасе створаны чырвоныя і чорныя дошкі. У канцы кожнага дня на дошках вывешваюцца сьпісы лепшых ударнікаў (на чырвонай, прагульшчыкаў, лодыраў і інш. (на чорнай). Трэба сказаць, што організацыя чырвонай і чорнай дошкі адыграла вялікую ролю ў справе павышэньня працоўнай дысцыпліны.

Напярэдадні веснавой пасеўнай кампаніі ў саўгасе была уведзена прэміяльна-здыдзельная сыстэма працы. Гэта сыстэма зьявілася магучым фактарам у справе павышэньня норм выпрацоўкі і зацікаўленасці ў павышэньні норм сярод рабочих і работніц.

Першыя дэкады правільнага плянаваньня і барацьбы за прамфінплян далі бліскучыя вынікі. Вось некаторыя прыклады работы брыгад і груп пасья ўвядзеньня прэміяльна-здыдзельнай сыстэмы, разгортваньня соцпаборніцтва і ўтарніцтва і абвясчэньня штурму недахопаў у саўгасе.

Лесніцкіны варштат апрацоўваў 26 кб. мт. лесаматар'ялу. Цяпер гэты-ж варштат апрацоўвае 59 кб. мт.

Возьмем другі прыклад. Ударная група садаводаў (2 чалав.): прадукцыйнасьць працы раней—абрэзка 46 дрэў у дзень. Зараз абразаецца 72 дрэва і тымі-ж рабочымі.

Брыгады па вывазцы гною: раней вывозіў (1 чал.) 3 параконных вазы (адлегласьць 5 кл.), а зараз вывозіцца 5 вазоў.

Значных посьпехаў па ўзвыяньці прадукцыйнасьці працы дасягнула брыгада сьвінароў па догляду за сьвінаматкамі. Калі ў студзені лютым процант адыходу парсяг пры апаросе складаў 55—60 проц. толькі ў красавіку процант адыходу складае 11 (зьявішэньне ў 5¹/₂ разы).

Сьвінары сьцьвярджаюць, што такой „мінімальнай лічбы адыходу“ яны дабіліся толькі дзякуючы разгортваньню соцпаборніцтва і ўдарніцтва, дзякуючы таму, што ўведзена здыдзельшчына і наладжаны контроль і адказнасьць з боку старшых сьвінароў за даручаную ім работу на рашаючых вучастках барацьбы за сьвіньню.

На сьвінаводчым вучастку, дзе клясавыя ворагі шкодзілі, цяпер усе работнікі і работніцы добрасумленна адносяцца да працы і ўсе працуюць ударна, паказваючы добрыя прыклады працы астатнім вучасткам і брыгадам. Асобныя цэхі ўжылі грамадзкі „буксір“. Так, жыгалагадоўчы цэх, які значна адставаў, узяты на „буксір“ сьвінарным цэхам. Аказваецца дапамога больш перадавых брыгад і груп адсталым.

Горш з будаўніцтвам. У саўгасе Негарэлае праводзіцца вялікае будаўніцтва: будуюцца інтэрнаты для рабочих; распачынаецца будаўніцтва новых сьвінарнікаў, клубу і сталовак. У будаўнічых работах, на жаль, яшчэ ня ўзяты патрэбныя тэмпы. Праўда, праграма будаўніцтва ў красавіку выканана на 65 проц., замест 2-4% у лютым і сакавіку. Аднак, тут ўсё-ж такі ёсьць буйны прарыв. Зьнішчэньне гэтай прарыву магчыма толькі пры умове больш рашучага разгортваньня сацыялістычных форм работы і організацыі ўцягненьня рабочае сілы

ў саўгас. Толькі метадамі соцпаборніцтва і ўдарніцтва паміж брыгадамі будаўнікоў магчыма зьнішчэньне усіх недахопаў на будаўнічых работах. Вось чаму негарэльскія камуністы паставілі задачай „Да і інтэрнаты рабочым у самы бліжэйшы час“.

І толькі ў рашучай барацьбе з кулаком, даючы рухуючы адпор правым капітулянтам, негарэльская парт'ячэйка дабілася значных посьпехаў у сваёй рабоце.

У барацьбе з опартуністамі расла і мацнела парт'ячэйка

Наша камуністычная партыя надае асаблівую ўвагу пытаньням росту яе радоў і організацыйнаму ўмацаваньню вясковай партарганізацыі. Умацаваньне вясковай партарганізацыі, перагварэньне парт'ячэек саўгасаў, МТС і буйных колгасаў у апорныя пункты партработы на вёсцы мае рашаючае значэньне для справы соцыялістычнай рэканструкцыі і выкананьня пяцігодкі па калектывізацыі вёскі за чатыры гады.

Практыка паказвае, што паварот камуністаў да вытворчасці, кіраўніцтва вытворчасцю і добры прыклад выклікаюць рост ячэек за кошт лепшай часткі рабочых, батракоў і колгаснікаў беднякоў з ударнікаў.

Гэта даказана і практыкай работы негарэльскіх камуністаў. Мы ўжо гаварылі вышэй, што парткіраўніцтва у гэтым саўгасе набліжана да мас, што парт'ячэйка стала на чале творчага ўздыму мас — рабочых і работніц саўгасу. Ударныя тэмпы работы ў саўгасе ня толькі павысілі прадукцыю насць працы, але і выклікалі вялікі рух сярод рабочых за ўступленьне ў рады камуністычнай партыі. За апошнія тры месяцы (красавік—май) было падана 26 заяў аб прыёме ў партыю. Прычым, 21 заява належыць лепшым ударнікам і ўдарніцам саўгасу, якія зьяўляюцца пажылымі рабочымі з вялікім (7-15 год) вытворчым стажам.

З паказанай колькасьці падаўшых у партыю было прынята 17 чалавек. Гэты факт мае вялікае значэньне для ўмацаваньня партработы ня толькі ў саўгасе Негарэлае, але і ў бліжэйшых сельсаветах, якія мяжуюць з саўгасам. Негарэльская парт'ячэйка вырасла і ўмацавалася. За 2 месяцы ўдарнай работы ячэйка вырасла больш як у тры разы. Такім чынам, замест 3 выкінутых з партыі опартуністаў у партыю прыняты лепшыя рабочыя, якія адданы справе соцыялістычнага будаўніцтва, якія па-большавіцку будуць змагацца за ажыццяўленьне генэральнай лініі ленінскай партыі.

Вынікі большавіцкага штурму

У канцы лютага, калі прыбыла оргпартгрупа на чале з камвуаўнай тав. Радчэнка (у чэрвені скончыў Комвуз і зараз працуе сакратаром у саўгасе Негарэлае), у саўгасе быў абвешчаны штурм ліквідацыі прарываў і недахопаў. У выніку гэтага штурму ўжо дасягнуты значныя посьпехі ў справе разгортваньня будаўніцтва ў саўгасе. Усё тое, што ня было выканана па прамфінпляну мінулага году, за 2 месяцы штурму выканана на 50%. Значна павысілася і здача прадукцыі дзяржаве. Так, напрыклад, за 2 месяцы—красавік і май—саўгас даў прадукцыі (па маслу) 126% заданьня. У саўгасе была пагроза вялікага недахвату рабочай сілы. Яшчэ ў сакавіку недастаткова 56% рабочых. Аднак, у выніку рашучых мер, якія ўжыло кіраўніцтва і парт'ячэйка саўгасу, рабочая сіла ўкомплектаваная на 76 проц. На выка-

наньне задач веснавой сяўбы, будаўніцтва і вырошчваньне сьвіней была ўзьнята актыўнасьць усіх рабочых і работніц саўгасу.

За гэты час саўгас ачышчаны ад кулацка-варожых элемэнтаў і правых опартуністаў. Старшыня рабачкому, таксама кулацкі агент, выкінуты з рады партыі. Прымірэнцам і „левакам“ быў даны рашучы адпор. І трэба сказаць, што барацьба з кулацкімі агентамі, прымірэнцамі і кулакамі бяссьледна не прайшла. У гэтай барацьбе партячэйка загартавалася, узмацнілася і вырасла. Партячэйка стала на чале рабочых і штурмуе іх на выкананьне гаспадарча-прамысловага пляну. Ячэйка зьяўляецца баяздольнай, яна абярнулася ў апорны пункт партработы ў бліжэйшых сельсаветах і штабам калектывізацыі бядняцкіх-серадняцкіх гаспадарак. Комуністы і рабочыя саўгасу, на чале з партячэйкай, займаюцца ня толькі пытаньнямі арганізацыі саўгаснай вытворчасці. Яны паслалі брыгады ў колгасы. Там саўгасныя брыгады арганізавалі працу, наладзілі вучот і ўкаранілі зьдзельшчыну. Саўгасныя брыгады дапамаглі брыгадам добра падрыхтавацца і па-ўдарнаму правесці бальшавіцкую сяўбу.

Веснавая сяўба ў саўгасе была пад пагрозай зрыву: ня было фуражу, адсутнічала насенне; ня былі адрамантаваны машыны і сельскагаспадарчы інвэнтар. У саўгасе ня была ўведзена прэміяльна-зьдзельная сыстэма; адсутнічаў вучот і ігнаравалася адзіначальле — вось стан саўгасу напярэдадні выхаду ў поле — гэтага баявога іспыту і праверкі баяздольнасьці ячэйкі на правядзеньне важнейшай с.-г. кампаніі. Упартая работа і намаганьні перамагалі: пры дапамозе орггрупы ЦК былі створаны насенны і фуражны фонды; ўкаранена прэміяльна-зьдзельная сыстэма, быў наладжаны ўлік. Комуністы былі расставлены па вытворчых вучастках (на брыгадах і групах). Ад комуністаў партячэйка патрабавала поўнай справаздачнасьці і адказнасьці за лёс веснавой пасеўнай кампаніі. У гэтыя-ж дні рашучым чынам быў ажыццёўлены прыкып адзіначальля.

На чале з комуністам

Перабудова работы ячэйкі КП(б)Б павысіла адказнасьць комуністаў за становішча работы на ўсіх, адведзеных ім вучастках. Радавыя рабочыя, нядаўна прынятыя ў рады партыі, сталі актыўнымі ўдзельнікамі соцыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва, арганізатарамі рагортваньня партыйна-масавай работы сярод рабочых. Яны паказалі прыклады соцыялістычных адносін да працы. Адзін той факт, што спаборніцтвам ахоплена 94% усіх членаў і кандыдатаў партыі, якія працуюць у полі, на сьвінарцы і інш., гаворыць за тое, што партячэйка добра ўсвядоміла свае задачы. Асаблівых посьпехаў ва ўздыме працоўнай дысцыпліны дасягнулі яшчэ ўчора прынятыя ў партыю, кандыдаты КП(б)Б, якія дзейнічаюць прыкладам. Так, напрыклад, тав. Яршоў, які мае 27-гадовы вытворчы стаж, стаў першым арганізатарам спаборніцтва і ўдарніцтва ў сваёй брыгадзе. Не адстаюць і беспартыйныя. Напрыклад, тав. Пінкевіч Пятрусь, якому каля 60 год, зьяўляецца лепшым ударнікам на скотным двары. За ўдарную работу тав. Пінкевіч два разы атрымоўваў прэміі і карыстаецца вялікім аўтарытэтам сярод усіх рабочых (акрамя ілжэ-ўдарнікаў, рвачоў і гультаеў) саўгасу. Тав. Зіневіч — першы ўдарнік і арганізатар спаборніцтва на цыркулярцы. Па ініцыятыве тав. Зіневіча цыркулярка ў два разы пераўвонвае мінулагадня нормы выпрацоўкі і на 50% перакрывае тыя нормы, якія прадугледжаны прэміяльна-зьдзельнай сыстэмай. І паля-

год Шышко, і сьвінарка Налетка, і дзесяткі іншых рабочых-ударнікаў гэтага саўгасу паказваюць узоры соцыялістычных адносін да працы.

Гэта азначае, па-першае, што самі рабочыя масы, пад кіраўніцтвам парт'ячэі, упарта і рашуча ўзяліся за працу здараўленьня свайго хворага саўгасу. Гэта азначае, па-другое, што партарганізацыя гэтага саўгасу, па-баявому перабудоўваючы сваю работу, забяспечыла правільнае, бальшавіцкае кіраўніцтва гэтымі масамі, стала на чале актыўнасьці рабочых і работніц. Яскрава, што без рашучай барацьбы супроць прыхаваных опартуністаў у гэтай ячэйцы, бяз выкрыцьця іх клясава-варожай дзейнасьці і без дапамогі ў гэтым оргпартгрупы ЦК, — ячэйка не змагла-б дабіцца гэтых першых, але значных посьпехаў.

Ціпер саўгас Негарэлае, які ганебна адставаў і знаходзіўся ў ліку злошніх, выходзіць на шырокі шлях свайго здараўленьня. З посьпехам ліквідуючы тыя буйныя прырывы, недахопы і баяны опартунізму, што ўзрывала будаўніцтва гэтай гаспадары, узрывала гаспадарча-арганізацыйнае замацаваньне саўгасу, парт'ячэйка саўгасу вядзе рабочых да новых перамог.

МАТЭРЫЯЛЫ І ДОКУМЕНТЫ

РЭЗОЛЮЦЫЯ

аб становішчы на філэзофскім фронце БССР

*(Прынята на агульным сходзе Таварыства Ваяўнічых Матар'ялістаў
Дыялектыкаў Беларусі 1/VI-31 г.)*

Пасьляховае соцыялістычнае будаўніцтва ў нашай краіне, уступленьне ў пэрыод соцыялізму, завяршэньне ў гэтым годзе фундаманту соцыялістычнае эканомікі, ліквідацыя кулацтва, як клясы на базе суцэльнай колектывізацыі, разгорнутае наступленьне соцыялізму па ўсяму фронту — усё гэта адбываецца ў абстаноўцы абвостранай клясавай барацьбы, у абстаноўцы росту супраціўленьня з боку эксплёататарскіх клясаў, якія зараз зьнішчаюцца.

Ажыццяўленьне генэральнай лініі партыі, якая кіруе клясавай барацьбой пролетарыяту, высоўвае з вялікай вастраю неабходнасьць самай жорсткай барацьбы з рознымі ўхіламі ад генэральнай лініі.

Пасьляховае ажыццяўленьне генэральнай лініі партыі немагчыма без рашучай барацьбы з рэакцыйнымі буржуазнымі і дробна-буржуазнымі ідэолёгіямі ва ўсіх галінах тэорыі, ідэолёгіямі, якія імкнуцца рэвізаваць марксызм-ленінізм, прыкрываючыся марксыцкай фразэолёгіяй.

У галіне філэзофіі рэвізія марксызму знайшла свой выраз, з аднаго боку, у мэханістычнай канцэпцыі, якая ў асноўным зьяўляецца мэтодэолёгіяй правага ўхілу і таму на даным этапе зьяўляецца найбольш небясьпечнай, з другога боку — у форме меншавіцтвуючага ідэалізму.

Барацьба з меншавіцтвуючым ідэалізмам, якая была праведзена пад непасрэдным кіраўніцтвам партыі, выкрыла яго антымарксыцкую сутнасьць. Меншавіцтвуючы ідэалізм адмаўляў партыйнасьць у філэзофіі і наогул у навучы, не падпарадкоўваў тэорыю справе соцыялістычнага будаўніцтва і рэволюцыйнай барацьбы пролетарыяту; ён ня толькі не выкрываў політычнай і тэорэтычнай сутнасьці ўхілаў ад генэральнай лініі партыі, у прыватнасьці тронкізму і „левых“ загібаў, але прыкрываў і ў асобе паасобных кіраўнікоў выступаў супроць генэральнай лініі партыі, ня веў разам з партыяй барацьбы з меншавіцкімі тэорыямі ў політэкономіі (Рубін), у літаратуразнаўстве (пераверзеўшчына) і іншых галінах тэорыі, а адносіўся да іх прымірэнча і прыкрываў іх.

Меншавіцтвуючы ідэалізм адмаўляў ленинскі этап у разьвіцці тэорыі марксызму-ленінізму, замазваў тэорэтычныя памылкі Пляханаві і іх сувязь з яго меншавізмам, рэвізаваў Леніна, і ў прыватнасьці скажаў тэстамэнт Леніна ў яго артыкуле „Аб задачах ваяўнічага матар'ялізму“, ігнараваў тэорэтычную ролю партыі, яе ЦК і тав. Сталіна.

Кіраўніцтва сацыялістычным будаўніцтвам, ускрыццё складаных законамернасьцяй пераходнага пэрыоду, аналіз класавых зрухаў у нашай краіне — словам кіраўніцтва класавай барацьбой пролетарыяту атрабуе правільнага ўжываньня марксыска-ленінскай тэорэтычнай зброі.

Філёзофы павінны вучыцца ў партыі ўжываньню тэорэтычнай зброі марксызму-ленінізму, чаго не жадаў і ня мог зразумець меншавіцтвучы ідэалізм.

Партыя ў асобе тав. Сталіна даламагла партыйцам, якія працуюць у галіне філёзофіі, выкрыць рэвізіянісцкую сутнасьць меншавіцтвучага ідэалізму.

Ужо ў 1924 г. т. Сталін даў ацэнку ланінізму, як новаму этапу ў разьвіцьці тэорыі марксызму. Тав. Сталін на канфэрэнцыі аграрнікаў-марксыстаў у 1929 г. указаў на адставаньне тэорыі ад задач сацыялістычнага будаўніцтва, што паслужыла непасрэдным штуршком да філёзофскай дыскусіі. Нарэшце, вялізарнейшае значэньне мае гутарка тав. Сталіна з Бюро ячэйкі ІЧП ФЭ ў сьнежані 1930 г., у якой тав. Сталін з асаблівай яскравасьцю ўскрыў політычную сутнасьць дэборыншчыны, як меншавіцтвучага ідэалізму, падняўшы тым самым дыскусію на большую вышыню.

Барацьба, якую партыя вядзе супроць меншавіцтвучага ідэалізму, не атрымала яшчэ ў БССР неабходнай прынцыповай пасьлядоўнасьці, глыбыні і рашучасьці. У цэлым радзе філёзофскіх прац БССР мелі месца грубыя мэханістычныя, позытывісцкія, эклектычныя памылкі і элемэнтны меншавіцтвучага ідэалізму.

Організацыя і ход дыскусіі, якая праходзіла ў канцы 1930 г., не адпавядала задачам ускрыцця гэтых памылак. Дыскусія пачалася з вялікім спазьненьнем. У той час, калі партыя пачала разгортваць барацьбу з меншавіцтвучым ідэалізмам, кіраўніцтва ТВМДБ заняла опартуністычна-чакальную пазыцыю, не дацаніўшы політычнага сэнсу гэтай барацьбы. Гэта-ж опартуністычная пазыцыя выявілася і на самым сходзе і зьмесьце дыскусіі, якая атрымала вузкая замкнуты характар, у яе ня былі ўцягнуты шырокія масы і асабліва партыйныя актыўны, ня была разгорнута бальшавіцкая крытыка і самакрытыка.

Выступленьні супроць дэборыншчыны насілі дэкларацыйны характар, ня выкрылі яе політычнай сутнасьці. Асобныя выступленьні кіруючых таварышоў (у прыватнасьці Выдры) былі аб'ектыўна накіраваны супроць павароту і перашкаджалі партыі ў яе барацьбе з дэборыншчынай. Замест канцэнтраванай увагі на неабходнасьці рашучай барацьбы з дэборыншчынай, тав. Выдра выступаў пад лэзунгам „паварачваць з галавой з захоўваньнем заваяваных пазыцый, а з другога боку, выступаў супроць некаторых артыкулаў (з часопісу „Рэволюцыя і культура“), накіраваных на барацьбу з дэборыншчынай, за партыйнасьць у філёзофіі, — тым самым аб'ектыўна садзейнічаў дыскрэдытацыі новага філёзофскага кіраўніцтва. Гэтыя выступленьні ня сустрэлі патрэбнага адпору і ня былі выкрыты да канца.

Ня глядзячы на ўказаны ход дыскусіі, пад нажымам партыі і масы членаў ТВМДБ на працаўнікоў на асобных вучастках філёзофскага фронту часткова зьявіўся: колектыў філёзофаў самавызначыўся ў напрамку барацьбы з дэборыншчынай, зьмяніліся тэматыка і формы працы інстытуту філёзофіі ў сэнсе набліжэньня да актуальных задач соц. будаўніцтва і колектыўных мэтодаў працы, праведзена дыскусія на мэтодологіі троцкізму і прароблена вялікая праца па выкрыцьці контррэвалюцыйнай сутнасьці беларускага нацдэмакратызму, узмац-

ніўся ўдзел філэзофаў у антырэлігійнай працы, пэдагогічная практыка вядзецца з пункту погляду барацьбы на два фронты ў тэорыі, хаця гэта праца не пастаўлена на належную вышыню.

Аднак, на чале гэтай работы ня стала Праўленьне ТВМДБ, дзякуючы чаму яна ішла самацёкам, а ТВМДБ, як арганізацыя, не ажыццявіла павароту ў БССР да алошняга часу і ня выканала пастаўленых партыяй задач у галіне філэзофіі.

Гэта тлумачыцца характарам і ходам дыскусіі, складам Праўленьня, якое было абрана ў той час, калі недастаткова чотка вызначылася пазыцыя паасобных таварышоў пры наяўнасці перажыткаў меншавіцтвучага ідэалізму ў паасобных членаў ТВМДБ.

Балышавіцкая крытыка і самакрытыка ня стала мэгодам працы ТВМДБ да гэтага часу, дзякуючы чаму яшчэ не разгорнута крытыка філэзофскіх прац БССР (Вольфсала, Быхаўскага і інш.), ня гледзячы на вынесеныя пастановы.

Сход ТВМДБ асуджае опартуністычную лінію кіраўніцтва ТВМДБ і лічыць неабходным зьмяніць кіруючы склад яго, узмацніўшы яго маладымі філэзофскімі кадрамі.

Такое становішча прывяло да новай дыскусіі, якая супала з падвядзеньнем вынікаў усесаюзнай нарады ТВМДБ. Гэта дыскусія, якая пачалася ўнутры Праўленьня і фракцыі актыву, узяўшы пад увагу вынікі мінулага этапу, разгарнуўшы на гэтым пытаньні партыйную крытыку, дзякуючы чаму частка таварышоў фракцыі ў цэлым прызнала свае памылкі. Гэта дыскусія мела сваёй мэтай стварыць ларэнны паварот у бок выканання вялізарных партыйных задач, якія стаяць перад філэзофскімі фронтам у БССР.

Побач з агульнымі задачамі, якія ставіць партыя ў галіне філэзофіі — барацьба за генэральную лінію партыі на два фронты: супроць мэханіцызму, як галоўнай небяспекі на даным этапе, супроць меншавіцтвучага ідэалізму, супроць прымірэнства да іх, за марксыцка-ленінскую філэзофію, за падпарадкаваньне ўсёй тэарэтычнай працы задачам соцбудаўніцтва, задачам барацьбы за пролетарскі атэізм, — ва ўмовах БССР выдзяляюцца спэцыфічныя моманты гэтых задач: барацьба з вялікадзяржаўным шовінізмам, як галоўнай небяспекай на даным этапе, беларускім нацдэмакратызмам і шовінізмам іншых колераў ва ўсіх галінах тэорыі і практыкі; распрацоўка проблем будаўніцтва культуры, нацыянальнай па форме і соцыялістычнай па зьместу, распрацоўка тэарэтычных проблем рэволюцыйнага руху Заходняй Беларусі, найхутчэйшая падрыхтоўка пролетарскіх беларускіх тэарэтычных кадраў, якая мае ў сучасны момант вельмі важнае значэньне для БССР.

Філэзофскія арганізацыі БССР павінны ўвязаць сваю працу як з агульнасаюзнымі арганізацыямі, так і з іншымі навуковымі арганізацыямі БССР, практыкуючы супольную распрацоўку паасобных проблем. У мэтах большай канцэнтрацыі сіл і больш глыбокай распрацоўкі канкрэтных задач гадаві плян павінен уключаць у сябе некалькі вузлавых проблем (нацыянальнае пытаньне, законамернасьці пераходнага пэрыяду антырэлігійнай працы, вывучэньне лэнінізму, як новага этапу філэзофіі), над якімі павінен працаваць увесь філэзофскі калектыў. Тэмпы працы павінны намячацца, выходзячы з вучоту спэцыфічных запатрабаваньняў БССР і павінны быць абавязкова ўзгоднены з агульнасаюзным плянам. Агульны сход ТВМДБ лічыць неабходным асабліва падкрэсьліць, што барацьба супроць ухілаў ад лініі партыі па нацыянальнаму пытаньню павінна быць паднята на яшчэ большую прынцыповую вышыню і цясьней увязана з усёй тэарэтычнай

працай. Адным з важнейшых момантаў дзейнасці ТВМДБ павінна быць перабудова ўсёй філэзофскай працы на калектыўных пачатках.

ТВМДБ павінна разгарнуць шырокую прапандысцкую працу сярод партыйцаў, рабочых, калгасных мас на падставе барацьбы з генэральную лінію партыі ў галіне філэзофіі. Адначасова з гэтым павінна быць пашырана арганізацыйная база ТВМДБ, шляхам прыцягнення ў ТВМДБ працаўнікоў іншых вучасткаў марксыска-ленінскага тэарэтычнага фронту, практычных партыйных працаўнікоў, шляхам арганізацыі ячэек ТВМДБ на буйных прадпрыемствах, у калгасах і ВНУ БССР. У мэтах разгортвання працы ТВМДБ лічыць неабходным склікаць Усебеларускую нараду ТВМДБ. Падрыхтоўчая кампанія да нарады павінна весціся на падставе шырокай прапанды і папулярызацыі пастаноў усесаюзнай нарады ТВМД на падставе крытыкі і самакрытыкі філэзофскай прадукцыі БССР.

Для развіцця тэарэтычнай думкі БССР, распрацоўкі і прапанды марксызму-ленінізму лічыць неабходным стварэнне пры ЦК КП(б) тэарэтычнага часопісу.

У мэтах выдання ідэалёгічна-вытрымнай тэарэтычнай прадукцыі, а таксама для папярэджвання зьяўлення на кніжным рынку варожай прадукцыі — лічыць неабходным устанаўленне сувязі Беларжвыдавецтвам з адпаведнымі марксысцкімі навуковымі арганізацыямі.

Паставіць задачу перад філэзофскімі арганізацыямі распрацаваць праграмы па дыялектычнаму матар'ялізму, выходзячы з устаноўак Усесаюзнай нарады ТВМД, а таксама ўстанавіць контроль за пэдагагічнай працай, звярнуўшы асаблівую увагу на правінцыяльныя ВНУ і Комвузы.

Інстытут філэзофіі і ТВМДБ павінны чотка размежаваць сваю дзейнасць, пакідаючы за інстытутам у асноўным навукова-даследчую працу, а за ТВМДБ масава-прапандысцкую.

Лічыць неабходным асвятліць на старонках часопісу „Большавік Беларусі“ і газеты „Звязда“ становішча на філэзофскім фронце БССР і яго чарговыя задачы.

Выкананне ўсіх пастаўленых задач магчыма пры ўмовах разгортвання большавіцкай крытыкі і самакрытыкі філэзофскай прадукцыі БССР, пры ўмове калектыўных метадаў працы, пры ўмове кансолідацыі ўсіх філэзофскіх сіл вакол распрацоўкі актуальных філэзофскіх праблем на падставе маючайся чоткай партыйнай лініі, будуючы сваю працу на падставе пастаноў ЦК УсеКП(б) па дакладу Ком. Акадэміі аб часопісу „Под знаменем марксизма“ і пастановы ЦК КП(б) аб працы куністаў навуковых працаўнікоў.

УСІМ ГАРКОМАМ І РАЙКОМАМ КП(б)Б

Аб разгортваньні сеткі партасьветы на новы навучальны год

Вялізарныя задачы соцыялістычнага будаўніцтва, барацьба за генэральную лінію партыі з усімі адхіленьнямі ад яе за ажыццяўленьне ленинскай нацыянальнай палітыкі, усё ўзрастаючая патрэбнасьць у партыйных кадрах вымагаюць ад партарганізацыі далейшага разгортваньня партыйнае асьветы і павышэньня яе марксыска-ленинскага ўзроўню.

ЦК КП(б)Б рашуча асуджае недаацэнку партыйнае асьветы з боку асобных партарганізацыі і прапануе ўсім ГК і РК прыняць усе неабходныя меры да пашырэньня сеткі партасьветы у новым навучальным годзе і палепшаньня якасьці партвучобы:

У аснову партасьветы на надыходзячы навучальны год павінны быць пакладзены пастановы 16-га Зьезду УсеКП(б), 13-га Зьезду КП(б)Б, Пленумаў ЦК УсеКП(б) і ЦК КП(б)Б.

Поруч з задачай сыстэматычнага павышэньня тэарэтычнага і палітычнага ўзроўню партыйных, інтэрнацыянальнага выхаваньня мас, далейшага ўцягненьня ў партыю рабочых і лепшых колгаснікаў „сетка партасьветы, асабліва яе сярэдняе і павышанае зьвеньні, павінна атрымаць больш чотка выражаную ўстаноўку на падрыхтоўку кадраў партыйнага актыву для розных галін партыйнай работы“.

(З пастановы ЦК УсеКП(б)).

Сваячасовая дасканалая падрыхтоўка да новага навучальнага году ў сетцы партасьветы і бальшавіцкае кіраўніцтва з боку РК, партколектываў і ячэек як падрыхтоўкай, так і разгортваньнем сеткі партасьветы мае сур'ёзнае палітычнае значэньне.

Кампанія падрыхтоўкі да навучальнага году павінна быць шчыльна увязана з масавай праверкай вынікаў партвучобы за мінулы год, скарыстоўваючы вопыт мінулага году для палепшаньня пастэро, кі бальшавіцкай прапаганды ў новым навучальным годзе.

Разгортваньне сеткі партыйнае асьветы і ўкомплектаваньне яе слухачамі неабходна весці такімі тэмпамі, каб забясьпечыць пачатак заняткаў у гарадзкой сетцы не пазьней 15-га верасьня і па вясковай — не пазьней 1-га кастрычніка г. г.

ЦК КП(б)Б прапануе кіравацца ў новым навучальным годзе наступнай сыстэмай партыйнае асьветы: на гораду — нізавым зьвязном павінны зьяўляецца кандыдацкія школы, рэзьлічаныя на кандыдатаў партыі і ўноу ўступлючых у партыю рабочых з 1-2 месячным тэрмінам навучаньня. Школы будуць займацца па падручніках „Ленинская Грамата“

Авербаха (на расчотнай мове часоты падручна „Ленінская вучоба“ Культпропу ЦК КПСБ) і матэрыялах бягучай політыкі (газеты і часопісы). Для членаў і кандыдатаў партыі і беспартыйнага рабочага асьвету ў якасьці найбольш масавай формы партыйнага асьветы арганізуюцца пачатковыя партшколы з 4-м сянім тэрмінам навучаньня, у якіх заняты павінны праводзіцца па падручніках „Памятка для школьніка“—Кержанцава, часопіс-падручнік „Ленінская вучоба“, брошюры па асобных галінах прамысловасьці і матэрыялах бягучай політыкі. У якасьці масавай формы партыйнага асьветы рэкамендуецца таксама гурткі бягучай політыкі і школы-аднаднёўкі, якія праводзяцца ў ударных дні вучобы па асобных палітычных кіраваньнях, ахопаўшы ў рабочага калектыву прыкладна адзін-два стаўленьні для высьвікі і гучаючы ў стацыянальную сетку партасьветы.

Нізавыя зьвяньні марксыцка-ленінскай вучобы арганізуюцца ў асноўным па вытворчаму прынцыпу—у цэхах, брыгадзе. Агульна-завадскія школы і гурткі павінны арганізаватца таксама на незалежных прадпрыемствах.

Сярэднім зьвяном партыйнага асьветы ў горадзе зьяўляецца: ВСПШ з 2-гадовым тэрмінам навучаньня (адна і тая жэ асноўная цыклявым навучаньнем). Школа разьлічана на асьвету іх ПШ і кандыдацкія школы альбо маюць асобныя ўзростныя групы ПШ. ВСПШ павінны арганізаватца непасрэдна на прадпрыемствах і толькі ў асобных выпадках для дробных прадпрыемстваў можа быць арганізавана аб'яднаньня СПШ. Падручнікамі для ВСПШ рэкамендуецца п. 1-а з боку УсеКП(б)—Бубіну і Папоў; палітэканоміі ў сувязі з тэорыяй савецкай гаспадаркі—Паніна і Астроўскага (або зьвязаныя), „Асновы Ленінізму“—Сталіна, „Дзягек“—Шчыгірэва і „Будзьма і Гака, эканомгеаграфіі (група аўтараў, партыйна-прадучнік катэдры Сьвярдлоўскага ін-ту і ІЧП—г. 1-а з боку УсеКП(б) і мінімум для партактыву—Кантара і брошюры канкрэтнай эканоміі Грала і іншыя агульна-заводскія дыдактычныя ВСПШ, а таксама падручнікі і дапаможныя публікацыі, які дасылаецца Культпропу ЦК КПСБ. Рэкамендуецца таксама арганізацыя прадметных гурткаў і заняткаў з асьветы асобных прадметаў у аб'ёме праграмы ВСПШ, і ў асобных выпадках асьветы асобных праблем політыкі партыі і соцыялістычнага будаўніцтва. У якасьці кароткатэрміновых форм вучобы партактыву рэкамендуецца арганізаватца 3—5—10-дзёныя курсы партактыву непасрэдна на прадпрыемствах і ў агульнагарадзкім маштабе, для прапрацоўкі пастановаў партыі і г. д.

Вышэйшым зьвяном партасьветы ў горадзе зьяўляюцца вячэрнія комвузы з 3-гадовым навучаньнем і дэкадныя комвузы з 1-гадовым навучаньнем для партактыву, якія рыхтуюць партыйныя кадры. Вячэрнія комвузы арганізуюцца пры ГК і РК, а дэкадныя комвузы пры РК і на некаторых буйных прадпрыемствах і па сетцы, якая зацьвярджаецца ЦК КПСБ. Вячэрнія комвузы, у асноўным, павінны працаваць па праграмах Менскага Вячэрняга Комвузу з дадаткам спецыялізацыі. Як вячэрні, так і дэкадны комвуз можа быць арганізаваны пры наяўнасьці ня менш адной групы ў колькасьці 25—30 асоб.

Зівочная вучоба з дапамогай радыё павінна аддзяраць вялізарную ролю ў справе марксыцка-ленінскай падрыхтоўкі партактыву ў горадзе і на вёсцы. ГК і РК неабходна дабіцца поўнага выкананьня контынгентаў у завочныя навучальныя ўстановы (ЗКУ, ЗСПШ і аднагадовыя курсы і т. д.). Перад пачаткам і ў пачатку года неабходна правесці

праверку тэхнічнай прыгоднасці і абсталявання гадзё-аўдыторыі для завочнай вучобы.

На вёсцы ЦК КП(б)Б рэкамендуе разгарнуць наступную сыстэму партасветы:

Першапачатковыя школы з 4-месячным тэрмінам навучання для членаў і кандыдатаў партыі і рабоча-калгаснага актыву, якія будуць працаваць па падручніках „Азбука Ленінізму” — Альховага, часопіс-падручнік „Ленінская Біблія” — Культпрогу ЦК КП(б)Б, брошюры па асобных галінах сельскай гаспадаркі, школы-перасёлкі з 1½-2-мес. навучаннем па праграме ППШ для абслугоўвання тых сельчэзек, дзе немагчыма арганізаваць стацыянарныя школы, школы-аддзяленкі і жарныя дз. вучобы для шырокіх колгасных мас і рабочых МТС і саўгасаў па бягучых сельскіх кампаніях, скарыстоўваючы іх для вырбёў і слухачоў у стацыянарную сетку партасветы і, урэшце, гурткі бягучай політыкі.

Сярэднім звязном партасветы на вёсцы павінны з’яўляцца базавыя ВСПШ з 2-гадовым тэрмінам навучання, якія арганізуюцца ў раённым цэнтры і пры некаторых найбольш буйных сельпарткомах, дзе маюцца адпаведныя прапаладзеныя сродкі. Пры раённых ВСПШ павінны канцэнтравалася ўсе кароткатэрміновыя формы навучання (курсы, з’езды, 3-дзёнкі і 10-дзёнкі актыву і г. д.).

Базавая ВСПШ павінна шчыльна ўвязаць сваю работу з партгабінэтамі. ВСПШ на вёсцы працуе па тых самых праграмах, што і ў горадзе за выключэннем элементаў спецыялізацыі, якія зададзены ў наступных падручніках: „Соцыялістычная рэканструкцыя сельскай гаспадаркі” — Никіліна і „Эканомія сельскай гаспадаркі” — насенных садоў-гародных, тэхнічных культур, жывёлагадоўлі ў залежнасці ад гаспадарчых асаблівасцяў раёну.

ЦК КП(б)Б прапануе арганізаваць пры сельпарткомах партшколы для сельпартактыву з 1-гадовым тэрмінам навучання па праграме 1-га курсу ВСПШ. Для сельпарткомаў, дзе немагчыма арганізацыя гурткоў і для ячэек, не уваходзячых у склад сельпарткомаў, з 1-га катэгорыяна г. г. неабходна разгарнуць перасоўныя курсы партактыву, разлічаныя на 2-месячны тэрмін навучання ў кожным гуртку, навучальныя пляны, якія будуць на матэрыялах бягучай політыкі і вывучэнні асобных праблем соцыялістычнага будучыцтва. Курсы павінны праводзіцца пры сельпарткомах, буйных саўгасах, колгасах і МТС. У якасці кароткатэрміновых форм вучобы актыву неабходна ўжываць 12—20-дзённыя міжраённыя курсы па вывучэнні асобных праблем соцыялістычнага будучыцтва і падрыхтоўцы для працягнення гаспадарча-політычных кампаній.

Вышэйшым звязном партыйнай асветы ў вёсцы з’яўляецца завочны і дэкадны комвуз і завочная СПШ.

ЦК КП(б)Б прапануе абавязваць задачы падрыхтоўкі да новага навучальнага году ў сетцы партасветы на бюро ГК і РК, на шырокіх нарадах партактыву і на сходах калектываў чэзек КП(б)Б, мобілізуючы ўвагу ўсёй партарганізацыі на гэтай важнейшай справе.

Неабходна разгарнуць не пазней 15 жніўня работу па ўтвараўніцтва сеткі партасветы, праводзячы зярбоску ў партсетку партыйцаў, комсамольцаў і беспартыйнага рабоча-калгаснага актыву, дабіваючы склад беспартыйных у сетцы партасветы ад 30 да 60%. Партарганізацыі неабходна дабіцца ня менш 20—25% жанчын у складзе слухачоў партсеткі. Неабходна скарыстаць такія метады, як вылучэнне брыгад-арганізатараў партасветы, арганізацыю культгэсгафэў па пар-

асьвеце, грамадзкага буксіру, соцспарборніцтва паміж асобнымі ячэйкамі на лепшую падрыхтоўку да новага навучальнага году і ўкомплектаваньня сеткі. На падрыхтоўку да новага навучальнага году павінны быць максымальна скарыстаны мясцовы, раённы і цэнтральны друк і раб-селькорайскія масы.

Пры разгортваньні кампаніі падрыхтоўкі да навучальнага году неабходна шырока папулярызаваць вытворчы прынцып пабудовы сеткі, бесперапыннасьць комплектаваньня і працы сеткі партасьветы і дабраахвотнасьці выбару форм вучобы. (Абавязковым навучэньне ў ППШ зьяўляецца толькі для кандыдатаў КП(б)Б).

Уся работа павінна быць разьлічана на 100% ахоп партарганізацыі марксыцка-ленінскай вучобай.

Для забесьпячэньня бальшавіцкіх тэмпаў і якасьці работы сеткі партасьветы гарадзкім і раённым партарганізацыям неабходна ўстанавіць сыстэматычнае парткіраўніцтва партыйнай сеткай, арганізуючы сьгалыя нагляды, конкурсы на лепшую школу, гурткі, політбаі паміж асобнымі адзінкамі, удзяліўшы асаблівую ўвагу ідэалёгічнай вытрыманасьці партвучобы.

Падрыхтоўчую работу да навучальнага году трэба ўвязаць з прапрацоўкай пытання аб устанавленьні шчыльнай сувязі паміж навучальнай працай гурткоў з практычнай і грамадзка-політычнай працай партарганізацыі, памятуючы, што „тэорыя становіцца беспрадметнай“, калі яна ня звязана з рэвалюцыйнай практыкай, таксама як і „практыка становіцца сьляпой, калі яна не асьвятляе сабе шлях рэвалюцыйнай тэорыяй“ (Сталін).

Неабходна разгарнуць соцспарборніцтва ў школах і гуртках і паміж асобнымі слухачамі на пасьпяховае выкананьне вытворчых плянаў, пашырэньне ўдарнага руху, лепшы ўдзел у колгасным руху, на лепшае абслугоўваньне масавай работай грамадзка-політычных кампаній, на вярбоўку ў партыю ўдарнікаў прадпрыемстваў. Сетка партасьветы павінна дапамагчы партарганізацыям змагацца за ўвядзеньне зьдзельшчыны, супроць ураўнілаўкі, абязьлічкі і г. д.

Баявым лёзунгам кампаніі па разгортваньні партасьветы павінен быць „кожны ўдарнік — актыўны слухач сеткі партасьветы, кожны слухач сеткі партасьветы — ўдарнік на вытворчасці“.

ЦК КП(б)Б у дадатак да даных ім дырэктыв яшчэ раз зварачае асаблівую ўвагу ГК і РК на неабходнасьць прыстасаваньня работы ўсёй сеткі партасьветы да задач спецыялізацыі сельскае гаспадаркі, вывучэньня канкрэтнай эканомікі раёну.

Сетка партасьветы павінна павярнуцца тварам да аўладаньня тэхнікай. Тэхнічны мінімум на вытворчасці, агра-і зоомінімум у сельскай гаспадарцы, якія прадугледжваюцца праграмамі партасьветы, павінны быць пастаўлены ў сетцы партасьветы на адпаведную вышыню. У якасьці прапагандыстаў па тэхніцы павінны быць скарыстаны спецыялісты, камуністы-майстры і рабочыя-прапагандысты.

Задача падбору і падрыхтоўкі кваліфікаваных і партыйна вытрымных пропкдраў для сеткі партасьветы павінна быць у цэнтры ўвагі партарганізацыі.

У тых раёнах, дзе курсы прапагандыстаў яшчэ не праведзены, неабходна іх правесці з такім разьлікам, каб скончыць курсы ў годзе не пазьней 15-га верасьня, а ў вёсцы не пазьней 15-га кастрычніка, звярнуўшы асаблівую ўвагу на падрыхтоўку і перападрыхтоўку рабочых-прапагандыстаў.

У мэтах забесьпячэньня сеткі партасьветы падручнікамі і навучальнымі дапаможнікамі ЦК прапануе ГК і РК зараз-жа зрабіць заяўку ў БДВ і ГІЗ РСФСР на патрэбную колькасьць програм і падручнікаў, скарыстоўваючы для гэтай мэты грашовыя сродкі з каштарысу партасьветы апошняга кварталу бягучага гаспадарчага году.

У мэтах устанаўленьня сыстэматычнага програмна-мэтодычнага кіраўніцтва партасьветай ЦК КП(б)Б рэкамендуе арганізаваць мэтод-бюро пры дамох партасьветы і райгабінэтах, увёўшы ў іх склад най-больш кваліфікаваныя прапагандысцкія сілы.

Адначасова з боку раду партарганізацый партыйнай асьветы на мовах нацменшасьцяў, ЦК КП(б)Б прапануе забясьпечыць у новым навучальным годзе арганізацыю неабходнай колькасьці школ і гурткоў на яўрэйскай, польскай і інш. мовах, забясьпечыўшы іх адпаведнымі падручнікамі і пропкадрамі.

У пачатку верасьня інфармуйце Культпроп ЦК КП(б)Б аб праведзенай рабоце па разгортваньні новага навучальнага году ў сетцы партасьветы.

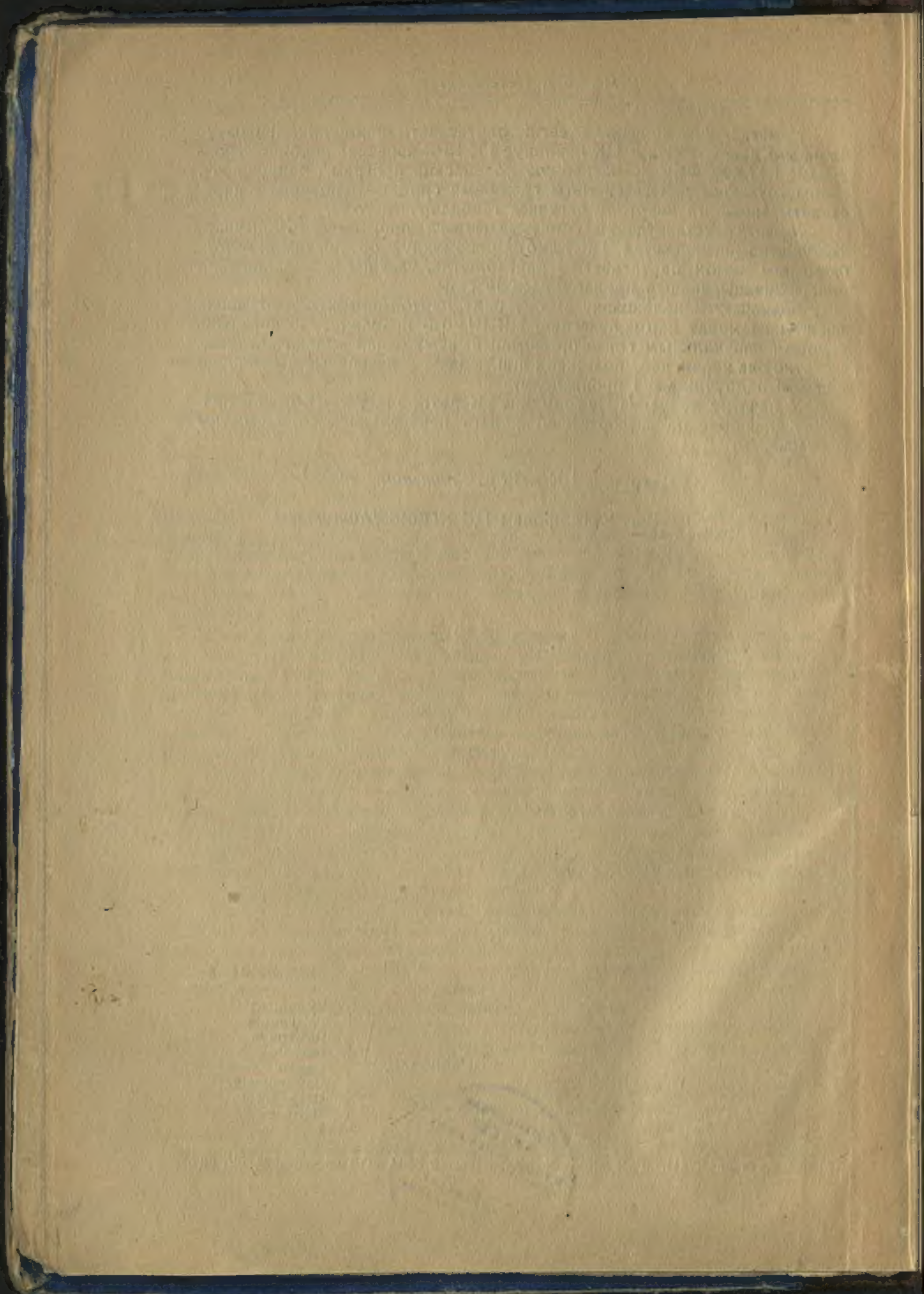
За Сакратара ЦК КП(б)Б *Гактман.*

Заг. Культпропам ЦК КП(б)Б *Чарнушэвіч.*

Рэдкалегія:

Будзінскі
Гаруновіч
Раманчук
Рыўлін
Саевіч
Чарнушэвіч
Шаранговіч
Якаўлеў

Зьмест

	Стар.
К. Леновіч. Крызіс у Злучаных Штатах Паўночнай Амэрыкі паглыбляецца	3
А. Зюзькоў. Аб Кастрычніку і грамадзянскай вайне на Беларусі.	13
О. Конакоцін. Літаратуру на службу соцыялістычнаму будаў- ніцтву	22
В. Аксельрод. Марксыцка-Ленінскія прынцыпы контролю за вы- кананьнем пляну	38 ✓
Гоўзман. Рост КП(б)Б у першым квартале 1931 г.	49
Я. Эйдэльман. Рэчыца павінна перабудавацца	58
Е. Сала-а. Воля перабудовы партработы	68
Матэрыялы і дакумэнты.	
Рэзолюцыя аб становішчы на філёзофскім фронце БССР	77 ✓
Аб разгортваньні сеткі партасьветы на новы навучальны год	81

